

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Systém služeb pro osoby bez přístřeší v Praze

System of services for homeless people in Prague

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Jan Kaňák

Autor:

Bc. Jana Havrlíková

Praha 2018

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce panu Mgr. Janu Kaňákovi za zpětnou vazbu a cenné připomínky.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Systém služeb pro osoby bez přístřeší v Praze“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14.7.2018

Jana Havrlíková

Anotace

Diplomová práce se zabývá systémem služeb pro osoby bez přístřeší v Praze. Práce si dává za cíl zodpovězení hlavní výzkumné otázky, která se zaměřuje na demografickou strukturu osob bez přístřeší, které využívají sociální služby. Práce bude rozdělena na teoretickou část a vlastní výzkumné šetření.

V teoretické části budu popisovat základní pojmy této problematiky – definuji termín bezdomovectví a reakci společnosti na tento jev. Dále definuji sociální služby pro tyto osoby. Poslední kapitola teoretické části se bude věnovat demografii jako vědnímu oboru a vymezení základních pojmů, jejichž vysvětlení je nezbytné pro pochopení výzkumného šetření.

Výzkumná část se bude zaměřovat na zodpovězení hlavní a dílčích výzkumných otázek. Hlavní výzkumná otázka si pokládá za cíl zjistit: „Jaká je demografická struktura osob bez přístřeší, které využívají sociální služby v Praze?“. Budu zde realizovat kvantitativní metodu zkoumání pomocí dotazníkového šetření u osob bez přístřeší ve vybraných sociálních službách. Výsledná data se pokusím porovnat s výsledky sčítání osob bez přístřeší v rámci Sčítání lidu 2011.

Klíčová slova

bezdomovectví, osoby bez přístřeší, sociální práce, sociální vyloučení (exkluze), sociální služby, demografie, sčítání lidu

Annotation

The Diploma thesis deals with the system of services for homeless people in Prague. This thesis aims to answer the main research issue that focuses on the demographic structure of homeless people using social services. The thesis will be divided into theoretical part and own research.

In the theoretical part I will describe the basic concepts of this issue - I define the term of homelessness and the reaction of society to this phenomenon. I also define social services for these people. The last chapter of the theoretical part will deal with the demography as a discipline and definition of basic concepts, due to the fact that the explanation of them is necessary for the understanding of the research.

The research section will focus on answering the main and partial research questions. The main research question is intended to find out: "What is the demographic structure of homeless people using social services in Prague?". I will implement here a quantitative method of investigation by questionnaire survey for people without shelter in selected social services. I will try to compare the resulting data with the official Census 2011.

Keywords

homelessness, homeless, social work, social exclusion (exclusion), social services, demography, census

Obsah

Úvod	9
1 Bezdomovectví jako sociální problém	11
1.1. Bezdomovectví – definice, formy a další dělení.....	12
1.2. Reakce společnosti na fenomén bezdomovectví.....	14
1.2.1. Právní úprava bezdomovectví	17
2 Služby pro osoby bez přístřeší v Praze	19
2.1. Sociální služby - definice	19
2.2. Služby sociální prevence pro osoby bez přístřeší	20
2.2.1 Noclehárny	21
2.2.2 Azylové domy	22
2.2.3 Nízkoprahová denní centra	23
2.2.4 Domy na půl cesty	24
2.2.5 Další služby sociální prevence.....	24
2.2.6 Dávky pro osoby bez přístřeší	25
2.3 Problémové okruhy bezdomovectví a jejich řešení v rámci sociálních služeb.....	26
2.3.1 Kriminalita v kontextu bezdomovectví a služeb.....	28
2.3.2 Domácí násilí	30
2.3.3 Alkoholismus, drogové a jiné patologické závislosti	31
2.3.4 Dlužnictví	33
2.3.5 Nezaměstnanost	34
2.3.6 Ztráta zdraví.....	37
2.3.7 Příslušnost k etnické minoritě.....	38
2.3.8 Dysfunkční rodiny, absence pozitivních rodinných vazeb.....	39
2.3.9 Další jevy, rizika a návazné služby.....	40
3 Demografie	43
3.1 Demografie jako vědní obor	43

3.2 Sčítání lidu	44
3.3 Zkoumání demografické struktury obyvatelstva	45
3.4 Sčítání osob bez přístřeší v České republice v roce 2011	48
4 Vlastní šetření demografické struktury osob bez přístřeší v Praze	50
4.1 Cíl výzkumu.....	50
4.2 Operacionalizace.....	50
4.3 Výběr vzorku	52
4.4 Etické zásady výzkumu	52
4.5 Volba nástroje sběru dat	53
4.6 Příprava dat.....	53
4.6.1 Analýza dat	54
4.6.2 Výpočet velikosti vzorku	54
4.6.3 Meze intervalu spolehlivosti	55
4.7 Interpretace získaných dat	56
4.7.1 Pohlaví osob bez přístřeší	56
4.7.2 Věková struktura osob bez přístřeší.....	60
4.7.3 Rodinný stav osob bez přístřeší	64
4.7.4 Trvalé bydliště osob bez přístřeší	68
4.7.5 Vzdělání osob bez přístřeší	71
4.7.6 Ekonomická struktura osob bez přístřeší	75
4.7.7 Doba a důvod bezdomovectví osob bez přístřeší.....	80
4.8 Shrnutí výzkumu.....	84
Závěr	86
Seznam použité literatury	88
Seznam grafů.....	93
Seznam příloh.....	94
Abstrakt	98
Abstract.....	99

Seznam zkratek

ADOS - Azylový dům s ošetrovatelskou službou

Centrum - nízkoprahové denní centrum

CSSP - Centrum sociálních služeb Praha

ČR - Česká republika

DOM - Dům otevřených možností, o.p.s.

DPČ - dohoda o pracovní činnosti

DPP - dohoda o provedení práce

ESF - Evropský sociální fond

ETHOS - evropská typologie bezdomovectví

Hl. m. - hlavní město

IC - intervenční centrum

MD - mateřská dovolená

PB - potravinová banka

PL - psychiatrická léčebna

RT - rejstřík trestů

SOU - střední odborné učiliště

SŠ - střední škola

VOŠ - vyšší odborná škola

VŠ - vysoká škola

VTOS - výkon trestu odnětí svobody

ZŠ - základní škola

Úvod

Diplomová práce se zabývá fenoménem bezdomovectví, které je možné zařadit mezi nejtěživější projevy sociálního vyloučení (exkluze) - týká se velkého počtu osob, neboť pod vlivem různých faktorů je poměrně velká část společnosti sociální exkluzí ohrožena. Nárůst tohoto problému je možné dát do souvislosti s prohlubující se příjmovou nerovností, situací na trhu práce, dopadem některých aspektů neoliberalismu, ekonomickou globalizací a migrací obyvatel. Příčiny vzniku a důsledky bezdomovectví jsou proto v zájmu společnosti průběžně podrobovány důkladné analýze tak, aby opatření - tedy koncepce a realizace jednotlivých úkolů z nich plynoucích, byly adekvátní odezvou na tento společensky nežádoucí jev.¹

Cílem služeb pro osoby bez přístřeší je minimalizovat počet těch, kteří jsou ohroženi sociální exkluzí a dát možnost těm osobám, které se již na okraji společnosti ocitly – dát jim možnost se ze sociálního vyčlenění vymanit. Pozornost je věnována i otázkám prevence. Praha jako velkoměsto s sebou nese řadu specifík, která musí být při hledání nevhodnějších postupů zvažována, aplikována a rozvíjena. Společnost by se měla i nadále snažit řešit stávající stav bezdomovectví především pomocí kvalitních sociálních služeb, a tím zamezit dalšímu rozšiřování tohoto jevu, který ohrožuje jednotlivce i společnost.

Hlavní výzkumnou otázku, kterou si tato práce pokládá, zní: „Jaká je demografická struktura osob bez přístřeší, které využívají sociální služby v Praze?“.

Teoretická část diplomové práce popisuje obecné definice, charakteristiky, východiska a typologie bezdomovectví. Rovněž se zaměřuje na jednotlivé služby pro osoby bez přístřeší. Poukazuje i na problémové okruhy bezdomovectví a jejich řešení v rámci sociálních služeb, ale i na pomoc osobám bez přístřeší, kterou nelze zahrnout pod pojem sociální služby, avšak má velkou preventivní, podpůrnou i motivační roli, a přispívá k řešení, či preventivně působí proti rizikům bezdomovectví. Teoreticky jsem poukázala na vědní obor demografie, vymezení základních pojmů a prezentaci výsledků ze Sčítání lidu 2011, kdy bylo poprvé realizováno sčítání osob bez přístřeší.

Nejdůležitějším úkolem této práce je přispět k poznání konkrétních znaků demografické struktury osob bez přístřeší v hlavním městě, a to i z hlediska komparace s oficiálním sčítáním osob bez přístřeší.

---

¹DAVIDOVÁ, I. A KOL. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010.

Demografická data v oblasti bezdomovectví by měla být pravidelně zkoumána a interpretována, aby mohl stát a neziskové organizace pružně reagovat na aktuální rozvoj sociálních služeb a opatření, které by neměly nabízet jen pomoc, ale i motivovat klienta k pozitivní změně a doprovázet jej na cestě zpět do společnosti.²

Na základě dat jsou zjišťovány především změny počtů osob bez přístřeší v dané lokalitě, jejich struktura, ale také obloženost pobytových a využívání kapacit ambulantních sociálních služeb. Tyto podklady mohou sloužit jako podklad pro novou sociální službu.³

Síťování neboli mapování sociálních služeb v dané oblasti, probíhá většinou formou komunitního plánování sociálních služeb. Komunitní plánování zahrnuje společnou spolupráci mezi poskytovateli, zřizovateli a uživateli sociálních služeb na určitém území, jehož cílem je zlepšení sociální politiky pomocí komunitního plánu.⁴

Data, která byla zjištěna v rámci mého výzkumu, by mohla přispět především neziskovým organizacím a odborníkům, kteří se zabývají problematikou bezdomovectví. Zjištěné údaje by mohly pomoci reflektovat situaci osob bez přístřeší, které využívají uvedené sociální služby a přispět k jejich optimalizaci. Výsledná data prezentovaného výzkumu zjišťují mimo jiné údaje o genderovém zastoupení osob bez přístřeší v různých druzích sociálních služeb, poukazují na nejohroženější skupiny osob z hlediska věku a vzdělání, které je častokrát spojeno s ekonomickou aktivitou těchto osob.

---

²Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. Praha: MPSV, 2014.

³MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

⁴PILÁT, M. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Praha: Portál, 2015.

1 Bezdomovectví jako sociální problém

Bezdomovectví je bezpochyby závažným sociálním problémem, kterému se věnují nejrůznější odborníci mnoha oborů. Lze ho považovat za jistou formu sociální deviace, pokud deviaci budeme charakterizovat jako odchylku od normy, a to z několika důvodů. Osoby, které jsou bez přístřeší, vedou odlišný způsob života oproti normalitě většinové společnosti. Tyto osoby mají ztížený přístup k lékařské péči, případně zdravotnické služby nevyhledávají z vlastního rozhodnutí, a to ani v případech, kdy je to akutní - jak z důvodu jejich vlastní ochrany, tak i ochrany společnosti.⁵ Osoby bez přístřeší často nedodržují běžné hygienické normy, nevyužívají dostatečným způsobem dostupné sociální sítě, proto je s bezdomovectvím často spojeno i mnoho dalších sociálně patologických jevů a rizik. Kromě uvedeného lze dále konstatovat, že bezdomovci mají omezený přístup k dalším zdrojům, jako je přiměřené pracovní uplatnění, vzdělání, kultura, nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo svou komunitu. Pro neznalost, osobnostní vlastnosti, ale i pod vlivem dalšího omezení nejsou schopni vyhovět úředním postupům, tedy nevyužívají leckdy ani běžně dostupnou pomoc společnosti.⁶

V rámci sociální práce s osobami bez přístřeší je důležité zmínit antiopresivní přístup, který je zaměřen proti znevýhodňování a utlačování osob systémem, nikoliv selháním jako jedince. Tento přístup se snaží čelit institucionálnímu a individuálnímu utlačování pomocí třech principů: spravedlnosti, rovnosti a spoluúčasti. Mezi nejdůležitější pojmy v tomto přístupu jednoznačně patří tzv. zmocňování klienta.⁷ „Zmocňování znamená, že sociální pracovník by měl pomáhat lidem k tomu, aby získali větší moc nad svými vlastními životy a životními podmínkami. Proto je tento koncept vhodný k boji proti opresi a diskriminaci. Oprese, resp. diskriminace znamenají zneužití moci, zmocňování je cesta, která má skupinám klientů pomoci to odmítnout a překonat taková omezení.“⁸

Fenomén bezdomovectví nelze ani v případě naprosto optimálního nastavení pomoci společnosti zcela vymýtit, lze jen minimalizovat negativní dopady a předcházet rizikům jeho vzniku a šíření.⁹ Bezdomovectví, spojené s dalšími sociálně negativními jevy, společnost ohrožuje, destabilizuje a narušuje sociální klima.¹⁰

---

⁵MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

⁶PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

⁷NAVRÁTIL, P. Antiopresivní přístupy. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001.

⁸*Tamtéž*, str. 239

⁹HRADČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹⁰PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

V této kapitole chci vysvětlit pojem bezdomovectví, jeho hlavní formy a důsledky života bez domova a zároveň chci popsat vnímání společnosti na tento sociální jev. Dále popisují právní úpravu, která se problematikou zabývá.

1.1 Bezdomovectví – definice, formy a další dělení

Bezdomovectví má několik definic, které se podobají v tom, že je to „stav bezprostřední nouze, v níž se ocitá člověk bez trvalého domova.“¹¹ Lze říci, že „dostupné zdroje a schopnosti osob žijících bez domova neumožňují tento problém řešit svépomocí, přičemž absencí a ztrátou domova je každá tato osoba ohrožena v mnoha aspektech své existence (individuálních i sociálních).“¹² Bezdomovce lze charakterizovat jako člověka, „kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních a nebo nejistých bytových podmínkách.“¹³

Nárůst sociálního problému bezdomovectví je spatřován především v kontextu příjmových nerovností, neoliberalismu a ekonomické globalizaci, postmodernismu. Slovo „především“ je důležité – jsou sice zmíněny základní objektivní příčiny, nejsou však zahrnuty příčiny subjektivního rázu.¹⁴ Aby bylo možné bezdomovectví charakterizovat, je potřeba rozumět významu slova domov. Domov – to je mít jistotu bydlení způsobilého k odpočinku a naplňování potřeb dané osoby a její rodiny, mít možnost si zde uchovat soukromí a udržovat sociální vazby. Nedochází-li ke splnění všech těchto aspektů, jedná se o zjevné, či skryté bezdomovectví.¹⁵

Zjevné bezdomovectví je takovou formou tohoto jevu, které je pro laickou veřejnost zřejmé a to například dle zevnějšku daných osob, které přespávají na veřejných místech a využívají sociálních služeb jim určené. Tyto osoby tvoří pouze malou část bezdomovců, ale jsou dobře rozpoznatelní. Skryté bezdomovectví zahrnuje osoby, které se neobracejí na pobytové sociální služby či noclehárny. Často se tyto osoby stěhují, bydlí u příbuzných či známých. Patří sem rovněž i osoby, které žijí ve squatech, stanech a neobydlených domech. Při sčítání osob bez přístřeší je tato skupina osob opomíjena. Třetí formou bezdomovectví je bezdomovectví potencionální, tedy to, které osobám může hrozit

---

¹¹SCHWARZOVÁ, G. Sociální práce s bezdomovci. In: MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P., eds. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2010, str. 316

¹²SCHWARZOVÁ, G. Sociální práce s bezdomovci. In: MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P., eds. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2010, str. 316

¹³PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008, str. 10

¹⁴HRADČÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹⁵PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

a to z důvodu nejistého právního vztahu ke svému dosavadnímu bydlení. Jedná se o osoby, které bydlí v nejistých podmínkách nájemních bytů, v sociálních bytech a podnájmech. Patří sem i okruh osob, které jsou v dětských domovech či ve vězení a nemají se po výstupu z těchto zařízení kam vrátit.¹⁶

Bezdomovectví lze rozčlenit i podle délky trvání, a to na bezdomovectví krátkodobé (zpravidla se uvádí do jednoho roku), střednědobé (do pěti let) a dlouhodobé (nad pět let).¹⁷

Faktory, které vedou ke zrodu bezdomovectví, lze zjednodušeně rozdělit na faktory objektivní a subjektivní. **Objektivní faktory**, jsou tedy ty, co vyplývají ze společensko-politické situace dané lokality. Souvisí s uznávanými psanými společenskými normami, sociální politikou, politikou zaměstnanosti, veřejným míněním atd.. Vliv má i dodržování lidských práv, respektování rovných příležitostí, přístup ke vzdělanosti, situace na trhu práce, zakořeněné předsudky např. vůči minoritám, ale i vůči ženám, či starším uchazečům o zaměstnání, podpora sociálně, či zdravotně handicapovaných jedinců atp..¹⁸ Mezi **subjektivní faktory** lze zařadit faktory materiální, tedy neuspokojivou finanční situaci, ztrátu, či nejistotu bydlení, ztrátu, či nenalezení pracovního uplatnění, nedostatek sociálních dovedností a pracovních návyků, neschopnost dodržovat pravidla, patří sem např. i ztráta živitele, živelná pohroma atd.. Významným subjektivním faktorem je neexistence, ztráta, či nefunkčnost rodiny, narušené vztahy, rozvod, násilí v rodině, sexuální zneužívání, osamělost. Rovněž to je absence jakýchkoli pozitivních vazeb např. po propuštění z vězení, opuštění dětského domova, či ústavního zařízení. K velmi důležitým subjektivním faktorům patří psychická, či fyzická nemoc, které omezují schopnosti a možnosti jedince, mentální retardace, deficit sociální inteligence, v neposlední řadě jsou to pak závislosti, a to jak na alkoholu, drogách, či patologickém hráčství.¹⁹ Zjednodušeně lze uvést, že u vzniku bezdomovectví stojí tzv. endogenní faktory (převážně psychické), většinou v kombinaci s faktory exogenními (sociálními), to pak vede k nezvládnutí požadavků společnosti, nezvládnutí náročných životních situací, což dále vyústí v bezdomovectví, které bývá často doprovázeno dalšími negativními jevy. Uvedené objektivní i subjektivní faktory působí ve vzájemných korelacích s různými variantami a zákonitostmi. *„Jejich působení se liší v jednotlivých zemích a oblastech rozpornými variacemi s diferenčními výsledky. Co však zůstává konstantní ve všech*

---

¹⁶HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹⁷Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. Praha: MPSV, 2014.

¹⁸HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹⁹Tamtéž.

oblastech světa, ve vyspělých i rozvojových zemích, je skutečnost, že ženy, muži i děti, všichni ti, kteří žijí svůj život bezdomovce, žijí ve výrazné chudobě, odlišně od ostatní populace, stejně jako jsou odlišné příčiny jejich bezdomovectví.“²⁰

Bezdomovectví má mnoho podob - jiné je bezdomovectví rodin, či žen, rovněž bezdomovectví etnických minorit má svá specifika – ve všech případech je však společným jmenovatelem ztráta bydlení, jistot a zázemí.²¹ Základní charakteristikou bezdomovectví, tedy propadnutí na samý okraj společnosti, může být i nahromadění důvodů, které jsou příčinou životní krize (dluhy, ztráta zaměstnání, problémy s bydlením, rozpad rodiny, nemoc atd.). S postupným propadem do bezdomovectví a s ním často spojených sociálně-patologických jevů přestává být zřejmé, co je původní příčinou tohoto stavu a co jeho následkem. Lidé se postupně přizpůsobují podmínkám, které charakterizují sociální vyloučení, osvojují si specifické vzorce chování, které velmi často nekorespondují s uznávanými hodnotami a pravidly většinové společnosti. Tyto vzorce jednání a návyky, spojené s adaptací na život v bezdomovectví, mohou ztěžovat, nebo dokonce zabráňovat vymanění se z nežádoucí situace vlastními silami, tedy bez pomoci společnosti.²²

Zvláštní roli v sociální exkluzi hraje etnicita. Samozřejmě ne každý, kdo se v podmínkách sociálního vyloučení ocitá, je příslušníkem minority - v našich podmínkách většinou Rom. Nicméně etnicita bývá často jedním z důvodů chudoby a sociálního vyloučení, protože specifika této skupiny obyvatelstva spolu s předsudky většinové společnosti vykazují rizikové prvky, které k bezdomovectví mohou směřovat.²³

Evropskou typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení ETHOS vytvořila Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci. V definici této organizace je odmítáno zjednodušené chápání bezdomovectví jakožto přespávání na ulici a definice vychází z premisy, že bezdomovectví je komplexní, dynamický proces, v jehož rámci různí jednotlivci i skupiny procházejí různými vstupními a výstupními body.²⁴

1.2 Reakce společnosti na fenomén bezdomovectví

Bezdomovectví je vnímáno odbornou i laickou veřejností jako závažný sociální problém, jehož palčivost od 90. let strmě roste, povědomí o problematice bezdomovectví je

---

²⁰ HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996, str. 44

²¹ PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

²² MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

²³ HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

²⁴ *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2014.

však i přesto na poměrně nízké úrovni. Pouze hluboká znalost tohoto fenoménu může přispět k minimalizaci negativních dopadů a předcházet rizikům jeho vzniku a šíření.²⁵

Jedná se o multifaktoriální problematiku, navíc příčiny a důsledky bezdomovectví se v průběhu času mění a odezva společnosti na měnící se podmínky není dostatečně pružná.²⁶ Je tomu však i proto, že problematika bezdomovectví a bezdomovců byla za předchozího politického zřízení uměle potlačována, bezdomovectví bylo tehdy chápáno jako jeden z odpudivých projevů tehdejší společnosti.²⁷ „Byly zřizovány podnikové ubytovny, kde bydleli lidé bez rodinného zázemí, a chudoba byla potírána na úkor svobod člověka a lidských práv.“²⁸ Bezdomovci prakticky neexistovali, či byli nástrojem represe tehdejší policie, byla uzákoněna pracovní povinnost a kdo se těmto příkazům a represí nepodřídil, končil ve vězení, které se tehdy označovalo jako nápravně výchovné zařízení. Před rokem 1989 tedy bezdomovectví v České republice jakoby neexistovalo. Zjednodušeně lze říci, že ten, kdo nepracoval, případně na to neměl doklad, ten byl trestně stíhán za příživnictví, případně byl umístěn do psychiatrické léčebny, či jiného zařízení. I za minulého režimu však bezpochyby existovalo i tzv. skryté bezdomovectví, tento problém se však spolu s dalšími nepopulárními jevy nezveřejňoval a taky prakticky neřešil. Mezi další osoby, které byly odsouvány z očí veřejnosti, byli např. i zdravotně, či psychicky handicapovaní - mnohá zařízení pro ně byla budována daleko od měst, naprosto stranou. To pochopitelně komplikovalo vztahy s rodinnými příslušníky, ale tím se tehdejší společnost nezabývala. V ulicích tedy nebyli vidět nejen bezdomovci, ale např. ani osoby na invalidním vozíku.²⁹

S rozsáhlými politicko-ekonomickými změnami po listopadu 1989, s demokratizací společnosti a v souvislosti s legislativními změnami (mj. odstranění paragrafu 213 o příživnictví trestního zákona), ale také v souvislosti s restrukturalizací průmyslu a uvolněním do té doby velmi paternalistického přístupu státu, se problém bezdomovectví stal viditelnějším a začal vzrůstat. Stejně jako jiné vyspělé společnosti, které se s tímto problémem potýkaly a potýkají s různou úspěšností, i česká společnost musela reagovat a reaguje nejrozličnějšími opatřeními ke snížení nebezpečnosti tohoto jevu.³⁰ Na znovuoobjevení se bezdomovectví v ČR měla po r. 1989 velký vliv také privatizace podniků, zejména

---

²⁵ HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

²⁶ DAVIDOVÁ, I. A KOL. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010.

²⁷ HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

²⁸ MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012, str. 54 a 55

²⁹ HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

³⁰ PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

následné rušení podnikových ubytoven. Tam často žili lidé, jak již bylo naznačeno výše, kteří prožili dětství v dětských domovech, osoby střídající často zaměstnavatele a tedy i ubytovny. Někteří z nich se sem i vraceli po opakovaných pobytech ve vězení. Vlivem rozsáhlých společensko-ekonomických změn řada lidí nezvládla zvyšující se náročnost na odpovědnost jednotlivce a podlehla nejrozumnějším lákadlům, která dosud nebyla známá - typicky se jednalo o podvodné reklamy, půjčky na amorální úrok apod.. Mnoho lidí si též vysvětlilo nabytou svobodu tak, že je dovoleno vše, že lze bez práce žít v klidu a v pohodě, aniž by přemýšleli o důsledcích a odpovědnosti k sobě samým i svému sociálnímu okolí.³¹

Společnost vnímá nejsilněji takové formy bezdomovectví, které jsou viditelné. Veřejnost chápe bezdomovce jako osoby, které jsou nezaměstnané, povalující se s krabicemi levného vína po parcích, šířící nevábný zápach v tramvajích, žebrajících u kostelů a non-stopů.³² Nejrozumnějšími službami i preventivními opatřeními lze odstraňovat, či alespoň zmírňovat faktory, které k bezdomovectví přispívají – jedná se např. o zajištění návaznosti bydlení po opuštění dětských domovů, psychiatrických léčeben, věznic, azylových domů, návratů z ciziny bez patřičných finančních prostředků, zajištění osob invalidních, či seniorů bez přiměřeného finančního zázemí apod..³³

Reakce státu, resp. jeho aktivní přístup k dané problematice, je v zájmu každé společnosti. Společnost musí již kvůli své stabilitě, bezpečnosti a dodržování lidských práv pomáhat slabším jedincům a vytvářet podmínky, aby počet osob bez přístřeší nevzrůstal. Musí si všimnout i rizik, spočívajících v tzv. potenciálním bezdomovectví a vytvářet nástroje, aby byla tato rizika eliminována. Měla by pružně navrhopvat postupy, vedoucí k jejich eliminaci, či snižování nebezpečnosti. Společnost musí reagovat na všechny ohrožující jevy, musí předcházet vzniku rizik, směřujících k sociální exkluzi jednotlivce, i rizik vzniku sociálně vyloučených lokalit.³⁴

Stát by měl především vycházet z Listiny základních práv a svobod, ze které vyplývá jeho povinnost zajistit každému občanovi, aby mohl svá práva a své svobody účinně realizovat.³⁵ Ve vztahu k bezdomovectví lze citovat zejména:

- a) Čl. 3, odst. 1: „*Základní pravidla a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického, či jiného smýšlení,*

---

³¹PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

³²*Tamtéž*.

³³*Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2014.

³⁴*Tamtéž*.

³⁵HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

národního, nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní, či etnické menšině, majetku, rodu, nebo jiného postavení. “

- b) Čl. 26, odst. 3: „Každý má právo získávat prostředky na své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje, podmínky stanoví zákon.“*
- c) Čl. 30, odst. 1: „Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.“*
- d) Čl. 30, odst. 2: „Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.“*
- e) Čl. 31: „Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.“³⁶*

Preventivní opatření a nástroje řešení, by měla přispívat k snížení rizik a dopadu negativních vlivů bezdomovectví, přispívat ke zvýšení stability společnosti, k sociální kohezi, ke zlepšení společenského klimatu.³⁷

1.2.1 Právní úprava bezdomovectví

Bezdomovectví doposud není v českém právním řádu přímo upraveno. Od 1.1.2007 je v účinnosti několik zákonů v oblasti sociální péče, které se týkají i osob bez přístřeší. Je to především Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, Zákon č. 110/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a Zákon č. 111/2006 Sb., o životním minimu. Zák. č. 108/2006 Sb. je v oblasti sociální péče a služeb do značné míry průlomový, a to především tím, že zcela nově upravuje, respektive nově koncipuje příspěvek na péči a dále upravuje právě sociální služby a registraci poskytovatelů sociálních služeb. Formuluje též požadavky na vzdělávání sociálních pracovníků.³⁸

V říjnu 2015 byla vládou schválena Koncepce sociálního bydlení, na jejímž základě byl vypracován návrh zákona o sociálním bydlení, který měl být účinný od roku 2017. Jde v podstatě o první souhrnný materiál, který se věnuje vytváření systému sociálního (dostupného) bydlení, vymezuje zejména roli obcí a státu a jako důležitou chápe vazbu na služby, zejména pak na sociální práci. Koncepce sociálního bydlení je jen jakýmsi

---

³⁶Zákon č. 2/1993 Sb. - Listina základních práv a svobod

³⁷Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. Praha: MPSV, 2014.

³⁸Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. Praha: MPSV, 2014.

„předskokanem“ Zákona o sociálním bydlení, který prozatím ve své stávající podobě neprošel úspěšně Poslaneckou sněmovnou.³⁹

Dlouho připravovaný Zákon o sociálním bydlení, by řešil přidělování bytů pro sociálně slabé občany. *„Podle původních plánů měly obce mít sociální bydlení povinně, zvažovalo se stanovení podílu sociálních bytů v obecním či městském bytovém fondu. V dalších verzích zákona bylo zapojení obcí už dobrovolné. Sociální bytový fond měly mít na starosti ministerstvo pro místní rozvoj a jeho Státní fond rozvoje bydlení. Spolupracovat měl s úřady práce.“*⁴⁰

---

³⁹ *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025*. Praha: MPSV, 2015.

⁴⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. ©2017 [cit. 2017-06-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/29312>.

2 Služby pro osoby bez přístřeší v Praze

Tato kapitola je podstatná v rámci předkládané diplomové práce, jelikož jsem se zde zaměřila především na služby sociální prevence, ve kterých probíhalo sčítání osob bez přístřeší v roce 2011 a rovněž mé výzkumné šetření. Vymezuji zde sociální služby dle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který nabyl účinnosti počátkem roku 2007.

Jak již bylo zmíněno v úvodu – sociálně patologické jevy, či další jevy, které bývají s riziky bezdomovectví velmi často spojeny, jsou zde přiřazeny k jednotlivým službám pro osoby bez přístřeší v Praze.

2.1 Sociální služby - definice

Pojem „sociální služba“ je v odborné literatuře definován:

„Sociální služby jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, případně zájmy širokého společenství.“⁴¹

„Termín sociální služba je používán k označení druhu sociální péče poskytované konáním státní instituce ve prospěch jiné osoby, šířeji činnosti ve prospěch občanů poskytovaných soukromoprávní nebo veřejnoprávní institucí přímo nebo soukromoprávní institucí za podpory veřejnoprávní instituce, sociální práce ve prospěch lidí v sociální nouzi.“⁴²

Problematicky bezdomovectví se týkají především služby sociální prevence, které jsou v této podobě u nás poprvé takto formulovány a posléze uváděny do praxe. Služby sociální prevence mají napomáhat zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života, vedoucí k rozporu se společností a jejími sociálními normami. Úkolem sociálních služeb je pomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů (§ 53). Zákon sice bezdomovectví jako takové přímo

---

⁴¹MATOUŠEK, O. KOLDINSKÁ, K. Účel a definice sociálních služeb. In: MATOUŠEK, O., eds. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007, str. 9

⁴²TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010, str. 38

nedefinuje, ale používá termíny „osoby bez přístřeší“ (§ 63), dále „osoby v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“ (§ 57), které se k tomuto jevu obsahově blíží.⁴³

Sociální práce je totiž jedním z nejdůležitějších nástrojů pro sociální začleňování osob, kterým hrozí sociální vyloučení a nejsou schopni vlastními silami svou nepříznivou situaci zvládnout. Též přispívá ke stabilizaci sociální situace jedince či skupiny. V mnoha oblastech sociální práce, a to zejména v některých lokalitách, se negativně projevuje personální nedostatečnost - v jejím důsledku jsou sociální pracovníci přetížení a nemají dostatečný prostor na šetření v terénu, či komunikaci s místními poskytovateli sociálních služeb, nemají též čas a prostor na iniciování změn, či zlepšení opatření s ohledem na dynamiku dané lokality. Není dostatek prostoru ani na kontrolu účinnosti jednotlivých postupů, či případného zneužívání sociálních služeb a sociálních dávek. Ztrácí se tak prvotní účel sociální práce, tj. práce s klientem v jeho přirozeném prostředí, stejně jako potenciál, jak motivovat klienty k dobré spolupráci.⁴⁴

2.2 Služby sociální prevence pro osoby bez přístřeší

Ve 4. oddílu Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jsou upraveny jednotlivé služby sociální prevence: azylové domy, nízkoprahová denní centra, noclehárny, terénní programy, domy na půl cesty a služby sociální rehabilitace. Do služeb sociální prevence dále patří např. i raná péče, tlumočnické služby atd., které se však problematiky bezdomovectví přímo netýkají. V níže uvedené tabulce jsou prezentovány hlavní služby sociální prevence v Praze, které jsou nasměrované k osobám bez přístřeší tak, jak byly registrovány podle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.⁴⁵

Tabulka 1: Služby sociální prevence dle cílové skupiny osoby bez přístřeší uvedené v registraci služby

	Počet
Azylové domy	18
Noclehárny	5
Domy na půl cesty	4

⁴³Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁴⁴MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

⁴⁵Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Nízkoprahová denní centra	6
Terénní programy	8
Sociální rehabilitace	3
Kontaktní centra	4
Soc. aktivizační služby pro rodiny s dětmi	1
Krizová pomoc	1
Telefonická krizová pomoc	2
Počet služeb sociální prevence pro osoby bez přístřeší	52

Zdroj: Registr poskytovatelů sociálních služeb k 1.7.2018⁴⁶

2.2.1 Noclehárny

Noclehárny poskytují služby osobám bez přístřeší, a to pomoc při osobní hygieně a poskytnutí přenocování případně i potravinovou pomoc. Noclehárny jsou akutní pomocí pro osoby, které potřebují přenocovat a jsou provozovány za úplatu. Tento poplatek činí symbolickou výši obvykle mezi 20-40Kč/noc. V případě mrazivého počasí, jsou poskytovány některé noclehárny i bezplatně. Nocleh je poskytován na jednu noc, ale je možné klienta přijmout opakovaně, záleží na nastavení konkrétního zařízení. Klient se po příchodu do noclehárny musí prokázat platným dokladem totožnosti, v případě ztráty občanského průkazu se musí prokázat minimálně náhradním dokladem, který vydává Policie ČR či městský úřad. Klient by měl být střízlivý, soběstačný a neměl by být agresivní. S mrazivým obdobím se rovněž v některých noclehárnách ruší tzv. nulová tolerance k alkoholu, takže mírná podnapilost není – na rozdíl od teplých dnů - příčinou odmítnutí noclehu. V noclehárnách, i jiných sociálních službách sociální prevence, klient musí dodržovat provozní řád dané služby, což může být pro některé klienty problémem.⁴⁷ S provozním řádem je klient seznámen vždy při prvním kontaktu. Klient může využít základního sociálního poradenství a spolupracovat se sociálním pracovníkem na řešení

⁴⁶Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. ©2018 [cit. 2018-07-01].

Dostupné z: <http://registr.mpsv.cz>.

⁴⁷VÁGNEROVÁ, M. Životní příběhy mladých bezdomovců. In: VÁGNEROVÁ, M. CSÉMY, L. MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013.

jeho situace. V případě opakovaného pobytu je spolupráce hlavním indikátorem další možnosti přenocování.⁴⁸

Z nejrůznějších míst v polorozbořených domech, z jeskyní a dalších přírodních útočišť v zimě přicházejí, či přijíždějí do nocleháren žádat o střechu nad hlavou i lidé bez přístřeší, kteří v teplejších obdobích sociální služby nevyhledávají.

V Praze provozují noclehárny organizace Naděje, Armáda spásy, Arcidiecézní charita a Centrum sociálních služeb Praha.⁴⁹

2.2.2 Azylové domy

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci, spojené se ztrátou bydlení, a to prostřednictvím těchto základních činností: poskytnutí stravy, nebo pomoci při zajištění stravy, poskytnutí ubytování a pomoc při obstarávání osobních záležitostí. Azylové domy poskytují střednědobé bydlení, některé jsou limitovány třemi měsíci, většinou však je limitem bydlení v azylovém domě jeden rok v souladu se Zákonem č. 108/2006 Sb.. Tato zařízení nabízejí kromě střechy nad hlavou, podmínek pro osobní hygienu a zajištění stravy též pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarání osobních záležitostí.⁵⁰ Tuto nabídku zprostředkovává klíčový sociální pracovník, který spolu s klientem vytváří individuální plán postupných kroků ke zlepšení a stabilizaci klientovy situace. To samozřejmě předpokládá i aktivní účast uživatele na řešení problémů, sociální pracovník je na této cestě jen rádcem a trpělivým doprovodem. Problém bývá často v těch případech, kdy klientova situace se ani po roce bydlení v azylovém domě nezlepší natolik, aby mohl přejít do dalších forem bydlení, či ubytování na komerční bázi. Chybí návaznost dalších možností, klienti tak často prochází jednotlivými azylovými domy, což je v rozporu s cíli těchto zařízení.⁵¹ Azylové domy se dělí dle cílové skupiny pro muže, ženy, matky s dětmi či rodiny s dětmi.⁵²

Příspěvková organizace hlavního města Prahy - Centrum sociálních služeb Praha provozuje mnoho služeb pro osoby bez přístřeší, ostatně tyto osoby jsou hlavní cílovou skupinou, pro niž jsou jejich služby určeny. Provozuje azylový dům pro muže, pro ženy, pro matky s dětmi a azylový dům pro další skupiny osob bez možnosti bydlení. Kromě těchto zařízení provozuje i azylový dům s ošetrovatelskou službou, který je určen na

⁴⁸PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

⁴⁹V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

⁵⁰Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁵¹PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

⁵²V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci, spojené se ztrátou bydlení a zhoršeným, či nepříznivým zdravotním stavem. Dalším typem azylového bydlení pro specifické skupiny klientů provozuje např. Rosa a Acorus - jedná se o azylové bydlení pro osoby ohrožené domácím násilím. Dalšími provozovateli azylových domů v Praze jsou organizace Naděje, Armáda spásy, Arcidiecézní charita, Proxima Sociale, K srdci klíč a další.⁵³

2.2.3 Nízkoprahová denní centra

Nízkoprahová denní centra (dále jen centra) poskytují ambulantní, příp. terénní služby pro osoby bez přístřeší a zahrnují pomoc při osobní hygieně, poskytnutí stravy, nebo pomoc při jejím zajištění a pomoc při obstarávání osobních záležitostí.⁵⁴ „Nízkoprahová služba má být pro klienty co nejdostupnější, i když nejde o službu bezprahovou, jako je např. terénní sociální práce. Jednotlivé prahy mají být ustanoveny spíše kapacitou střediska, nikoli celkovým nastavením. Jedná se o okamžitou kontaktní práci v daném prostředí s ohroženým klientem. Nastavení služeb vychází vstříc klientovi: jsou jednoduše dostupné, anonymní a nedaleko místa setkávání cílové skupiny.“⁵⁵

Tyto centra obvykle nabízejí více služeb pro osoby bez přístřeší. Poskytované služby se liší dle konkrétního střediska. Jedna z nabídek je základní hygienický servis, kdy klienti mohou využít toaletu či se osprchovat. V některých centrech je možnost se nechat i ostříhat a oholit. Dále je možné využít pračku a sušičku. Rovněž je možno využít sociální šatník, kde klient dostane oblečení či obuv. Centra nabízejí potravinovou pomoc buď v rámci potravinového balíčku či hotového hlavního jídla. Výše uvedené služby jsou poskytovány zdarma či za symbolický poplatek. Předpokladem k využívání jakékoliv služby centra je vždy spolupráce se sociálním pracovníkem na řešení klientovy situace.⁵⁶

Mezi nejvyužívanější denní centrum patří centrum organizace Naděje, které sídlí u Hlavního nádraží. Toto centrum kromě výše uvedeného nabízí i zdravotnický servis, který je zdarma. Klient zde může využít služeb praktického lékaře, psychiatra a stomatologa. Pro ženy je zde možnost využít gynekologického ošetření. Tyto rozsáhlé zdravotnické služby žádné jiné centrum v Praze nenabízí, z tohoto důvodu patří centrum mezi nejvytíženější

---

⁵³ V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

⁵⁴ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁵⁵ MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb. Praha: Portál, 2012, str. 129

⁵⁶ PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. Bezdomovectví. Praha: Triton, 2008.

v Praze.⁵⁷ Další centra provozují rovněž organizace Armáda spásy, Arcidiecézní charita, K srdci klíč a další.⁵⁸

2.2.4 Domy na půl cesty

Domy na půl cesty poskytují kromě ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, pomoc při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí. Rovněž nabízejí sociálně-terapeutické činnosti.⁵⁹ Tato služba je určena osobám do 26 let, které opustily dětské domovy, nebo výchovné ústavy a patří tak do kategorie potenciálních bezdomovců. Jsou určeny pro klienty, kteří vstupují do života bez dostatečných zkušeností, např. po odchodu z ústavní, či jiné péče, či mladé lidi, kteří pocházejí z dysfunkčních rodin a nemají potřebné sociální návyky. Pobyt zde je proto spojen s nácvikem sociálních dovedností a výchovnými postupy, nezbytnými pro samostatný život.⁶⁰ „Domy na půl cesty jsou určeny lidem, kteří se pohybují na dráze mezi závislostí na institucích na straně jedné a nezávislým životem ve vlastním bytě na straně druhé. Někteří z nich by se bez pomoci tohoto zařízení pravděpodobně ocitli na ulici.“⁶¹

Tato pobytová služba je poskytována mladým lidem, kteří chtějí svou situaci aktivně řešit. Sociální práce v této službě je intenzivnější než např. v azylovém domě, často je klientům pomáháno např. s vedením domácnosti či s hospodařením s finančními prostředky. Klient je motivován ke studiu či zaměstnání na hlavní pracovní poměr.⁶² Organizace, které provozují domy na půl cesty jsou: Dům otevřených možností, Ekumenická síť pro aktivitu mladých a Vhled.⁶³

2.2.5 Další služby sociální prevence

Vedle výše uvedených služeb, existuje ještě mnoho dalších služeb sociální prevence, které se bezdomovectvím zabývá. Je důležité zmínit terénní programy, které poskytují terénní služby osobám, které vedou rizikový způsob života, nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Cílovou skupinou jsou uživatelé návykových látek, osoby bez

---

⁵⁷MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

⁵⁸*V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

⁵⁹Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁶⁰Dům otevřených možností, o.p.s. [online]. © 2015[cit. 2015-11-29]. Dostupné z:

<http://dom-os.cz/sluzby/dum-na-pul-cesty-dom-8/>

⁶¹PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008, str. 48

⁶²PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

⁶³Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. ©2017 [cit. 2017-05-28]. Dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz>.

přístřeší, osoby žijící v sociálně ohrožených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je výše uvedené osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Základními činnostmi této služby jsou zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při obstarávání osobních záležitostí.⁶⁴

Patří sem dále služby sociální rehabilitace, které mají sloužit k dosažení samostatnosti osob, a to především rozvojem jejich specifických schopností a dovedností a nácvikem dovedností, vedoucích k jejich sociálnímu začleňování. Jako služby sociální rehabilitace jsou zaregistrovány např. i tzv. job kluby, které pomáhají zejména sociálně vyloučeným osobám najít vhodné pracovní uplatnění.⁶⁵

2.2.6 Dávky pro osoby bez přístřeší

Jedním z nástrojů, kterým se v současnosti řeší dostupnost bydlení u osob ohrožených jeho ztrátou, jsou dávky státní sociální podpory (příspěvek na bydlení) a dávky pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc). Jedná se o nástroje, řešící výhradně finanční nedostatečnost určitých skupin osob/domácností, které definují Zákony č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Lidé, bydlící na ubytovnách, nebo v podnájemním bydlení, nemají nárok na příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory (podmínkou pro získání příspěvku je trvalé bydliště, standardní nájemní - nikoliv podnájemní smlouva), ale pouze na doplatek na bydlení ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi. Na doplatek na bydlení má nárok též vlastník, nebo nájemce bytu, který užívá byt a jehož příjem (včetně příspěvku na bydlení) je po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení nižší, než částka jeho živobytí. U doplatku na bydlení může v tzv. případech hodných zvláštního zřetele orgán pomoci v hmotné nouzi určit, že za nájemce považuje i osobu, užívající jinou, než nájemní formu bydlení. To znamená, že doplatek na bydlení může být poskytován osobám v podnájmu, na ubytovnách, v noclehárnách, pobytových zařízeních atd. i bez hlášení trvalého pobytu.⁶⁶

Doplatkem na bydlení však některé situace nelze komplexně řešit, např. finanční výpomoc jednotlivcům, či rodinám s nízkými příjmy a vysokými náklady na bydlení, finanční pomoc pro osoby, nebo rodiny, jež jsou zadluženy, a kvůli tomu jim fakticky

---

⁶⁴Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁶⁵Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. ©2017 [cit. 2017-05-28].

Dostupné z: <http://registr.mpsv.cz>.

⁶⁶DAVIDOVÁ, I. A KOL. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010.

nezbývá na náklady na bydlení. Neřeší ani finanční pomoc pro osoby, nebo rodiny bez řádných smluv k bytu, nebo nepřináší pomoc v nalezení bydlení osobám/rodinám, které přišly o bydlení a nemají jak nové bydlení získat.⁶⁷

Pokud přece jen sociální dávky na bydlení pomáhají řešit problém finanční dostupnosti bydlení, neznamená to pochopitelně, že automaticky tím mizí problém sociálního znevýhodnění, které se projevuje např. v diskriminaci na trhu s byty, kdy určité jevy, spojené s některými zájemci o bydlení, jsou vyhodnoceny pronajímateli jako rizikové, např. příchod z výkonu trestu, příslušnost k národnostní menšině, zdravotní, či psychický handicap. Rizikem doplatku na bydlení je i fakt, že umožňuje dlouhodobé setrvání sociálně vyloučených osob v této formě dočasného bydlení - tím uvedený problém (skryté bezdomovectví) prakticky přetrvává.⁶⁸

2.3 Problémové okruhy bezdomovectví a jejich řešení v rámci sociálních služeb

Osoby bez přístřeší tvoří v Praze homogenní skupinu, která by se na poskytovatele služeb obracela se stejnými problémy. Naopak s problematikou bezdomovectví je spojeno mnoho jevů, převážně sociálně-patologické povahy a k těmto jevům jsou také nasměrovány jednotlivé služby. Služby, poskytované bezdomovcům, tedy tvoří široké spektrum aktivit a činností, které jsou sice nasměrovány k určité cílové skupině, avšak jsou propojené s dalšími službami a mají i určitý přesah. Důležitou součástí většiny služeb, zejména však služeb sociálních, je poradenství. Poradny, či sociální pracovníci jednotlivých služeb, podávají informace a dle individuální situace klienta předkládají možnosti a varianty řešení, odkazují na specializované služby, či další instituce.⁶⁹

Podle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace, nebo jejího předcházení.

Sociální poradenství zahrnuje jednak základní sociální poradenství, jednak odborné sociální poradenství:

---

⁶⁷ *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2014.

⁶⁸ *Tamtéž*.

⁶⁹ MATOUŠEK, O. Služby pro nezaměstnané, služby reagující na chudobu a bezdomovectví. In: MATOUŠEK, O., eds. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007.

- **základní sociální poradenství** poskytuje osobám potřebné informace, přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace.
- **sociální poradenství** je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb.⁷⁰

Poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit. Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Součástí odborného poradenství je i půjčování kompenzačních pomůcek. Služba obsahuje tyto základní činnosti: zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti a v neposlední řadě i pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.⁷¹

K ilustraci mnohotvárnosti řešeného problému slouží níže uvedený diagram sociálně-patologického jevu bezdomovectví a jeho souvztažnost k jiným problematikám (viz obrázek 1).⁷²

Obrázek 1: Souvztažnost bezdomovectví k jiným oblastem

Zdroj: Pěnkava, P. *Výchovně vzdělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší*. Praha: Filosofická fakulta, Univerzity Karlovy v Praze, 2010, Rigorózní práce, str. 14.

⁷⁰ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁷¹ Tamtéž.

⁷² PĚNKAVA, P. *Výchovně vzdělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší*. Praha: Filosofická fakulta UK v Praze, 2010. Rigorózní práce.

2.3.1 Kriminalita v kontextu bezdomovectví a služeb

Kriminalita bývá často spojována s problematikou bezdomovectví. Řada osob bez přístřeší nějakou kriminální zkušenost má, leckdy i opakovanou. Za jeden z hlavních kriminogenních faktorů bývá považována disfunkční, nestabilní, sociálně handicapovaná rodina, nízká sociokulturní úroveň, či vůbec absence rodinného zázemí v dětství a rané dospělosti. S těmito faktory se pojí nízká vzdělanost, často se přidávají i poruchy chování, poruchy učení a nedostatek pozitivních životních vzorů. Neuspokojení bazálních potřeb vede k jakési revoltě, vzepření se pravidlům a normám společnosti a ve spojení s dalšími faktory je kriminální dráha jedince nastartována. Služby, určené pro tuto skupiny, by neměly zdůrazňovat to, co bylo příčinou, ale měly by vyhledávat vše pozitivní, klienta motivovat k rozvoji toho lepšího, co je v té souvislosti dostupné a ukázat mu cestu jak zvládat náročné životní situace.⁷³

„Výsledky kriminologických výzkumů osobnosti dospěly mj. k následujícím poznatkům:

- *u osobnosti s poruchami chování, které mají sklony ke kriminalitě, platí, že jejich delikventní chování souvisí s chybnou adaptací na sociální poměry a očekávání většinové společnosti,*
- *normalita osobnosti není objektivní, ani univerzální kategorií - měřítkem normality je proto převažující názor v dané společnosti (kultuře)“.*⁷⁴

Z uvedeného výzkumu lze odvodit i premisy, které reflektují realitu a opatření společnosti musí z těchto empiricky ověřených daností vycházet při vytváření a realizaci služeb a dalších opatření, zaměřených na bezdomovectví, spojené s kriminalitou. Kromě uvedených předpokladů přispívá k rizikům střetu se zákonem i pohyb osob bez přístřeší v kriminogenním prostředí, a to většinou ve spolupůsobení nároků života v hmotné nouzi. Právě proto jsou bezdomovci často nejen pachatelé, ale též oběťmi trestné činnosti. Nejvíce jsou oběťmi osoby, pohybující se na veřejných místech, jsou často verbálně i fyzicky napadáni, okrádáni, či zneužíváni jako tzv. bílí koně k páchání kriminality těmi, kteří jejich neschopnost, či další handicapy zneužívají. Podle informací Bílého kruhu bezpečí dosahují útoky na bezdomovce často velké brutality a vyznačují se vysokou latencí.⁷⁵

⁷³ HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

⁷⁴ VÁLKOVÁ, H. Vývoj názorů na příčiny kriminality, jednotlivé kriminologické směry a trendy.

In: KUCHTA, J. VÁLKOVÁ, H. A KOL. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, str. 72-73

⁷⁵ BEZOUŠKOVÁ, A. *Násilí proti bezdomovcům*. Praha: Zpravodaj BKB, 2004.

V oblasti předcházení kriminalitě na území hlavního města funguje kromě jiných subjektů Pražské centrum primární prevence (součást Centra sociálních služeb Praha), které poskytuje metodickou podporu, konzultace, supervize a vzdělávání v jednotlivých oblastech rizikového chování, kromě toho mapuje systém služeb primární prevence a podílí se na analýzách z oblasti rizikového chování, které jsou předpokladem pro vytváření plánů a strategií v oblasti primární prevence rizikového chování v Praze.⁷⁶

Sekundární prevence kriminality je zaměřena na rizikové jedince a skupiny osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli, nebo oběťmi trestné činnosti - pod tímto si lze představit nejrozumnější aktivity, směřující k odvrácení kriminálního jednání a též aktivní podporu společensky akceptovatelného chování a volnočasových aktivit pro osoby ohrožené rizikovým chováním. Patří sem nejrozumnější nízkoprahová zařízení, kluby pro mládež, krizová centra, poradny, vzdělávací instituce atp..⁷⁷

V oblasti terciální prevence pracují v úřadech jednotlivých městských částí sociální kurátoři, a to sociální kurátoři pro mládež a sociální kurátoři pro dospělé. Přes různá specifika obou profesí mají společné to, že pomáhají zejména osobám, propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody (VTOS), a to tak, aby snižovali rizika recidivy trestné činnosti prostřednictvím pomoci a doprovázení klienta v náročném období adaptace na podmínky života mimo vězeňské zdi. Práce sociálního kurátora nicméně zahrnuje i úzkou součinnost s věznicí, a to od uvěznění, přes průběh trestu, až k samotnému propuštění. Kontinuální práce s klientem má největší šanci k navázání dobrého kontaktu s klientem - ten je nutný i k pozdější aktivní spolupráci při vytváření plánu postupných kroků k překonání problémů, spojených s propuštěním a životem na svobodě v odpovědnosti k sobě i okolí. Důležitý je i kontakt se sociálním okolím klientů - to platí ve zvýšené míře u klientů mladistvých, či mladých dospělých, i když sociální kontakty a vztahové zázemí je velmi důležité u všech klientů.⁷⁸

Při Centru sociálních služeb Praha funguje pracoviště Resocializační a reintegrační programy, které nabízí řešení problémů s pácháním trestné činnosti a výkonem odnětí svobody. Součástí řešení jsou dva projekty, a to **program ALFA**, který je zaměřený na podmíněně odsouzené (obviněné, obžalované) a je určen pro muže i ženy od 18 let, proti kterým bylo zahájeno trestní stíhání - tedy jsou obvinění, či obžalováni z trestné činnosti

---

⁷⁶CSSP – Pražské centrum primární prevence [online]. © 2015[cit. 2015-11-29].

Dostupné z: <http://www.csspraha.cz/24842-prazske-centrum-primarni-prevence>.

⁷⁷NETÍK, K. Kriminální recidiva. In: KUČTA, J. VÁLKOVÁ, H. A KOL. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005.

⁷⁸DAVIDOVÁ, I. A KOL. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010.

a současně hledají pomoc a podporu. Tento program je dále určen pro klienty, kterým bylo v rámci rozsudku uloženo omezení, či povinnost podrobit se psychosociálnímu výcviku a převýchovy, či programu psychologického poradenství, též pro klienty s dalšími variantami alternativního řešení trestné činnosti. **Program BETA** pak je zaměřen na podmíněně propuštěné z VTOS - opět je určen pro osoby nad 18 let věku, které si chtějí podat žádost o podmíněčné propuštění, či jsou podmíněně již propuštěni a současně chtějí upravit svůj život tak, aby se do střetu se zákonem již nedostali. Program je určen i pro klienty, kterým v rámci výroku soudu o podmíněném propuštění z výkonu trestu bylo uloženo omezení, či povinnost podrobit se psychosociálnímu výcviku a převýchovy, či programu psychologického poradenství. Součástí práce uvedeného pracoviště je spolupráce s věznicemi, se sociálními kurátory, Probační a mediační službou ČR a dalšími subjekty, působícími v oblasti terciální prevence.⁷⁹

Kromě uvedených působí v uvedené oblasti mnoho dalších subjektů, a to např. spolek **Za branou**, který kromě návštěv a práce s klienty, odpykávajícími si trest odnětí svobody, pracují i s rodinami uvězněných klientů, a to tak, aby nebyly zpřetrhány pozitivní vazby a tím byl pak i usnadněn návrat do občanského života. Jedním z prostředků, který začal tento subjekt aktivně využívat, je svépomoc - inicioval proto vznik a podporuje aktivity svépomocné skupiny blízkých a rodinných příslušníků ve vězení. Poměrně nově se začal uvedený spolek zabývat i primární prevencí a cílem tohoto nového projektu je seznamování žáků s negativními dopady trestné činnosti - chtějí přispět k prevenci kriminality kazuistickou formou prostřednictvím setkání s bývalými, úspěšně reintegrovanými potrestanými, ale též s odborníky na trestně právní a sociální aspekty trestné činnosti.⁸⁰

2.3.2 Domácí násilí

I když tato problematika není vůbec nová, měnil se v průběhu času pohled společnosti na ni a také čím dál více docházelo k její publicitě. Domácí násilí bylo upraveno i legislativně a byla vytvořena i další opatření, které mají za úkol s tímto jevem aktivně pracovat.⁸¹ Oběťmi domácího násilí jsou převážně ženy, nicméně jsou to v nemalém procentu i muži, děti a senioři. Mezi týranými osobami najdeme i osoby bez

---

⁷⁹CSSP: Resocializační a reintegrační programy [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.csspraha.cz/24827-resocializacni-a-reintegracni-programy>.

⁸⁰Za branou, z.s. [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.zabranou.cz>.

⁸¹PĚNKAVA, P. *Výchovně vzdělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší*. Praha: Filosofická fakulta UK v Praze, 2010. Rigorózní práce.

přístřeší, které své domovy právě kvůli týrání opouštějí, nebo v nedůstojných podmínkách trpí. Domácí násilí můžeme rozdělit na násilí psychické, fyzické, sexuální a ekonomické.⁸²

Vzhledem k mnohotvárnosti problému bylo třeba vypracovat principy zacházení s tímto jevem, které by respektovaly individuální potřeby týraného jedince, ale též je pracováno s osobami, které se násilí dopouštějí (např. Viola IC pod CSSP). Poradenství a podporu pro osoby, ohrožené domácím násilím, nabízí v Praze Intervenční centrum CSSP, dále je to ROSA, Acorus, Bílý kruh bezpečí.⁸³ Osoby, ohrožené domácím násilím, se leckdy propadají do velmi vyhocených zátěžových životních situací, které bez vnější odborné pomoci a podpory nemohou samostatně zvládnout.⁸⁴

2.3.3 Alkoholismus, drogové a jiné patologické závislosti

U velkého počtu osob bez přístřeší lze vysledovat sklon k abúzu alkoholu, v určitém procentu též inklinují k dalším nealkoholickým závislostem. Každá ze závislostí je v korelaci s příčinou, či důsledkem nezvládnuté situace a ztěžuje vyhlídky na zlepšení. I v situaci, kdy tyto osoby nemají prostředky na jídlo, musí mít totiž pokryty potřeby závislostí, v mnoha případech proto bez prioritního řešení závislosti nelze řešit následné kroky, vedoucí k sociální integraci. Závislost bývá v mnoha případech tak silná, že se bezdomovci uchylují leckdy i k nehygienickému a rizikovému chování, jako je sběr nedopalků, nebo je mezi nimi oblíbený sběr papíru z kontejnerů - získané peníze pak často využijí např. na nákup levného krabicového vína, či na pokrytí jiné závislosti. Mezi bezdomovci můžeme vysledovat též poměrně velkou skupinu osob, oscilujících mezi zneužíváním toxických látek a alkoholem, z důvodu nedostatku finančních prostředků však nealkoholové závislosti saturují dostupnějšími hypnotiky, analgetiky, těkavými látkami a dalšími náhražkami, které různým způsobem navozují euforii, nebo jinak prožívaný únik z reality.⁸⁵

Zákon č. 379/2005 Sb., o ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, dává možnost represivním orgánům zasáhnout - osoby bez přístřeší se tak pod vlivem uvedených látek často ocitají na záchytné stanici, což však nikterak neřeší jejich situaci, slouží snad jen k ochraně společnosti - u těchto osob

---

⁸²HRONOVÁ, M. Rosa – centrum pro týrané a osamělé ženy. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*. Praha: CSSP, 2010.

⁸³ŠUSTEROVÁ, M. Intervenční centrum a systém ochrany před domácím násilím. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*. Praha: CSSP, 2010.

⁸⁴HRONOVÁ, M. Rosa – centrum pro týrané a osamělé ženy. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*. Praha: CSSP, 2010.

⁸⁵MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

však prohlubují dluhovou zátěž. I zde platí, že prevence je levnější, než represe, kvalitní terénní práci lze leckterý problém i v tomto směru předjímat a řešit. K těmto účelům jsou vytvořeny v Praze určité postupy, např. je má propracované CSSP, což platí zejména pro zimní období, celoročně pak svými terénními pracovníky i tuto problematiku řeší Naděje.

86

Osoby bez přístřeší, které jsou drogově závislé, jsou cílovou skupinou pro o. s. Drop-In, nebo K-centrum. Dostupnější pro odvykání závislostem by pro bezdomovce bylo rozšíření nabídky komunit, kde by kromě léčení závislostí získávali i další sociálně žádoucí dovednosti.⁸⁷ Komplikace s nadměrným užíváním alkoholu jsou i pro subjekty, poskytující sociální služby, poměrně závažným problémem. Je-li podstatou problematiky bezdomovectví neschopnost řešit krizové životní situace, pak přístup k alkoholu jako k únikovému prostředku před problémy je zcela logicky zásadní. To však neznamená, že lze striktně podmínit spolupráci pouze za stoprocentní absence alkoholu ze strany uživatelů sociálních služeb z řad osob bez přístřeší. Závislosti k problematice bezdomovectví „neoddělitelně“ patří, nelze proto podmínit spolupráci s většinou klientů nulovou tolerancí.⁸⁸

Patologické hráčství – gamblerství

U osob bez přístřeší v Praze jde ve většině případů o hraní na výherních automatech. Dostupnost, anonymita a relativně snadné ovládání hracích automatů je zřejmě důvodem pro tuto jejich volbu. Někdy je právě patologické hráčství hlavním faktorem, který vyústil v dluhy a bezdomovectví. Snahy hlavního města, které nabývají konkrétní podoby v omezení dostupnosti, či v úplném odstranění hracích automatů, je z tohoto pohledu určitě velmi pozitivní.⁸⁹

Podle Nešpora je patologické hráčství porucha, která spočívá v častých opakovaných epizodách hazardní hry. Hazardní hra začíná ovládat život postiženého na úkor materiálních, rodinných a pracovních hodnot.⁹⁰

Léčba gamblerství je náročná a dlouhodobá. Je při ní nutná aktivní spolupráce motivovaného pacienta a jsou používány terapeutické postupy, které jsou cílené na kompletní změnu životního stylu a změnu hodnot. Různé formy psychoterapie se

---

⁸⁶MAREK, J. Proces reintegrace mladých bezdomovců do společnosti. In: VÁGNEROVÁ, M. CSÉMY, L. MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013.

⁸⁷MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

⁸⁸*Tamtéž*.

⁸⁹NEŠPOR, K. *Jak překonat hazard: Prevence, krátká intervence a léčba*. Praha: Portál, 2011.

⁹⁰NEŠPOR, K. *Jak překonat hazard: Prevence, krátká intervence a léčba*. Praha: Portál, 2011.

kombinují s medikací a v Praze se touto léčbou zabývá zejména Psychiatrická léčebna v Praze 8 - Bohnice.⁹¹

2.3.4 Dlužnictví

Mezi osobami bez přístřeší je mnoho dlužníků. Dluhy jsou také jedním z hlavních důvodů, které vedly ke ztrátě bydlení a následovně k bezdomovectví. Někdy stačilo i docela málo, třeba pár včas neuhrazených pokut za městskou hromadnou dopravu, jejichž výše časem vyrostla do nezaplacitelných výšin. Nebo jsou to dluhy na výživném, na zdravotním pojištění po ztrátě zaměstnání, či neúspěšném podnikání, neuvážené půjčky, dluhy z trestné činnosti atp.. U osob bez přístřeší často dochází k rezignaci na splacení dluhů. Pomineme-li zde obsaženou notnou nezodpovědnost k sobě, věřitelům, společnosti, je pak bez diskuze, že z tzv. nezabavitelné částky, která při platu postiženému exekucí zůstane, nelze uhradit většinou ani ty nejběžnější potřeby a náklady na bydlení.⁹²

K poradnám, které se dluhovou problematikou zabývají, patří zejména občanské poradny, poradna CSSP, Poradna při finanční tísni, Probační a mediační služba, Rubikon, Poradna exekutorské komory a další. Poslední jmenovaná poradna se však nezaměřuje tolik na řešení, ale spíše na postup exekutorů a vysvětluje jednotlivé kroky průběhu vymáhání.⁹³ V Konceptu návrhu řešení bezdomovectví se mj. klade důraz na práci s lidmi, kterým z důvodu nedostatku finančních prostředků hrozí ztráta bydlení – v některých městských částech již spolupráce mezi správci domů a sociálními odbory v uvedeném smyslu fungují a v mnoha případech se již ztrátě bydlení podařilo trpělivou sociální prací předejít. Určitě i tohle je oblast, kde by měly být navýšeny počty sociálních pracovníků, protože i zde platí, že prevence je levnější, než represe a jde o ochranu ohroženého jedince, rodiny i společnosti.⁹⁴

V neposlední řadě je třeba poukázat na stále se zvyšující počet osob, kterým byl přiznán invalidní důchod, nebo dosáhly důchodového věku, avšak bez nároku na výplatu těchto důchodů. Vzhledem k situaci na trhu práce po roce 1990 a i určité nezodpovědnosti řady občanů, kteří z nejrůznějších důvodů nepracovali, nebo nehradili řádně sociální pojištění, lze nárůst těchto osob předpokládat. Pobytové služby typu azylové domy, které je možné hradit z dávek hmotné nouze, jsou určeny na překlenutí tíživé situace, a to až na

---

⁹¹V *Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

⁹²MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

⁹³V *Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

⁹⁴*Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2014.

jeden rok. Jenže u těchto osob není předpoklad, že se situace změní, takže nyní to vypadá tak, že přecházejí z jednoho azylového domu do druhého. Naději, že by tyto osoby mohly být přijaty např. do domova pro seniory apod. je poměrně minimální.⁹⁵

2.3.5 Nezaměstnanost

Osoby bez přístřeší, které z nejrůznějších důvodů práci obtížně hledají, jsou zaměstnání častokrát pouze příležitostně, občas i bez smlouvy, nebo práci prostě nehledají (třeba, jak bylo výše uvedeno, z důvodu vysoké zadluženosti). První jmenovaná skupina, tedy ta, která hledá práci obtížně, se jeví nejperspektivnější pro cílenou pomoc. Ti, co jsou totiž zaměstnání jen příležitostně, nebo nehledají, mají velmi málo motivace svou situaci změnit a veškeré nabídky pomoci většinou odmítají.⁹⁶

Projekty, zacílené na poskytnutí pomoci osobám ohroženým sociální exkluzí, jsou např. následující – job kluby, podporované zaměstnání, sociální rehabilitace, či sociální firmy.⁹⁷

Job kluby - řada sociálních služeb nabízí aktivní podporu a pomoc při hledání zaměstnání. V tomto smyslu funguje např. job klub Informačního centra Kontakt pod CSSP, stejně tak má job klub Armáda spásy, Rubikon, svou pomoc nabízí i Projekt Integrace. Součástí uvedené pomoci bývá i nácvik sociálních dovedností, které jsou vyžadovány zaměstnavateli. Patří sem např. umění napsat životopis, základní uživatelská schopnost práce na počítači, zahrnuje to i přípravu na vstupní pohovor atd. – jde tedy o hledání řešení, které by vedlo k osamostatnění klienta.⁹⁸

Podporované zaměstnání - pro osoby bez přístřeší, ale i další osoby, ohrožené sociálně patologickými, či dalšími nežádoucími jevy, je nutné vytvářet vhodné pracovní uplatnění. Uplatnění, které by reflektovalo specifika této cílové skupiny. Podporované zaměstnání má nabízet časově omezenou službu osobám, které hledají zaměstnání a jejichž schopnosti a další okolnosti, které je provázejí, snižují možnosti uplatnění na běžném trhu práce. Je zde počítáno s individuálním přístupem prostřednictvím kvalifikovaných, speciálně proškolených pracovníků. To se týká především služeb podporovaného zaměstnávání, které poskytují spolky, či obecně prospěšné společnosti. Podporované

---

⁹⁵MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

⁹⁶HRADČÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

⁹⁷V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

⁹⁸Tamtéž.

zaměstnání bývá poskytováno též pracovními agenturami, tam však doprovázení, posilování kompetencí a podpora nebývá již v takové kvalitě a rozsahu.⁹⁹

V tomto směru je pozoruhodná nabídka a realizace pracovních nabídek Dismas - kavárna bez předsudků, kde je nabízena práce nezaměstnaným, např. se záznamem v rejstříku trestů (RT).¹⁰⁰ Jak již bylo v předešlých statích uvedeno, právě záznam v RT je jedním z velmi omezujících podmínek pro vstup na trh práce. Pracovní nabídky vyhledává a nabízí pro osoby po výkonu trestu i organizace Rubikon.¹⁰¹

Pro mladé dospělé z disharmonických rodin, či po propuštění z ústavních zařízení, existuje též v Praze nabídka pracovního uplatnění - kavárna Košára (provozuje DOM), kde jde především o nácvik pracovních dovedností návyků a též přípravu na samostatný život.¹⁰²

Osobami bez přístřeší jsou ve velké míře vyhledávány pracovní agentury, protože ty mají snížené nároky na kvalifikaci a pracovní předpoklady, než je tomu u většiny zaměstnavatelů. Vyhledávaná je např. Agentura PLUS a další.¹⁰³ Jde však o krátkodobá zaměstnání, která dlouhodobě situaci těchto osob neřeší. Mnozí z nich o tom takhle nepřemýšlejí a vyhovuje jim často právě to, že nejde o soustavnost, že mají více volnosti, než v běžném zaměstnání. Jak z uvedeného vyplývá, aktivní politika zaměstnanosti by měla vytvářet variabilní nabídku stálých i nesoustavných prací, aby se nutnost pobírání dávek hmotné nouze snížila jen na nezbytné případy – jednoduše aby ti, co pracovat mohou, práci také dostali, a to i s handicapem, které bezdomovectví provází.¹⁰⁴

Službu sociální rehabilitace vymezuje Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách a řadí ji do služeb sociální prevence. Služby sociální rehabilitace v Praze poskytují např. Armáda spásy; pro osoby se zdravotními, či psychickými handicapem pak Asistence, o.p.s., Ardicidiecézní charita, Centrum Martin, Eset Help, z.s.; pro cizince Centrum pro integraci cizinců; pro Romy Romodrom, z.s.; pro mládež, ohroženou společensky nežádoucími jevy do 26 let, DOM, o.p.s..¹⁰⁵

Zvláštní místo zaujímá sociální služba - Street paper - pouliční prodej časopisu Nový prostor. Nosnou myšlenkou tohoto projektu je posílení a rozvoj tzv. klíčových kompetencí, tedy těch kompetencí, které jsou důležité pro život v současné společnosti.

---

⁹⁹V *Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

¹⁰⁰Dismas o.p.s. [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://dismas.cz/neziskovka-dismas/>.

¹⁰¹Rubikon centrum [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/>.

¹⁰²Dům otevřených možností, o.p.s. [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z:

<http://dom-os.cz/kosara/socialni-firma-kosara/>.

¹⁰³V *Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

¹⁰⁴MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

¹⁰⁵V *Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

Mezi tyto klíčové kompetence nepochybně patří schopnost nalézt a udržet si práci, znát svá práva, být odpovědný za sebe a okolí, mít pozitivní sociální vazby. Projekt funguje od roku 2000 a jeho chod je zajišťován z grantů Magistrátu hl. m. Prahy a grantů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a od sponzorů. Opět zde platí, že by tato služba měla být poskytována na překlenutí tíživé životní situace a měla by být jen odrazovým můstkem k dalším krokům začlenění do normálního života, nikoliv mnohaletým způsobem získávání peněz na základní životní potřeby. Kromě uvedených cílů chce projekt též působit na změnu vnímání problematiky bezdomovectví ve společnosti. Většinová veřejnost však vnímá prodej Nového prostoru pouze jako jinou, lepší formu žebrání a časopis si s tímto pocitem leckdy kupuje.¹⁰⁶

Sociální firma - jde o podnikatelský subjekt, který by měl zaměstnávat osoby, znevýhodněné na pracovním trhu a není časově (na rozdíl od většiny předcházejících možností) časově omezen. Procentuální zastoupení zde zaměstnaných znevýhodněných osob by mělo být cca 25 – 55%, přičemž sociální firma je z poloviny zajištěna příjmem z podnikatelské činnosti, další příjmy plynou z dotací (ESF přispívá na tyto projekty již od roku 2009), zde je však nutné zdůraznit, že Prahy se tato forma vzhledem k nízké míře nezaměstnanosti týká jen v malé míře), grantů, či dalších zdrojů, jako jsou dary, příspěvky obce, podnikatelů atp.. Počítá se zde i s dobrovolnickou prací. Mělo by jít o bezpečné pracovní prostředí, spojené s pomocí a psychosociální podporou.¹⁰⁷

2.3.6 Ztráta zdraví

Konkrétní problémy, spojené se ztrátou zdraví, nemusí vycházet jen z biomedicínského pojetí zdraví, ale jedná se o problémy i v oblasti psychologické, sociální a spirituální. Ke ztrátě zdraví přispívají leckdy i zanedbaná prevence, negativní vzorce chování osob bez přístřeší (špatná výživa, vliv návykových látek), špatné hygienické návyky. Jak už bylo popsáno, řešit sociální situaci osob bez přístřeší je nutno komplexně jako soubor souvisejících příčin a následků. Bezdomovectví ve svých negativních důsledcích má tedy negativní vliv na somatickou, duševní, ale i duchovní součást osobnosti.¹⁰⁸

Osoby bez přístřeší často nejsou u lékaře registrovány, nebo registrovány jsou, ovšem nedochází na kontroly. Při pokusech o registraci u praktických lékařů často narážení

¹⁰⁶Nový prostor [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://novyprostor.cz/o-nas>.

¹⁰⁷Sociální podnikání. info [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10].

Dostupné z: <http://www.socialnipodnikani.info/jak-na-socialni-firmu/>.

¹⁰⁸MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

na nechuť a odmítnutí. Situace byla navíc ještě složitější v období, kdy bylo nutno hradit tzv. regulační poplatky. V ordinaci praktického lékaře Naděje tak lze často narazit na dlouhodobě zanedbané onemocnění, které přerostlo až do těžko léčitelných forem - k těmto lékařům se klienti dostávají až na základě informací, či opakovaných výzev sociálních pracovníků. V některých případech jde o onemocnění, která jsou přenosná, takže okamžité léčení je nezbytné i z hlediska ochrany společnosti. V tomto směru je třeba přivítat i zřízení gynekologické ambulance.¹⁰⁹

Centrum sociálních služeb Praha poskytuje pomoc v Azylovém domě s ošetrovatelskou službou (dále jen ADOS) - jde se o zařízení sociálních služeb dle Zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Jedná se o službu sociální prevence. ADOS je určen uživatelům v nepříznivé sociální situaci, spojené se ztrátou bydlení a zhoršeným, či nepříznivým zdravotním stavem, závažnost zdravotních problémů však nevyžaduje pobyt ve zdravotnickém zařízení. Cílem tohoto zařízení je poskytnout klientům důstojné podmínky v době jejich zhoršeného, či nepříznivého zdravotního stavu. Nejčastějším důvodem pobytu v ADOS jsou akutní stavy (např. laryngitida, viróza, kožní defekty, rekondiční pobyt po chirurgickém výkonu). Jde o krátkodobé pobytové služby po dobu akutního ošetření. Dlouhodobé pobytové služby, které jsou určené zejména pohybově handicapovaným osobám bez přístřeší, poskytuje např. zařízení Fatima.¹¹⁰

U psychicky nemocných osob bez přístřeší je obtížné vysledovat, co je příčina a co následek. Pro tuto práci, která hledá východiska k řešení, to však není zas až tak podstatné. Jisté je, že u duševně nemocných přibývá riziko selhání, mají sníženou schopnost orientace ve složitých životních podmínkách, průvodním jevem nenavázání, či zpřetrhání pozitivních sociálních vazeb. Počet psychicky nemocných bezdomovců je poměrně značný počet a měla by tuto skutečnost reflektovat veškerá preventivní i další opatření, a to zejména posílením kvalitní terénní sociální práce a návazných služeb, včetně specializovaných psychiatrických ambulancí.¹¹¹

Dosavadní stav nepostačuje, i když např. organizace Fokus se snaží vytvářet jak určitý typ pracovní terapie pro duševně nemocné, tak se na volnočasové aktivity osvědčilo denní centrum Dům u Libuše - ve spolupráci s PL Praha 8.¹¹²

---

¹⁰⁹MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

¹¹⁰*V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

¹¹¹MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

¹¹²Fokus Praha z.ú. [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10].

Dostupné z: <http://www.fokus-praha.cz/index.php/cz/pomahame/centrum-podskali/dum-u-libuse>.

U duševně nemocných bezdomovců se často sociální pracovníci setkávají s příběhy, kdy nebylo duševní onemocnění včas diagnostikováno a léčeno, a když pak po mnoha letech k tomuto dojde, lze již konstatovat jen ztrátu pracovní způsobilosti, vedoucí k invaliditě, nicméně v takových případech nebývá splněna potřebná doba pojištění, tedy k přiznání výplaty invalidního důchodu nedojde. Netřeba zdůrazňovat, že tato situace vede opět jen k závislosti na dávkách hmotné nouze, tedy pak není prakticky šance na nějaké stabilnější řešení - neposkytne-li zázemí např. některé církevní zařízení.¹¹³

2.3.7 Příslušnost k etnické minoritě

Přestože jsou v ČR ve stále se zvyšujícím procentu zastoupeny i jiné národnosti, pokud je řeč o národnostních menšinách, většina lidí si vzpomene především na Romy. Ti jsou vnímání většinovou společností jako ti, se kterými jsou po staletí problémy. Jisté je, že vzájemné soužití není vždy jednoduché, neboť dlouhodobě přetrvávají jiné vzorce chování, jiné vnímání hodnot, jako je např. vzdělání, práce, loajalita ke společnosti atd.. V průběhu staletí, zejména však v posledních desetiletích, můžeme vysledovat zeslabování rodinných vazeb, které dříve zabraňovaly, aby se romské děti ocitaly v dětských domovech, či aby se romské ženy živily prostitucí. Toto už naprosto neplatí, naopak, v dětských domovech je leckde i nadpoloviční počet dětí romské národnosti, prostitutky Romky nejsou naprosto výjimkou.¹¹⁴

Ohledně situace Romů na trhu práce se prakticky netřeba příliš zmiňovat - zaměstnanost Romů je velmi nízká, velmi nízká je však i snaha Romů tuto situaci změnit, či jen využívat vstřícné programy, které mají vstup romského etnika na trh práce podpořit. Romské etnikum ve zvýšené míře provázejí zdravotní handicapy, deficit sociálních a pracovních návyků, zadluženost, abúzus návykových látek, gamblerství.¹¹⁵

Uvedené faktory jsou právě těmi hlavními příčinami, které vedou k bezdomovectví, a to v současné době i u Romů, což v minulosti prakticky bylo spíše ojedinělé. Ostatní národnostní menšiny v Praze tyto atributy ve zvýšené míře nevykazují.¹¹⁶ Mezi nejznámější organizace, které pomáhají Romům patří Člověk v tísni, Romea, o.p.s. a Romodrom o.p.s..¹¹⁷

---

¹¹³PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008.

¹¹⁴ŠTĚDRŮŇ, J. Legislativní podpora a praktické uplatňování afirmativních akcí v České republice. In: SULITKA, A. UHEREK, Z. (eds.) *Praha a menšiny*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2015.

¹¹⁵*Tamtéž*.

¹¹⁶*Tamtéž*.

¹¹⁷*V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

2.3.8 Dysfunkční rodiny, absence pozitivních rodinných vazeb, krizové stavy

Vlivem oslabování role rodiny, které lze vysledovat zejména v posledních desetiletích, vzrůstá velmi významně počet rodičů samoživitelů, kteří žijí v dlouhodobých i krátkodobých svazcích, kde je oslabena odpovědnost druhého rodiče, většinou muže. Nezřídka dochází k úplnému rozvolnění vztahu, často k selhání rodičovské role, a to včetně hrazení výživného. Nedostatek pozitivních vazeb a vzorů má dalekosáhlé důsledky na další generaci, chybí často i širší rodina a mezigenerační výpomoc.¹¹⁸

Pro podporu rodinných vazeb je vybudována v Praze síť bezplatných Poraden pro rodinu, děti a mezilidské vztahy při Centru sociálních služeb Praha. V těchto poradnách je od roku 2014 nabízena i rodinná mediace, která je jakýmsi průvodcem při vytváření dohody v mezilidských vztazích, kde dohoda bez role odborníka - mediátora je z mnoha důvodů obtížná.¹¹⁹ Pro posilování přirozených a odpovědných rodinných vazeb je třeba ještě vykonat mnohé, chybí dostatečná osvěta, kvalitní výchova k rodičovství, cílená konkrétní a dlouhodobá pomoc jednotlivcům popuštěným z dětských domovů, vytváření podmínek pro soužití více generací a posílení mezigenerační solidarity. S tím souvisí i vztah k seniorům, tedy k těm, kteří již ukončili pracovní činnost, ale chtějí být dle svých sil ještě užiteční a v případě potřeby aby jim mohla být poskytnuta pomoc, a to především jejich vlastní rodinou.¹²⁰

Krizové stavy - pro situace krize existují v Praze krizové linky, a to Linka bezpečí, Linka důvěry (při CSSP Praha), pro seniory je určena linka Života 90, nonstop poskytuje své služby RIAPS (CSSP Praha), dále Krizové centrum Psychiatrické léčebny Praha 8, rovněž tak pro duševně nemocné krizová linka Fokus. Ve všední dny je celodenně dostupná (bezplatná a bez nutnosti objednání) služba SOS Centrum Diakonie ČCE v Praze 2 a pro duševně nemocné Krizová služba Centra Břevnov, kterou provozuje Fokus Praha.¹²¹

---

¹¹⁸HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹¹⁹*Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

¹²⁰HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹²¹*Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

2.3.9 Další jevy, rizika a návazné služby

Prostituce

Prostituce je problém každé společnosti a v Praze, kde je koncentrováno mnoho příležitostí pro tento způsob obživy, je jako ve všech velkoměstech obzvláště tíživý. U osob, věnujících se prostituci (mezi nimi je i poměrně velké procento homosexuálních mužů), můžeme vysledovat zborčené vztahové zázemí, posun hodnot a neschopnost jinak získat dostatečné materiální zázemí, jejich návrat k životu v souladu s etickými normami společnosti je tak velmi obtížný. „Prostituují hlavně drogově závislí jedinci, především ženy, protože na základní přežití lze sehnat potřebné prostředky jinak. Prostituce není pro lidi, kteří využívají služeb charitativních organizací, nutná.“¹²² Cílovou skupinou, tedy osobami prostituujícími, se zabývají v Praze např. organizace Rozkoš bez rizika, či Projekt Šance.¹²³

Žebrání

Nelze jednoznačně směřovat žebvání s bezdomovectvím - v určitých rysech jsou sice jisté zjevné znaky shodné, např. zanedbaný vzhled, nicméně nelze klást rovnítko mezi žebváním a bezdomovectvím.¹²⁴

Primárním cílem žebvání je získat prostředky na živobytí, bohužel často i na pokrytí potřeb, plynoucích ze závislosti na cigaretách, alkoholu, drogách, či na patologickém hráčství. Přístup veřejnosti k tomuto jevu je přirozeně odmítavý, starší generace si pamatuje dokonce dobu, kdy žebvání bylo vnímáno jen jako nepříznivý jev kapitalismu, kdy represe minulého režimu trestala žebvání velmi tvrdě, v mnoha případech až vězením za trestný čin příživnictví.¹²⁵

Terénní pracovníci neziskových subjektů (Naděje), příspěvkové organizace CSSP, ale i terénní pracovníci jednotlivých městských částí vyhledávají tyto osoby a nabízejí přijatelnější alternativy způsobů obživy. Některé lokality samozřejmě jsou atraktivnější pro žebvání a žebrající osoby mají trvalé bydliště prakticky kdekoli, tedy i mimo hlavní město, a tyto skutečnosti práci s žebračky ztěžují.¹²⁶

---

¹²²VÁGNEROVÁ, M. Životní příběhy mladých bezdomovců. In: VÁGNEROVÁ, M. CSÉMY, L. MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013, str. 81

¹²³V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

¹²⁴PĚNKAVA, P. *Výchovně vzdělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší*. Praha: Filosofická fakulta UK v Praze, 2010. Rigorózní práce.

¹²⁵HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹²⁶MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

Chudoba

V současném diskursu se pojem sociálního vyloučení často stává synonymem pojmu chudoba – ta je příčinou i následkem sociální exkluze. Nicméně přes úzký vzájemný vztah lze pojem sociálního vyloučení vidět i ve významu značně širším. Chudoba je relativním pojmem a tak, jak je vnímána širokou veřejností, nemusí být vždy spojena s bezdomovectvím, či jeho riziky. Chudoba by neměla být chápána ve smyslu prostého materiálního nedostatku, ale jako chudoba ohrožující, strukturální, která zabraňuje postiženým osobám účastnit se aktivit běžných pro jiné občany.¹²⁷

Sociální vyloučení a chudoba tedy neznamenají totéž. Chudoba může být faktorem sociálního vyloučení, ale také být tímto faktorem nemusí. Za absolutní hranici chudoby lze považovat takový stav, kdy jde o holé přežití - v podmínkách české společnosti tento stav prakticky nenastává. Společnost má nastavené takové mechanismy, aby nedocházelo k ohrožení života a zdraví občanů, a to i občanů, stojících na jejím okraji. V obecné rovině slouží k uspokojení bazálních potřeb jedince dávky hmotné nouze, které jsou přiznávány v případech, že není žádný jiný zdroj příjmů, či jsou příjmy naprosto nedostatečné.¹²⁸

Společnost prostřednictvím podpory neziskových organizací, spolků a církví, a také prostřednictvím projektů, podporovaných médii, či některými podnikatelskými subjekty (např. Women for women, Nivea, projekt obědy pro děti z rodin, pro které je vzhledem k nízkým příjmům obtížné obědy dětem zaplatit) vytváří další možnosti k uspokojení potřeb osob bez přístřeší a dalších osob v tíživé hmotné nouzi. Dále je v hlavním městě velmi známá Naděje, která za určitých podmínek umožňuje klientům získat bezplatnou stravu.¹²⁹

Existují i nejrůznější sbírky potravin a ošacení - z hlediska aktivit na poli sběru a poskytování ošacení je velmi aktivní Diakonie Broumov, která má svá střediska i v hlavním městě. V Praze pomoc poskytují např. Výbor dobré vůle Olgy Havlové, Charta 77 a další. Nadace, spolky, církevní a jiné subjekty vytvářejí řadu dalších možností, které zprostředkují materiální pomoc těm, kteří žijí ve velmi tíživé situaci. Uspokojivě funguje v Praze i Potravinová banka Praha (PB). PB dodává potraviny např. organizacím CSSP, Naděje, Charita, Armáda spásy, Diakonie, Klokánek, nízkoprahovým zařízením, Romodromu a dalším, potraviny pocházejí od dárců, z přebytků produkce potravinářského průmyslu, nebo se jedná o potraviny, shromážděné při veřejných sbírkách.¹³⁰ Cíl

¹²⁷HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹²⁸TOMEŠ, I. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Sociopress, 1996.

¹²⁹*V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

¹³⁰*V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou*. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

potravinové banky je předcházet plýtvání potravinami a současně zmírnit chudobu a případně i hlad.¹³¹

Chudoba tedy označuje sociální status člověka, vyznačující se hmotným nedostatkem. Na chudobu je třeba reagovat - potud jsou všechny uvedené aktivity v pořádku. Nicméně by měly být všechny nabízené benefity propojené s nabídkami další pomoci, s kvalitní sociální prací, která by motivovala a měnila situaci klienta v souladu s jeho zájmy, i se zájmy společnosti.¹³²

---

¹³¹HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹³²TOMEŠ, I. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Sociopress, 1996.

3 Demografie

Ve třetí kapitole diplomové práce se zaměřuji na vědní obor demografie, jejíž teoretická znalost je nezbytná pro pochopení a tvorbu vlastního výzkumného šetření. Vysvětluji zde pojem demografie, jejímž základním pramenem je sčítání lidu. Zabývám se popisem konkrétních znaků demografické struktury, které jsou zjišťovány a analyzovány ve výzkumné části diplomové práce. V poslední části této kapitoly prezentuji výsledky Sčítání lidu v roce 2011, kdy proběhlo na našem území první oficiální sčítání osob bez přístřeší.

3.1 Demografie jako vědní obor

Demografie je společenský vědní obor, jehož pojem byl poprvé použit v roce 1855. Objektem demografie je lidská populace a jejím specifikem je zaměření na její reprodukci. Demografie zkoumá procesy porodnosti, úmrtnosti, sňatečnosti, potratovosti, rozvodovosti. Sleduje rozdíly mezi různými jednotlivými sociálními skupinami, vrstvami, osobami s různým vzděláním, příjmem, sociálním statusem apod.. Základní ukazatelé jsou věk a pohlaví. Demografické chování rovněž zkoumá institut manželství, rodinu, ale i stárnutí, nemoc a smrt. Zkoumá rovněž i migrační chování spojené s bydlením a pracovními příležitostmi.¹³³

Prostředkem demografie je zjišťování údajů o jednotlivcích ve společnosti, což vede k výchozímu hromadnému zpracování dat. Z toho vyplývá, že demografie zkoumá reprodukci obyvatelstva jako hromadný jev. Závěrečná demografická data zkoumání přispívají k lepší formulaci vhodné populační i hospodářské politiky státu. Demografická znalost vede k efektivnějšímu způsobu života – např. může vytvářet vhodné a potřebné nástroje výrobního či obchodního sortimentu, kam spadají výrobky i služby.¹³⁴

Předmětem demografie jsou biosociální jevy a procesy, které charakterizují reprodukci obyvatelstva v jeho totalitě. *„Cílem demografického zkoumání, prováděného řadou demografických, statistických i jiných metod, je podat nejen obraz o časoprostorových variacích úrovně, struktury a dynamiky demografických jevů a procesů v konkrétních populacích (popis dané reprodukce obyvatelstva), ale i postihnout obecné vztahy a zákonitosti demografických jevů a procesů i demografického chování v jejich*

---

¹³³MAŘÍKOVÁ, H. PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ, A. *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998.

¹³⁴ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997.

souvislosti se sociální realitou. Lze oprávněně tvrdit, že nepodstatnější souvislosti najdeme dnes ve vztahu k sociální struktuře obyvatelstva, případně a lze říci mnohdy i především – k ekonomice."¹³⁵

V rámci demografie je nutné vymezit dva základní termíny a to pojem populace a obyvatelstvo. „*Populace je soubor jedinců určitého živočišného druhu žijících a reprodukcujících se na vymezeném území.*“¹³⁶ Zatímco „*obyvatelstvo je soubor lidí žijících na určitém území. Někdy se překrývá s vymezením pojmu populace, ale v zásadě se obyvatelstvo může skládat z různých populací, etnik nebo národů.*“¹³⁷

3.2 Sčítání lidu

Sčítání lidu je nejstarší pramen zjišťování demografických údajů o stavu obyvatelstva. „*Jeho kořeny spadají až několik tisíc let do dějin lidstva.*“ Dalšími demografickými prameny stavu obyvatelstva jsou: evidence pohybu obyvatelstva a populační registr. Sčítání lidu je okamžikový stav obyvatelstva, kde se zjišťuje demografická struktura obyvatel. Součástí tohoto zjišťování může být soupis domů a bytů.

138

Sčítání má tři etapy – přípravu, vlastní sčítání a zpracování výsledků. V první etapě je nutné časově určit okamžik a dobu sčítání, určit znaky, které budou zjišťovány, stanovit způsob zpracování dat, zajistit organizaci, propagovat celou sčítací akci a zajistit zpracování výsledků.¹³⁹ V druhé etapě sčítání se již odehrává vlastní sčítání buď formou sebesčítání či formou dotazovací. Sebesčítání znamená, že předložený sčítací arch vyplní občan sám na rozdíl od dotazovací metody, kde vyplňuje arch sčítací komisař dle odpovědi občana.¹⁴⁰ Ve třetí metodě jsou zpracovány a prezentovány finální výsledky.¹⁴¹ Tato demografická metoda je velmi finančně a metodicky náročná, z tohoto důvodu je prováděna v desetiletých intervalech.¹⁴² Poslední sčítání lidu v České republice proběhlo v roce 2011, kdy rovněž poprvé proběhlo sčítání osob bez přístřeší.

Demografická data, která jsou při sčítání lidu zjišťována, slouží jako podklad pro rozvoj a vývoj sociální politiky státu zejména oblasti sociálních služeb a sociálního

---

¹³⁵ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997, str. 19

¹³⁶MAŘÍKOVÁ, H. PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ, A. *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, str. 23

¹³⁷*Tamtéž*, str. 24

¹³⁸ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997, str. 44

¹³⁹*Tamtéž*.

¹⁴⁰*Tamtéž*.

¹⁴¹*Tamtéž*.

¹⁴²*Tamtéž*.

zabezpečení. Dále pro oblast zaměstnanosti, zdravotnictví, školství a dopravní infrastruktury.¹⁴³

3.3 Zkoumání demografické struktury obyvatelstva

Demografie se dělí dle problematiky, kterou se zabývá. První okruh zkoumá stav obyvatelstva. Data, která jsou zde podstatná, vypovídají o počtu, struktuře a rozmístění obyvatelstva. Další oddíl demografie se zabývá pohybem obyvatelstva, jehož základním pramenem je registrace přirozeného a mechanického pohybu. Dalšími okruhy zkoumání je demografická prognostika a populační politika. Demografická data jsou zjišťována obvykle ze sčítání lidu.¹⁴⁴

Základními znaky demografického zkoumání struktury obyvatelstva jsou třídění dle věku a pohlaví. Toto třídění vychází z demografických procesů a do jisté míry určuje další budoucnost populace. V různých věkových strukturách u obou pohlaví je odlišná míra demografických procesů např. úmrtnost dle věku a pohlaví.¹⁴⁵

V této podkapitole kromě základních znaků demografie popisují konkrétní pojmy jako je rodinný stav, vzdělání, pohyb obyvatelstva a ekonomická struktura obyvatelstva. Zmiňované demografické údaje zjišťují ve vlastním výzkumném šetření, proto je jejich vysvětlení nezbytné pro pochopení interpretace zkoumaných dat.

Pohlaví

Pohlaví, jak již bylo zmíněno je spolu s věkem základní ukazatel demografické struktury. Zjišťování toho znaku je velmi objektivní a jednoduché. Pro demografické výzkumy nehrají z důvodu malé četnosti roli např. změny pohlaví apod.. Počet mužů a žen je téměř vyrovnaný, ale jen do určitých věkových skupin, kdy vyšší mužská úmrtnost snižuje počet mužů v populaci.¹⁴⁶

Věk

Věk lze charakterizovat jako „časovou vzdálenost mezi okamžikem narození a okamžikem pozorování. Přesného věku v celých letech se jedinec dožívá jen o svých

---

¹⁴³ Český statistický úřad [online]. ©2017 [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/jak_data_slouzi.

¹⁴⁴ ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997.

¹⁴⁵ *Tamtéž*.

¹⁴⁶ *Tamtéž*.

*narozeninách.*¹⁴⁷ Tento údaj se zjišťuje dle stáří sčítané osoby či dle data narození. Věk se třídí dle věkových struktur obvykle v pětiletých kategoriích výjimečně i vyšších.¹⁴⁸

Rodinný stav

Další důležitý údaj, který se v demografii zjišťuje je rodinný stav. Jedná se o sociální, právní, statistický ukazatel vazby na rodinu a manželství, který nevyjadřuje reálnou rodinnou situaci, která je spojena s dalšími znaky jako je věk, počet dětí atd.. Např. nesezdaná soužití nejsou spojena tímto ukazatelem. Tento stav rozděluje osoby na svobodné, ženaté (vdané), rozvedené, ovdovělé.¹⁴⁹ Pojem manželství lze charakterizovat jako legalizovaný právní vztah mezi osobami opačného pohlaví. Jedná se o vztah sexuální, který by měl vést k založení rodiny.¹⁵⁰ Novější institut legalizovaného partnerství je registrované partnerství. Jedná se o svazek dvou lidí stejného pohlaví. Tento svazek má upravená práva a povinnosti, avšak nejsou stejná jako v institutu manželství. V České republice registrované partnerství nabylo účinnosti 1. července 2006.¹⁵¹ Dalším termínem spadajícího do rodinného stavu je rozvod, který označuje právní zrušení manželského svazku. Rozvodem se upravují majetkové poměry a poměry k nezletilým dětem. V rámci demografie se zkoumá rozvodovost jako hromadný jev při zkoumání porodnosti. Posledním pojmem rodinného stavu je vdovství označující specifický stav, který vzniká úmrtím jednoho z manželů. V současnosti existuje ekonomické zajištění vdov či vdovců ze strany státu formou vdovských důchodů.¹⁵²

Vzdělání

Do roku 1921 bylo v rámci demografických dat zjišťováno elementární vzdělání, což prezentovalo, jestli sčítací osoba je gramotná (znalost čtení a psaní). V současné době se zjišťuje nejvyšší ukončený stupeň vzdělání. Každá země má jiný vzdělávací systém, z tohoto důvodu není snadno změřitelné vzdělání mezinárodního charakteru.¹⁵³

V posledním sčítání lidu oblast vzdělání vyplňovaly pouze osoby, které dosáhly věku 15let. Kolonka bez vzdělání byla zaměřena na osoby, které nedokončily ani 1. stupeň

---

¹⁴⁷ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997, str. 127

¹⁴⁸*Tamtéž.*

¹⁴⁹MAŘÍKOVÁ, H. PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ, A. *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998.

¹⁵⁰*Tamtéž.*

¹⁵¹Zákon pro lidi [online]. ©2017 [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>.

¹⁵²MAŘÍKOVÁ, H. PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ, A. *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998.

¹⁵³ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997.

základní školy. Neukončené základní vzdělání sčítalo respondenty, kteří dokončili pouze 1. stupeň základní školy nebo absolvovali tzv. pomocnou školu. Základní vzdělání uváděli studenti, kteří splnili tzv. povinnou školní docházku. Do této kategorie spadají i zvláštní, speciální a praktické školy. Dalšími stupni nejvyššího ukončeného vzdělání byly střední odborné či všeobecné školy s maturitou a střední vzdělání s výučním listem (bez maturity). Ve sčítání byl rovněž zkoumán počet respondentů, kteří absolvovali nástavbové studium (vč. pomaturitního studia), vyšší odborné vzdělání (absolutorium), bakalářské (Bc., BcA.), magisterské (Ing., MUDr., Mgr. aj.) a doktorské (Ph.D., ThD., DrSc., CSc.) programy.¹⁵⁴

Pohyb obyvatel

Demografie rovněž zkoumá pohyb a migraci obyvatel v rámci jednoho státu či za jeho hranice. Tento proces se v demografii nazývá mechanickým pohybem (měnou) obyvatelstva tzn. prostorovým přemísťováním např. stěhováním.¹⁵⁵

V posledním sčítání lidu byla zjišťována faktická adresa respondenta, která mohla být odlišná od místa trvalého pobytu občana. Bylo zjišťováno bydliště jeden rok před sčítáním a bydliště matky v době narození respondenta.¹⁵⁶

Ekonomická struktura obyvatelstva

Obyvatelstvo lze rozdělit na ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní. Zmíněná aktivita znamená jakoukoli lidskou činnost, která souvisí s vytvářením produktu společnosti.¹⁵⁷

Do ekonomické aktivity spadají osoby zaměstnané a nezaměstnané. U zaměstnaných osob není rozhodující, jestli je zaměstnání trvalé či nikoliv, rovněž nezáleží ani na typu pracovního úvazku. Do této skupiny patří kromě zaměstnanců např. ženy na mateřské dovolené, které před nástupem na MD pracovaly nebo pracující důchodci a pracující studenti.¹⁵⁸

Další kategorií ekonomicky aktivního obyvatelstva jsou nezaměstnaní, kteří jsou sice bez práce, ale jsou v hledání práce aktivní a připraveni ihned do práce nastoupit.

---

¹⁵⁴ Český statistický úřad [online]. ©2017 [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysvetlivky_scitaci_list_osob.

¹⁵⁵ MAŘÍKOVÁ, H. PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ, A. *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998.

¹⁵⁶ Český statistický úřad [online]. ©2017 [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysvetlivky_scitaci_list_osob.

¹⁵⁷ ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia, 1997.

¹⁵⁸ *Tamtéž*.

Nezaměstnané můžeme rozdělit na ty, kteří hledají první zaměstnání a ostatní nezaměstnané.¹⁵⁹

Do ekonomicky neaktivního obyvatelstva spadají čtyři okruhy osob. První skupinu tvoří lidé v důchodu, druhou studenti, žáci a učni. Další jsou osoby v domácnosti, tzn. osoby závislé na příjmu jiného člena domácnosti. Poslední skupinou jsou osoby s vlastním zdrojem příjmu, kam spadají lidé, kteří jsou závislí na sociálních příspěvcích, úsporách nebo žijí z výnosu majetku apod..¹⁶⁰

3.4 Sčítání osob bez přístřeší v České republice v roce 2011

V březnu 2011 pod záštitou Českého statistického úřadu proběhl celorepublikový rozsáhlý a poměrně náročný projekt Sčítání lidu, domů a bytů. V rámci tohoto projektu ve spolupráci se Sdružením azylových domů poprvé proběhlo ucelené sčítání osob bez přístřeší na území České republiky.¹⁶¹

Sdružení azylových domů ve spolupráci se službami sociální prevence konkrétně – azylovými domy, domy na půl cesty, nízkoprahovými denními centry a noclehárnami, pověřili sčítací komisaře z řad sociálních pracovníků, kteří byli následně řádně proškoleni a podíleli se na tomto sčítání, které v těchto zařízeních proběhlo dne 25. a 26. 3. 2011. Delegování sociálních pracovníků na pozice sčítacích komisařů bylo velice úspěšné, jelikož díky znalosti cílové skupiny proběhlo bez větších problémů.¹⁶²

Sama jsem se na tomto projektu podílela jako sčítací komisař v azylovém domě, kde jsem v té době pracovala. Z výsledků tohoto sčítání jsem vybrala následující data, jejichž pojmy vysvětluji v předchozí kapitole a následně je rovněž i zjišťuji ve vlastním výzkumném šetření.

V České republice bylo sečteno celkem 11 496 osob bez přístřeší. Toto sčítání proběhlo dle dané metodiky koho a jak sčítat ve výše uvedených sociálních službách. Na prvním místě dle krajů byl Moravskoslezský kraj, kde bylo sečteno 2574 osob bez přístřeší. Na druhém místě se umístila Praha s počtem 1254 osob. Třetí nejpočetnější skupinu tvořil Jihomoravský kraj s počtem 1156 osob bez přístřeší.¹⁶³

---

¹⁵⁹ Český statistický úřad [online]. ©2017 [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysvetlivky_scitaci_list_osob.

¹⁶⁰ *Tamtéž*.

¹⁶¹ *Výsledky sčítání lidí bez domova*, Praha: Český statistický úřad, 2012.

¹⁶² Sdružení azylových domů [online]. ©2016 [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/?stranka=0>.

¹⁶³ *Výsledky sčítání lidí bez domova*, Praha: Český statistický úřad, 2012.

V Praze bylo sečteno 62,7% osob s trvalým pobytem v Praze, trvalé bydliště v jiném kraji uvedlo 37,3% osob. Skupinu zkoumaných osob zastupovali zejména muži (78,5%), zatímco ženy tvořily pouze 21,5%.¹⁶⁴

Podle pětiletých věkových intervalů mezi muži bylo sečteno nejvíce osob ve věku 45 – 49let (11,4%), u žen byla nejvíce zastoupena věková kategorie 20 – 24 let (12,3%). Ve věku 65 let a více bylo sečteno jen 4,1% osob, u žen to bylo 5,5%. Ve věku 80let a více bylo sečteno pouze 31 bezdomovců.¹⁶⁵

Z pohledu vzdělání byla nepočetnější skupina se středoškolským vzděláním s výučním listem a to 47,2%. Na druhé příčce byla zastoupena skupina osob se základním vzděláním (28,5%). Úplné středoškolské vzdělání s maturitou uvedlo 10,1% respondentů. Vysokoškolské vzdělání bylo zjištěno pouze u 2,6%.¹⁶⁶

Z hlediska rodinného stavu byla nepočetnější skupina svobodných osob (49%), rozvedených osob bylo sečteno 38,3%. Ženatých a vdaných osob bylo sečteno 9,5%. K registrovanému partnerství se přihlásily pouze 4 osoby.¹⁶⁷

V rámci ekonomické aktivity bylo zjištěno, že 40,2% osob je nezaměstnaných, z toho uvedlo 3,1% osob, že hledající první zaměstnání. Zaměstnanost činila 28,5%. Nepracující důchodci tvořili 14,2%, vlastní zdroj obživy uvedlo 6,1% respondentů. Ekonomickou aktivitu neuvedlo 7,5%.¹⁶⁸

---

¹⁶⁴*Výsledky sčítání lidí bez domova*, Praha: Český statistický úřad, 2012.

¹⁶⁵*Tamtéž.*

¹⁶⁶*Tamtéž.*

¹⁶⁷*Tamtéž.*

¹⁶⁸*Tamtéž.*

4 Vlastní šetření demografické struktury osob bez přístřeší v Praze

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „Jaká je demografická struktura osob bez přístřeší, které využívají sociální služby v Praze?“. Vybrala jsem si kvantitativní metodu zkoumání, protože se zaměřuji na data, která se měří čísly, což odpovídá deskriptivní statistice pro následnou možnost statistického zpracování a umožnění respondentům v dotazníku odpovídat na základě předem určené škály. Získala jsem odpovědi, jež lze interpretovat v relativní četnosti proporčního zastoupení populace.

4.2 Operacionalizace

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na demografická data. Zkoumala jsem základní demografické činitele: pohlaví a věk, rodinný stav, trvalé bydliště, vzdělanost a ekonomickou aktivitu. Tyto činitele jsem zkoumala u klientů služeb sociální prevence stejně tak, jak bylo realizováno ve Sčítání lidu v roce 2011. Demografické činitele jsem rovněž rozdělila dle sociální služby, kterou respondenti využívali.

*„Operacionalizace je přechod od teoretických konceptů k empiricky měřitelným znakům (proměnným).“*¹⁶⁹ Na základě konceptualizace jsem vytvořila dílčí výzkumné otázky, poté jsem si určila indikátory, které chci sledovat a v posledním kroku jsem vytvořila otázky do dotazníku.

Dílčí otázky jsem vytvořila jednorozměrné a dvourozměrné. Dvourozměrné otázky zkoumají závislost dvou proměnných, tzn. že jsou to níže uvedené otázky, které zjišťují demografické znaky dle služby, kde byl výzkum realizován. Respondenti formou dotazníku nebyli tázáni, jakou službu využívají, nýbrž jsem vycházela z toho, v jaké službě dotazník vyplnili. Jelikož při vyplňování dotazníků byli nápomocni sociální pracovníci v daných zařízeních, všechny navrácené dotazníky byly řádně vyplněné. Ovšem interpretaci těchto dat může ovlivnit mnoho činitelů, například je možné, že klienti pobytových služeb (azylový dům, dům na půl cesty) využívali současně i ambulantní pobytovou službu nízkoprahového denního centra a tudíž mohli vyplnit dotazník dvakrát i ty samé osoby. To samé platí i pro službu noclehárna, jejíž klienti mohli v době výzkumu

---

¹⁶⁹BURIÁNEK, J. Metody kriminologického výzkumu. In: KUČTA, J. VÁLKOVÁ, H. A KOL. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, str. 29

využívat služeb i nízkoprahového denního centra. Je rovněž možné, že někdo z přítomných uživatelů služeb nebyl v době výzkumu osloven, nebo odmítl dotazník vyplnit. Tyto okolnosti mohou interpretovaná data zkreslovat. Jak již bylo naznačeno, ve výzkumu jsem nezjišťovala údaje o tom, které všechny sociální služby respondenti využívají, ale demografická data osob bez přístřeší dle služeb, ve kterých byla data sesbírána.

Dílčí otázky diplomové práce, následnou operacionalizaci a položené otázky do dotazníků uvádím pro přehlednost v tabulce níže.

Tabulka 2: Operacionalizace

Dílčí otázky	Operacionalizovaná podoba	Otázky do dotazníku
Jaký je základní znak demografické struktury - pohlaví?	Pohlaví osob bez přístřeší	Jakého jste pohlaví?
Jaká je četnost pohlaví dle služeb, ve které byl výzkum realizován?	Četnost pohlaví v dotazované službě	
Jaký je základní znak demografické struktury - věk?	Věkové kategorie osob bez přístřeší	Jaký je Váš věk?
Jaká je četnost osob podle věkové kategorie dle služby, ve které byl výzkum realizován?	Četnost věkové kategorie v dotazované službě	
Jaký je rodinný stav osob bez přístřeší?	Rodinný stav osob bez přístřeší	Jaký je Váš rodinný stav?
Jaká je četnost osob podle rodinného stavu dle služby, ve které byl výzkum realizován?	Četnost osob podle rodinného stavu v dotazované službě	
Jaké je trvalé bydliště osob bez přístřeší?	Trvalé bydliště osob bez přístřeší	Jaké je Vaše bydliště?
Jaká je četnost osob podle trvalého bydliště dle služby, ve které byl výzkum realizován?	Četnost osob dle trvalého bydliště v dotazované službě	
Jaké je vzdělání osob bez přístřeší?	Vzdělání osob bez přístřeší	Jaké je Vaše vzdělání?
Jaká je četnost osob podle vzdělání dle služby, ve které byl výzkum realizován?	Četnost osob podle vzdělání v dotazované službě	
Jaká je ekonomická struktura osob bez přístřeší?	Ekonomická situace osob bez přístřeší	Jaká je Vaše ekonomická situace?
	Ekonomická aktivita osob bez přístřeší	
Jaká je četnost osob podle ekonomické aktivity dle služby, ve které byl výzkum realizován?	Četnost osob podle ekonomické aktivity v dotazované službě	

4.3 Výběr vzorku

Základní soubor výzkumného šetření tvořili uživatelé služeb pro osoby bez přístřeší. Jednalo se o klienty služeb sociální prevence v rámci hlavního města Prahy. Oslovila jsem tři azylové domy, jednu noclehárnu, dům na půl cesty a nízkoprahové denní centrum. Zařízení jsem si vybrala vzhledem k mé osobní znalosti těchto služeb a osobním kontaktům se sociálními pracovníky, kteří mi byli nápomocni při distribuci dotazníků. Uvedené druhy sociálních služeb jsem si vybrala tak, abych mohla v interpretaci dat porovnat má výsledná data s prezentovanými daty ze Sčítání lidu 2011, které se uskutečnilo ve stejných druzích služeb sociální prevence jako můj výzkum.

Vzorek respondentů byl určen metodou Cluster sampling neboli shlukovým výběrem, kdy jsem si nejdříve vybrala výše uvedené instituce a z toho teprve byli vybráni respondenti. Jednak tak bylo zapříčiněno zaměřením se na výzkum v konkrétních druzích sociálních služeb a jednak na zmiňované sociální kontakty s konkrétními sociálními pracovníky v dotazovaných službách.

Z tohoto důvodu u použité metody Cluster sampling mají intervaly spolehlivosti, které určují meze výsledných dat s určitou pravděpodobností v populaci z naměřené hodnoty vzorku, pouze orientační platnost.

Kritéria pro zařazení osob bez přístřeší do výzkumného souboru byla následující:

- zkušenost s využíváním služeb pro osoby bez přístřeší,
- minimální věk 18 let,
- souhlas s účastí ve výzkumném šetření.

4.4 Etické zásady výzkumu

Vyplňování dotazníku vždy předcházelo seznámení s účelem, pro který je určen, respondentům bylo sděleno, že jde o zcela anonymní šetření. Byli ujištěni, že svěřené informace nebudou použity v žádném případě pro účely, které by je měly jakkoliv poškodit, či nějak poškodit služby pro ně určené. Před zahájením výzkumu byl získán ústní poučený souhlas každého respondenta. Nikdo z respondentů nebyl do výzkumu jakkoliv nucen, vyplnění dotazníků bylo pro respondenty zcela dobrovolné.

Dotazníky byly distribuovány k respondentům přes sociální pracovníky konkrétních zařízení. Ve své práci neuvádím žádná jména respondentů ani názvy organizací, které byly osloveny.

4.5 Volba nástroje sběru dat

Výzkumná data byla získána v období duben až květen 2017 pomocí anonymního dotazníku. Anonymní dotazník byl složen z celkem 8 otázek.¹⁷⁰

Dotazník byl strukturován formou uzavřených otázek, kde respondenti měli na výběr definované odpovědi. Jak již bylo uvedeno, osoby bez přístřeší mohou využívat i dvě sociální služby, např. noclehárnu a nízkoprahové denní centrum, může dojít ke zkreslení prezentovaných dat, kterého jsem si vědoma.

Prvních šest otázek bylo zaměřeno na demografii těchto osob. Dvě poslední otázky dotazníku neobsahují otázky na demografická data, nýbrž poukazují na kontext bezdomovectví

Otázky byly formulovány velmi jednoduše, a to ze dvou hlavních důvodů:

- zamezit zátěži a nesrozumitelnosti pro respondenty,
- docílit jednotné vypovídající hodnotě pro vyhodnocování získaných dat.

4.6 Příprava dat

Před začátkem výzkumu jsem si v odborné literatuře a z odborných zdrojů ověřila, že jediný oficiální výzkum, který prezentuje demografická data v rámci počtu osob bez přístřeší, bylo Sčítání lidu v roce 2011. Toto sčítání bylo vyhodnoceno v roce 2012. Ostatní výzkumy, např. organizace Naděje, jsou zaměřené pouze na jejich klienty, a tedy nemají oficiální stanoviska k počtům bezdomovců v Praze. I když se počty osob bez přístřeší mohou v různých průzkumech lišit, v tomto šetření vycházím ze zmíněného Sčítání lidu, které nám představuje první oficiální počet bezdomovců.

Sesbíraná data z dotazníků bylo nutné importovat do použitelného zobrazení k dalšímu zpracování. Pro daný účel jsem použila tabulkový editor excel (MS OFFICE software). V editoru jsem pomocí sloupcové metody zaznamenala vertikálně otázky dotazníku a v horizontálním uspořádání odpovědi respondentů. Tato metoda je optimální pro následné zpracování kontingenčních tabulek a z nich odvozených grafů, které jsou schopny zobrazovat statistická data více jak dvou znaků a umožní lepší vizuální podobu.

---

¹⁷⁰Příloha č. 1: Dotazník – demografická struktura osob bez přístřeší

Dvě poslední otázky v dotazníku tj. č. 7 a 8, jsou, jak již bylo zmíněno pouze bližším specifikováním vzorku populace.

4.6.1 Analýza dat

V rámci výzkumu jsem použila deskriptivní, čili popisnou statistiku, což znamená, že jsem popisovala „*data získaná změřením prvků výběru z populace. Považujeme za něj průřezové šetření, kdy sběr dat probíhá v jednom časovém intervalu. Ptáme se respondentů na údaje, které mají vztah k přítomnosti nebo nedávné minulosti. Jedná se obecně o neexperimentální výzkum, protože neovlivňujeme aktivně jednotky sledování.*“¹⁷¹ Popisovala jsem jevy a jejich vlastnosti ve větším souboru. V rámci inferenční statistiky jsem pomocí intervalů spolehlivosti měřila pravděpodobnost závěrů o základním vzorku.¹⁷² „*Statistika inferenční neboli induktivní se používá k vyhledávání zákonitostí v datech naměřených na vzorku jedinců nebo objektů a zobecňováním těchto zákonitostí na skupinu, z níž byl vzorek vybrán. Inferenční statistika vychází z počtu pravděpodobností.*“¹⁷³

4.6.2 Výpočet velikosti vzorku

Pro zkoumání dat je nezbytné znát celkovou populaci osob bez přístřeší v Praze. Ze sčítání lidu vychází údaj 1254 osob. Jelikož není možné obstarat 100% z absolutní hodnoty obyvatel, musela jsem si určit vzorek obyvatelstva, který zastoupí celou absolutní hodnotu a na kterém bude možné prezentovat zjištěné výsledky.

S pomocí teoretických znalostí inferenční statistiky byla vybrána konfidenční hladina 95% (nejčastěji používaná). Využitím nástroje SURVEYSYSTEM (<https://www.surveysystem.com/sscalc.htm>) mohlo být zjištěno, jak velký musí být vzorek populace, abychom s určitou pravděpodobností mohli pomocí postupů inferenční statistiky (v tomto případě intervalů spolehlivosti) odhadnout, jak mohou vypadat data v populaci, pokud na vzorku vyšly nějaké hodnoty z otázek v dotazníku.

---

¹⁷¹HENDL, J. REMR, J. *Metody výzkumu a evaluace.* Praha: Portál, 2017, str. 144

¹⁷²HENDL, J. REMR, J. *Metody výzkumu a evaluace.* Praha: Portál, 2017.

¹⁷³Učebnice statistiky[online]. ©2018 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: <https://publi.cz/books/201/01.html>.

Obrázek 2: Grafická podoba on-line nástroje pro výpočet velikosti vzorku

The screenshot shows a web-based calculator titled "Determine Sample Size". It features a "Confidence Level" section with radio buttons for "95%" (selected) and "99%". Below this is a "Confidence Interval" input field containing the value "5". The "Population" input field contains the value "1254". There are two buttons: "Calculate" and "Clear". At the bottom, the "Sample size needed" is displayed in a read-only field with the value "294".

Zdroj: Jana Havrlíková (screenshot webových stránek)

Z vypočtených údajů vyplynulo, že zkoumaný vzorek musí obsahovat 294 osob. Z 294 dotazníků se navrátilo 149, což odpovídá návratnosti 50,7%. Z azylových domů vyplnilo dotazník 57 respondentů (38,26%), z domu na půl cesty 14 osob (9,40%), z nízkoprahového denního centra 38 osob (25,50%), z noclehárny 40 osob (26,85%).

4.6.3 Meze intervalu spolehlivosti

Aby bylo možné interpretovat získaná data s vypovídající hodnotou, je nutné si stanovit tzv. horní a dolní mez intervalu spolehlivosti. Tyto dvě hodnoty nám určí mez, ve které se pravděpodobně pohybuje hodnota parametru populace. Hodnoty je nezbytné přiřadit k určeným ukazatelům, pro vyjádření toho, co měřím – pohlaví, věk, rodinný stav, bydliště, vzdělání, ekonomická situace.

Pro možnost výpočtu meze intervalu jsem zvolila nástroj webového kalkulatoru na stránkách <https://www.allto.co.uk/tools/statistic-calculators>.

Obrázek 3: Grafická podoba on-line nástroje pro výpočet meze intervalu spolehlivosti

The image shows a web-based calculator interface with a light blue background. At the top, the word "Calculator" is displayed in a large, dark font. Below this, there are three input fields, each with a question mark icon to its left. The first field is labeled "Enter Sample Size", the second "Enter Observed Proportion (%)", and the third "Select Desired Confidence Level (%)". The third field is a dropdown menu currently showing "95". At the bottom of the form, there are two buttons: a light blue "Reset" button on the left and a teal "Calculate" button on the right.

Zdroj: Jana Havrlíková (screenshot webových stránek)

Po zadání hodnot bylo možné získat důležité meze intervalů spolehlivosti s výsledky, které je možné znázornit v hodnotovém vyjádření. Získaná data jsou prezentována pro vizualizaci v grafické podobě s interpretací výsledku šetření ve vztahu k horní a dolní mezi intervalů spolehlivosti.

4.7 Interpretace získaných dat

4.7.1 Pohlaví osob bez přístřeší

Jedním ze základních demografických ukazatelů je pohlaví (resp. určené pohlaví respondentů). Distribuovaný dotazník vyplnilo a odevzdalo celkově 69,13% mužů ($N=103$) a 30,87% žen ($N=46$). Z hlediska vzorku využívá sociální služby (resp. z těch, kteří dotazník vyplnit chtěli) více mužů.

V populaci osob, které využívají sociální služby pro lidi bez domova na území hl. m. Prahy lze očekávat ze získaných údajů od respondentů, že procentní zastoupení mužů je v rozmezí odpovídajícímu zhruba 61,71% až 76,55%, a to na základě 95CI (61.71,76.55). Procento žen je zastoupeno v mezi cca 23,54% až 38,22% vycházející z předpokladu 95CI (23.45,38.22).¹⁷⁴

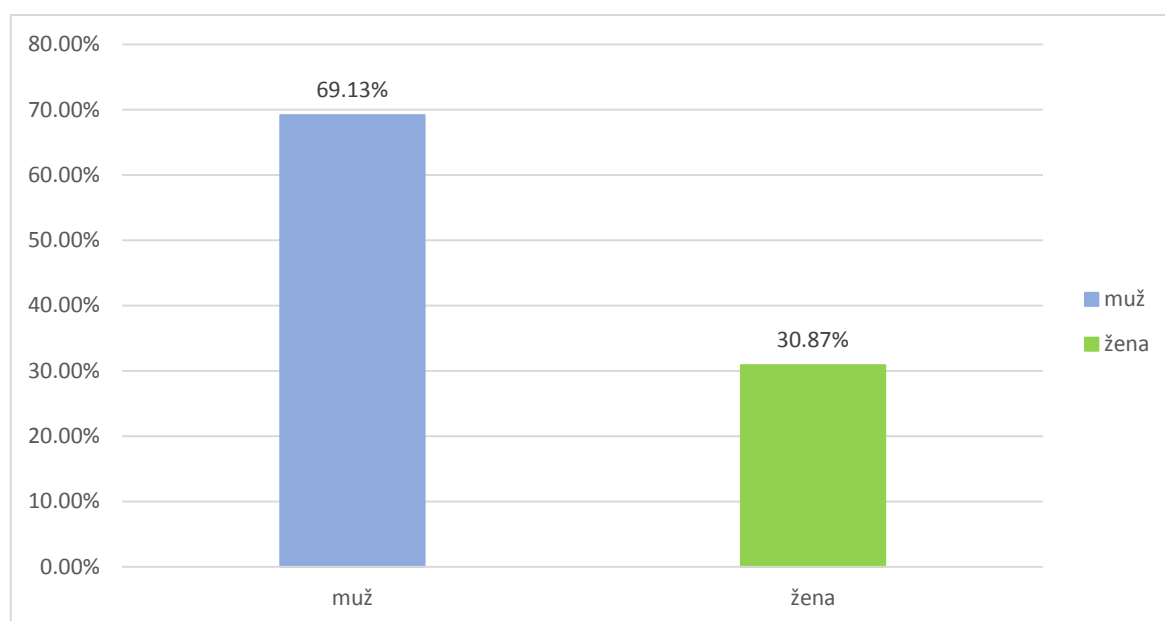
¹⁷⁴Veškeré následující údaje týkající se intervalů spolehlivosti, včetně tohoto, odpovídají 95% pravděpodobnosti, že se zkoumaný parametr (hodnota v populaci) nachází v daném zastoupení v mezích intervalů spolehlivosti.

Ve Sčítání lidu z roku 2011 bylo procentní rozdělení osob bez přístřeší v Praze v poměru 78,50% mužů a 21,50% žen. Při porovnání, ovšem nevíme, jaké intervaly spolehlivosti byly pro dané sčítání použity, je i tak evidentní, že procentní zastoupení bylo vyšší u mužů než u žen.

Lze předpokládat, že výše uvedené vyplývá z příčin bezdomovectví, které se u mužů a žen liší. U mužů převládá zjevné bezdomovectví, které je spojeno především s materiální a osobní stránkou např. ztráta zaměstnání, nemoc, závislosti. Muži na rozdíl od žen více využívají sociální služby, jelikož je pro ně přirozenější svou situaci prezentovat na veřejnosti. Příčiny bezdomovectví u žen jsou především vztahového charakteru spojené s partnerskými problémy, často spojené s domácím násilím. Ženy se snaží svou situaci více řešit pomocí přátel či rodiny, kteří jim poskytnou dočasné bydlení.¹⁷⁵

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Po vyhodnocení otázek z dotazníků obdržených v jednotlivých sociálních službách bylo zjištěno, že z počtu 46 žen (N=46) z dotazníků, je možné zastoupení v populaci žen v rozmezí 44,47% až 72,93% využívajících azylové domy, při předpokladu 95CI (44.47,72.93%), 1,88% až 19,86% domy na půl cesty, a to v případě 95CI (1.88,19.86), nízkoprahová denní centra mezi 8,11% až 31,03% při 95CI (8.11,31.03), Noclehárny v intervalu cca 1,88% až 19,86%, v případě 95CI (1.88,19.86). U mužů v počtu 103 osob

¹⁷⁵HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

(N=103) z hlediska vzorku se možné zastoupení v populaci osob využívajících sociální služby může vyskytovat v azylových domech v rozmezí 16% až 42,26% při 95CI (16.00,42.26), domech na půl cesty mezi 0,58% až 16,90% za předpokladu 95CI (0.58,16.90), nízkoprahových denních centrech v zastoupení 15,16% až 41,16% na základě 95CI (15.16,41.16), noclehárnách zhruba mezi 20,29% až 47,67% při předpokladu 95CI (20.29,47.67).

Tabulka 3: Četnost osob dle pohlaví v dotazované sociální službě

Dotazovaná Služba	Pohlaví		Celkový součet
	muž	žena	
Azylový dům	52,63%	47,37%	100,00%

Dotazovaná Služba	Pohlaví		Celkový součet
	muž	žena	
Dům na půl cesty	64,29%	35,71%	100,00%

Dotazovaná Služba	Pohlaví		Celkový součet
	muž	žena	
Nízkoprahové denní centrum	76,32%	23,68%	100,00%

Dotazovaná Služba	Pohlaví		Celkový součet
	muž	žena	
Noclehárna	87,50%	12,50%	100,00%

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Z obdržených vyplněných dotazníků, lze z výše uvedené tabulky, poté co se segmentovaly jednotlivé služby jako 100% celku v rozdělení žen a mužů, aby bylo možné vyjádřit zastoupení vzorku v jednotlivých službách, zjistit následující údaje. Azylový dům obsahoval celkem 57 respondentů, z něhož 30, tedy 52,63% byli muži a ženy byly v zastoupení 27 osob – 35,71%. Dá se předpokládat, že zastoupení mužů v azylových domech je při 95CI (39.67,65.59), zatímco u žen je předpoklad 95CI (23.27,48.15). Což vypovídá o velmi podobném zastoupení obou pohlaví. V případě domu na půl cesty bylo zjištěno ve vzorku menšího počtu vrácených dotazníků - pouze 14, z nichž 9 (64,29%) byli

muži a ženy v počtu 5 osob (35,71%). Možné zastoupení v populaci v rámci využívání této služby je u mužů při 95CI (39.19,89.39) zhruba 64,29% a u žen 35,71% za předpokladu 95CI (10.61,60.81), což ovšem při horních a dolních mezích intervalů vypovídá spíše o rovnoměrném rozložení obou pohlaví. Nízkoprahové denní centrum obsahovalo ve vzorku 38 osob – 29 mužů (76,32%) a 9 žen (23,68%) Pokud vycházíme z intervalů spolehlivosti, bylo by možné rozdělení žen a mužů s 95% pravděpodobností při 95CI (62.80,89.84) u mužů a při 95CI (10.16,37.20) u žen. Noclehárna byla druhou nejpočetnější službou v obdržených dotaznících, kdy navrácených dotazníků bylo 40. Zatímco muži byli zastoupeni v počtu 35 (87,50%), žen bylo pouze 5 (12,50%). Lze se domnívat s 95% pravděpodobností, že nocleharny využívá více mužů při 95CI (77.25,97.75) než žen v případě 95CI (2.25,22.75). Při vyhodnocení údajů je patrné, že azylový dům patří k nejvíce vyrovnané službě v rámci pohlaví.

Obecně lze dle odborné literatury konstatovat, že ženy jsou na ulici ve větším ohrožení než muži. Kvůli jejich tělesným proporcím, ale i silnějšímu emocionálnímu prožitku jsou více zranitelné. Bezdomovkyně často čelí útokům vnějšího prostředí ať fyzického či sexuálního rázu.¹⁷⁶ Další rovina je jejich role „*potenciální matky*. V tomto ohledu je rizikové sexuální chování ženy ve srovnání s muži více stigmatizující. Zatímco muž mnohdy neví, že s někým čeká dítě, žena musí dítě donosit a pak se o něj pokud možno postarat“.¹⁷⁷ Ztráta bydlení a odebrání dítěte je pro ženy motivací zajistit si alespoň dočasné bydlení formou pobytové sociální služby.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

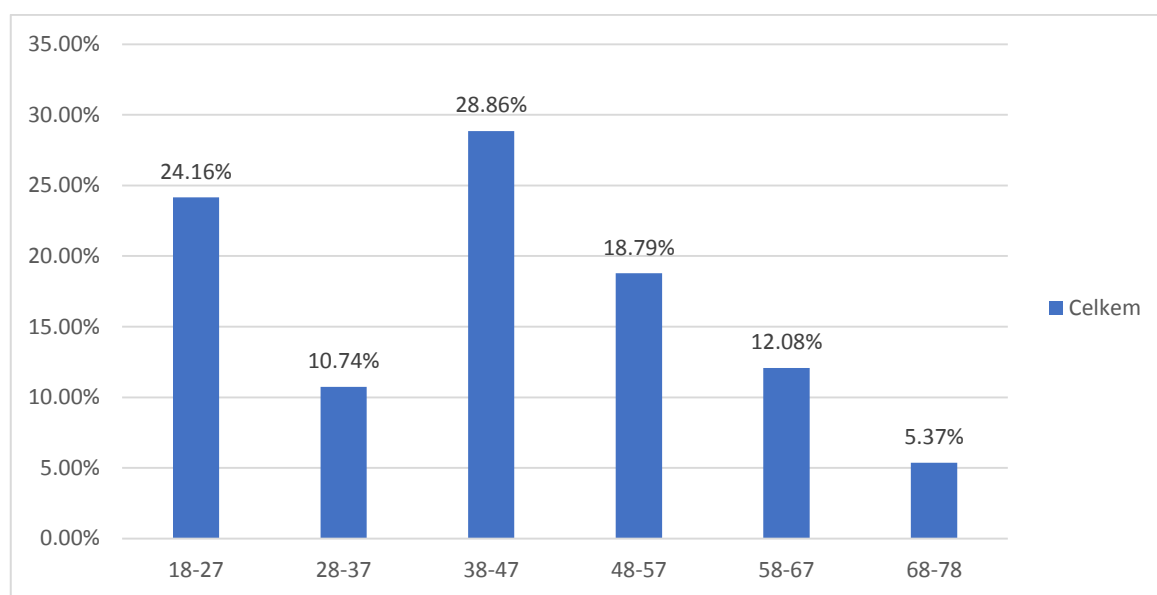
¹⁷⁷*Tamtéž*, str. 107

¹⁷⁸*Tamtéž*.

4.7.2 Věková struktura osob bez přístřeší

Druhým základním pilířem demografických ukazatelů je věk (resp. určený věkový interval respondenty). Předložený dotazník vyplnilo a následně odevzdalo celkově 149 osob (N=149). Z hlediska vzorku neuvedla žádná osoba svůj věk v kategorii 79 let a více (podle dobrovolně vyplněných dotazníků respondenty, kteří vyplnit chtěli).

Graf č. 2: Věk respondentů

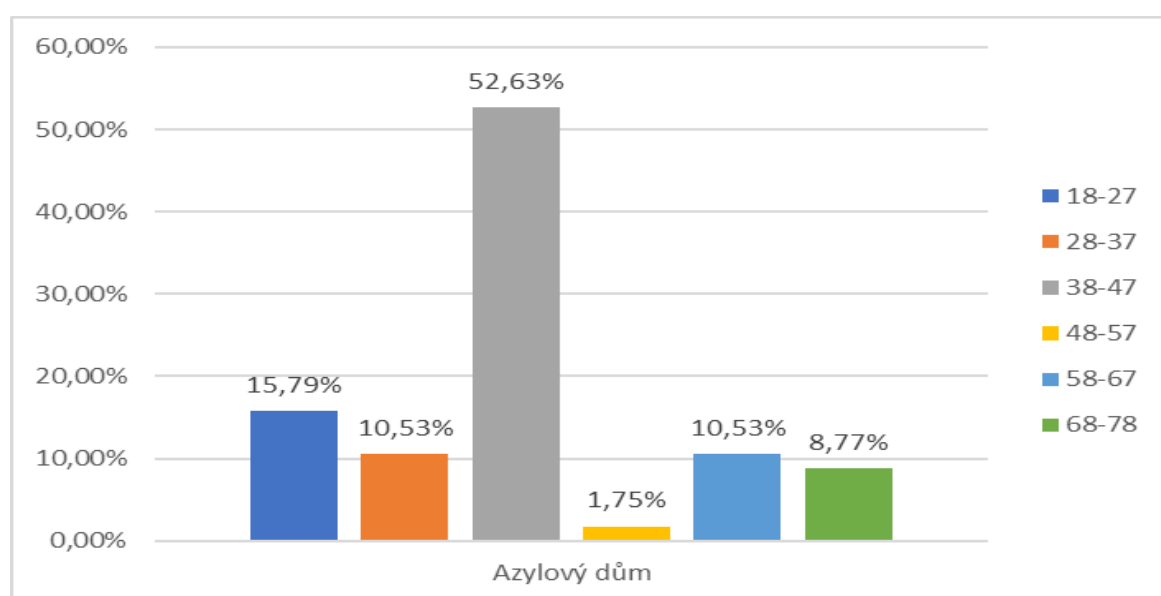

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

V populaci osob, jež využívají sociální služby pro osoby bez přístřeší v Praze, lze ze získaných údajů od respondentů předpokládat, že ve věkové kategorii 18-27 let je přibližně 17,26% až 31,03% osob při 95CI (17.26,31.03), v kategorii 28-37 let pravděpodobně 5,77% až 15,71% s pravděpodobností 95CI (5.77,15.71), zatímco pravděpodobně nejpočetnější skupinou osob je věkový interval 38-47 let, který se pohybuje mezi 21,58% až přibližně 36,14%, za předpokladu 95CI (21.58,36.14). Věková kategorie 48-57 let může být podle dat získaných ze vzorku v populaci v rozmezí 12,52% až 25,06% pakliže platí 95CI (12.52,25.06). Druhou nejstarší skupinou byly osoby ve věkové kategorii 58-67 let, které by se podle získaných dat ze vzorku mohly v populaci pohybovat v rozmezí asi 6,85% až 17,31%. Poslední kategorií, dle věku nejstarší, je kategorie 68-78 let, kterou v dotazníku uvedlo pouze 8 osob, tedy 5,37%. V populaci by se tato kategorie mohla objevovat v mezi 1,75% až 8,99%, při splnění 95CI (1.75,8.99).

Ve Sčítání lidu z roku 2011 podle pětiletých věkových intervalů bylo sečteno nejvíce osob ve věku 45 – 49let (38,20%), což se velmi přibližuje věkové kategorii ze vzorku výzkumu vztaženého k populaci u osob 38-48 let, který se pohybuje mezi 21,58% až přibližně 36,14%, za předpokladu 95CI (21.58,36.14). Dá se tedy předpokládat, že tato věková skupina je stále nejpočetnější. Ve věku 65 let a více bylo sečteno jen 4,1% populace. Po vyhodnocení mého dotazníku se osoby ve věku 68-78 let pohybují ve vztahu k populaci asi v mezi 1,75% až 8,99%, při splnění 95CI (1.75,8.99).

Graf č. 3: Četnost osob podle věkové kategorie v dotazovaném azylovém domě

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Z distribuovaných a navracených dotazníků z azylového domu bylo obdrženo celkem 57 (N=57). Přičemž 9 osob (15,79%) byly ve věku 18-27 let, 6 respondentů (10,53%) ve věkové kategorii 28-37 let, 30 lidí (52,63%) ve věku 38-47 let, nejnižší zastoupení ve vzorku představovaly osoby ve věku 48-57 let, což byla 1 osoba (1,75%) a výsledek ve vztahu k populaci by požadoval větší zastoupení, 6 osob (10,53%) ve věku 58-67 let a poslední věkové kategorii 68-78 let 5 respondentů (8,77%).

U osob, jež využívají sociální služby azylového domu v Praze, je možné očekávat zastoupení v populaci přibližně v mezi 5,88% až 25,70% u osob ve věku 18-27 let, při předpokladu 95CI (5.88,25.70), v případě věku 28-37 let pravděpodobně v rozmezí 2,19% až 18,87% v případě 95CI (2.19,18.87). Zřejmě nejčetnější skupinou jsou v populaci lidé 38-47 let, kteří se pohybují mezi 39,06% až 66,20% v 95CI (39.06,66.20), nejméně zastoupenou skupinou mohou pravděpodobně být osoby 48-57 let mezi -1,81% až 5,31%

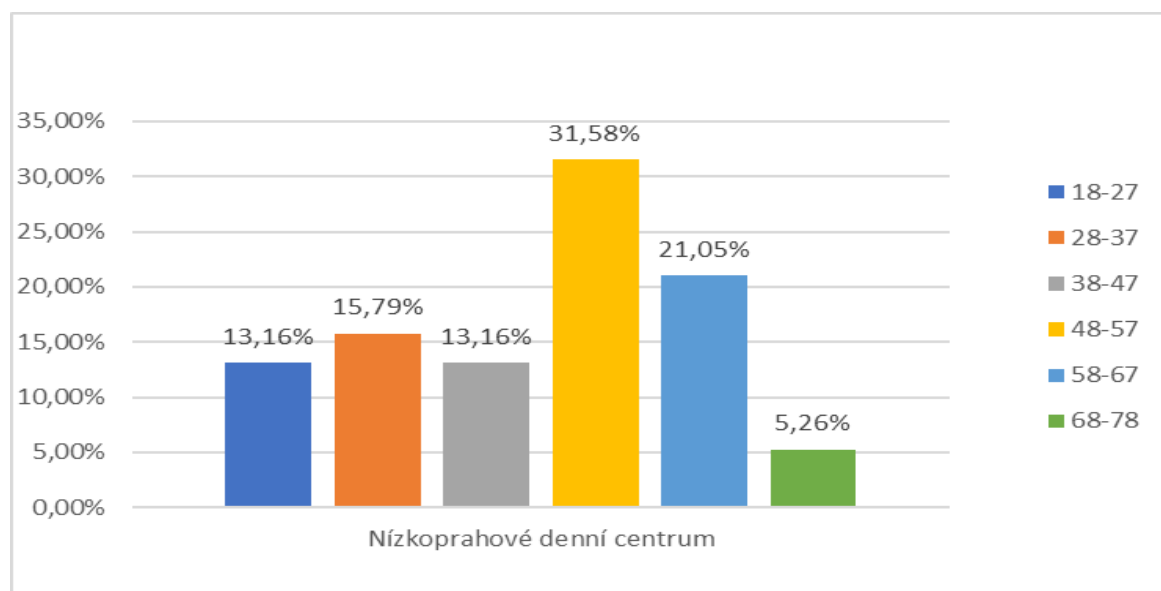
v případě 95CI (-1.81,5.31). Osoby ve věku 28-37 let se v populaci pohybují pravděpodobně v rozmezí 2,19% až 18,87% v případě 95CI (2.19,18.87). Nejstarší skupina 68-78 let by mohla být v zastoupení 1,08% až 16,46% za předpokladu 95CI (1.08,16.46).

Výše uvedené výsledky lze hodnotit tím, že osoba bez přístřeší v produktivním věku má horší možnost adaptace na život na ulici než osoba mladší. Je to způsobeno především ztrátou již vytvořeného sociálního zázemí a sociálního statusu často spojenou s nezaměstnaností. Tento člověk se izoluje od společnosti a posléze si zvykne na svou novou roli bezdomovce.¹⁷⁹

Četnost osob podle věkové kategorie v dotazovaném domě na půl cesty

Jelikož horní interval věku je u této služby 26 let a věková kategorie v dotazníku byla nejnižší 18-27 let, grafické vyjádření nemá opodstatnění. Z navrácených dotazníků z osob, které věk uvést chtěly, bylo obdrženo celkem 14 osob, což může představovat v populaci přibližně 17,26% až 31,03% osob při 95CI (17.26,31.03) v této věkové kategorii.

Graf č. 4: Četnost osob podle věkové kategorie v dotazovaném nízkoprahovém denním centru

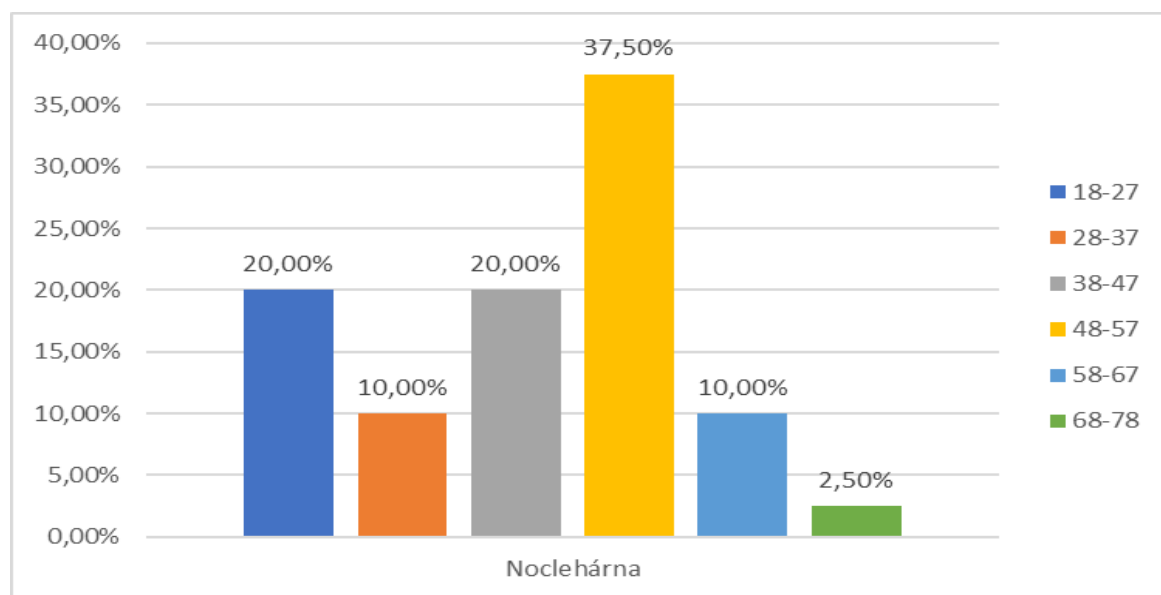
Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

¹⁷⁹MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

Z nízkoprahového denního centra bylo obdrženo celkem 38 dotazníků (N=38). Z nichž 5 osob (13,16%) byly ve věku 18-27 let, 6 respondentů (15,79%) ve věkové kategorii 28-37 let, 5 lidí (13,16%) ve věku 38-47 let, nejvyšší zastoupení ve vzorku byli respondenti ve věku 48-57 let, 12 osob (31,58%), 8 osob (21,05%) ve věku 58-67 let a nejstarší věkové kategorie 68-78 let obsahovala 2 respondenty (5,26%).

Při možném proporčním zastoupení osob bez přístřeší v Praze, které využívají této služby, se dá předpokládat, že nejpočetnější věkovou kategorií jsou osoby 48-57 let mezi 16,80% až 46,36% v 95CI (16.80,46.36), naopak k méně zastoupeným mohou patřit lidé 68-78 let při -1,84% až 12,36% u 95CI (-1.84,12.36). A vyrovnanou skupinu mohou obsahovat v populaci osoby 18-27 let a 38-47 let, které by se pohybovaly v rozmezí 2,41% až 23,91% za předpokladu 95CI (2.41,23.91). Skupina osob ve věku 28-37 let by se pohybovala v intervalu 4,20% až 27,38% v případě 95CI (4.20,27.38), zatímco lidé ve věku 58-67 let v zastoupení v populaci osob bez přístřeší v této službě mezi 8,09% až 34,01%, tedy v případě 95CI (8.09,34.01).

Graf č. 5: Četnost osob podle věkové kategorie v dotazované noclehárně

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Za celkového počtu ze 40 dotazníků (N=40) se věkové rozložení osob ve vzorku nacházelo v následujícím pořadí. 8 osob (20%) bylo v obou skupinách ve věku 18-27 let a 38-47 let. Věková skupina 28-37 let a 58-67 let obsahovala každá 4 respondenty (10%), ve věkové kategorii 48-57 let vzorek osob obsahoval 15 lidí (37,50%), nejméně početně

zastoupenou skupinou s 1 člověkem (13,16%) byla nejstarší věková kategorie z dotazníku 68-79 let.

Z výše uvedených dat je možné předpokládat procentní zastoupení v populaci u osob využívající nocleháren v Praze 7,60% až 32,4% u osob ve věku 18-27 let, stejně tak ve věkové skupině 58-67 let, v případě 95CI (7.60,32.40). Ve věku 28-37 let a 58-67 let se pohybuje zastoupení přibližně mezi 0,70% až 19,30% v případě 95CI (0.70,19.30). Lze se domnívat, že nejpočetnější skupinou jsou lidé ve věku 48-57 let, kteří se mohou vyskytovat v rozmezí 22,50% až 52,50%, pakliže platí 95CI (22.50,52.50). Nejstarší věková kategorie 68-78 let může být považována za kategorii s nejnižším zastoupením asi -2,34% až 7,34%, což platí v případě 95CI (-2.34,7.34).

Z výsledků četnosti osob podle věkové kategorie v dotazovaném nízkoprahovém denním centru a noclehárně vyplývá nízký počet osob bez přístřeší, které se pohybují ve věkové hranici 68-78 let. Je to dáno především chatrným zdravím bezdomovců, kteří zanedbávají zdravotní péči a nemohou zachovávat zdravou životosprávu pro jejich životní podmínky častokrát spojené s nedodržováním základních hygienických návyků.¹⁸⁰ Bezdomovectví je tudíž spojeno s předčasným úmrtím oproti běžné společnosti.

4.7.3 Rodinný stav osob bez přístřeší

Demografický ukazatel rodinného stavu podle právního řádu ČR¹⁸¹ vymezuje 4 typy vztahů, mezi kterými není mnou zjišťovaný faktický stav soužití osob např. stejného pohlaví, které se nahrazuje místo rodinného stavu pouze za stav. Ovšem pro účel proporčního zastoupení v této práci uvádím registrované partnerství ve výsledcích rodinného stavu. Předložený dotazník vyplnilo a následně odevzdalo celkově 149 osob (N=149).

V populaci osob bez přístřeší, které využívají sociální služby v Praze, může být očekáváno, že procentní zastoupení registrovaných párů je v rozmezí odpovídajícímu zhruba 0,01% až 3,29%, a to při 95CI (0.01,3.29). Rozvedených osob se na základě vzorku může pohybovat mezi 23,45% až 38,29% v případě 95CI (23.45,38.29). Ze vzorku vyplynulo, že nejpočetnější skupinou jsou svobodní lidé, což by v populaci mohlo představovat asi 46,39% až 62,36%, a to za předpokladu 95CI (46.39,62.36). Méně zastoupenou skupinu tvořily ve vzorku ovdovělé osoby v procentním vyjádření k populaci

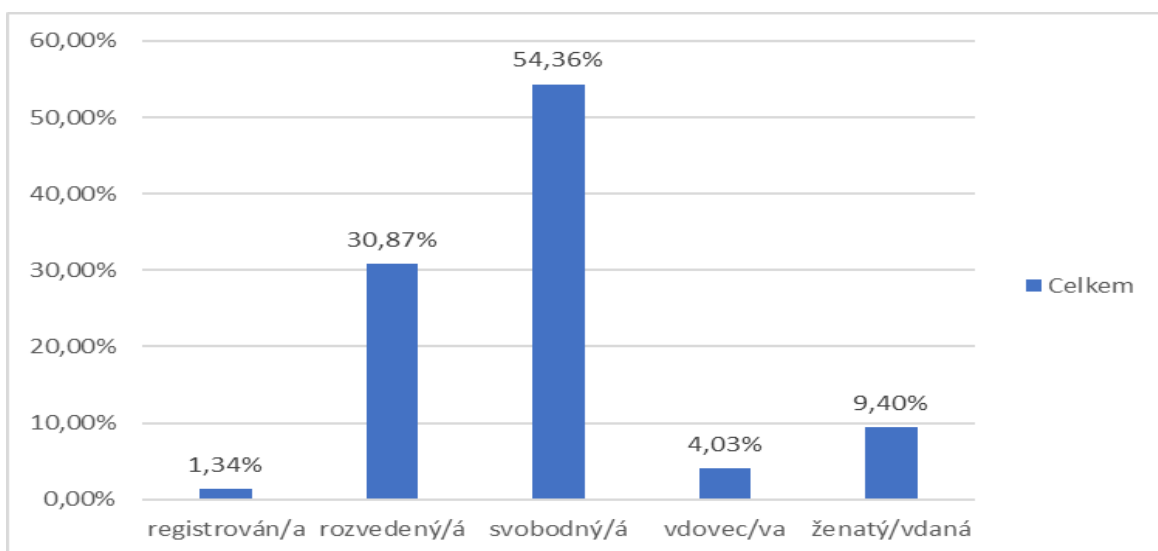
¹⁸⁰HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996.

¹⁸¹Bussiness Info [online]. ©2018 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/legislative-pravo/prehled-zakonu.html>.

osob bez přístřeší v Praze mezi 0,87% až 7,19%, při 95CI (0.87,7.19). Posledním typem vztahu jsou rozvedení lidé, jejichž procentní zastoupení v populaci osob bez přístřeší využívajících uvedenou sociální službu se může nacházet mezi 4,71% až 14,09% v případě 95CI (4.71,14.09).

Graf č. 6: Rodinný stav respondentů

Zdroj: Jana Havlíková (MS Office 365)

Tabulka 4: Četnost osob podle rodinného vztahu v dotazovaných službách

Dotazovaná sociální služba	Rodinný stav					Celk.
	registrován/a	rozvedený/á	svobodný/á	vdovec/va	ženatý/vdaná	
Azylový dům	3,51%	28,07%	52,63%	3,51%	12,28%	100%

Dotazovaná sociální služba	Rodinný stav			Celkový součet
	rozvedený/á	svobodný/á	ženatý/vdaná	
Dům na půl cesty	21,43%	64,29%	14,29%	100,00%

Dotazovaná sociální služba	Rodinný stav			Celkový součet
	rozvedený/á	svobodný/á	vdovec/va	
Nízkoprahové denní centrum	28,95%	65,79%	5,26%	100,00%

Dotazovaná sociální služba	Rodinný stav				Celkový součet
	rozvedený/á	svobodný/á	vdovec/va	ženatý/vdaná	
Noclehárna	40,00%	42,50%	5,00%	12,50%	100%

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Po vyhodnocení dat z navracených dotazníků v sociální službě azylového domu na území hlavního města Prahy bylo zjištěno, že navrátilo dotazník celkem 57 osob (N=57), z nichž 2 respondenti uvedli svůj rodinný stav jako registrovaní (3,51%), rozvedené osoby byly v počtu 16 osob (28,07%), svobodní byli v celkem 30 případech (52,63%), ovdovělé osoby v počtu dvou respondentů (3,51%) a v manželském svazku bylo 7 osob (12,28%). Zároveň se jednalo o jedinou službu, kde ze získaných dotazníků byly uvedeny všechny kategorie rodinného vztahu.

V realizovaném průzkumu u respondentů ve službě domu na půl cesty bylo navraceno 14 dotazníků (N=14). Nebyl obdržen ani jeden dotazník s registrovanou anebo ovdovělou osobou. Rozvedené osoby byly v počtu 3 (28,95%), svobodné osoby byly zastoupeny v 9 případech (64,29%), sezdaní respondenti byli vyhodnoceni u 2 osob (5,26%).

Bez sezdaných osob se vyskytovala sociální služba nízkoprahového denního centra. Naopak nejvíce zastoupeni byli svobodní lidé v počtu 25 (65,79%), druhou nejpočetnější skupinu tvořili rozvedení - 11 osob (28,95%) a u vdovců se počet vyskytl u 2 případů (5,26%). Celkový počet osob byl 38 (N=38).

V noclehárně u navracených 40 dotazníků (N=40) se zastoupení osob v jednotlivých kategoriích vyhodnotilo následovně. 16 rozvedených osob (40%), 17 svobodných respondentů (42,50%), ovdovělé osoby v počtu 2 lidí (5%) a 5 sezdaných osob (12,50%). Opět se ve vzorku neobjevila žádná osoba, která by uvedla registrované partnerství.

V případě populačního rozložení osob by se ve využívaných sociálních službách v Praze u osob bez přístřeší mohlo pohybovat procentní zastoupení:

- registrovaných osob:
  - v azylových domech mezi -1,27% až 8,29% při 95CI (-1.27,8.29)
- rozvedených osob:
  - v azylových domech přibližně od 16,40% do 39,74% v 95CI (16.40,39.74)
  - v domech na půl cesty v mezích -0,06% až 42,92% u 95CI (-0.06,42.92)
  - v nízkoprahových denních centrech asi 14,63% až 43,37% v případě 95CI (14.63,43.37)
  - v noclehárnách zřejmě od 24,82% po 55,18% při 95CI (24.82,55.18)
- svobodných osob:
  - v azylových domech přibližně 39,67% až 65,59% na základě 95CI (39.67,65.59)
  - v domech na půl cesty mezi 39,19% až 89,39% za předpokladu 95CI (39.19,89.39)
  - v nízkoprahových denních centrech v 50,71% až 80,87% při 95CI (50.71,80.87)
  - v noclehárnách od 27,18% po 57,82% v případě 95CI (27.18,57.82)
- ovdovělých osob:
  - v azylových domech mezi -1,27% až 8,29% pokud platí 95CI (-1.27,8.29)
  - v nízkoprahových denních centrech mezi -1,84% až 12,36% pokud platí 95CI (-1.84,12.36)
  - v noclehárnách mezi -1,75% až 11,75%, jestliže je pravda 95CI (-1.75,11.75)
- sezdaných osob:
  - v azylových domech okolo 3,76% až 20,80% u 95CI (3.76,20.80)
  - v domech na půl cesty cca -4,04% až 32,62% při 95CI (-4.04,32.62)
  - v noclehárnách mezi 2,25% až 22,75%, pokud platí 95CI (2.25,22.75)

Ze Sčítání lidu z roku 2011 z hlediska rodinného stavu byla nejpočetnější skupina svobodných osob (49%), což se velmi podobá mému výzkumu na vzorku osob bez přístřeší v dotazovaných službách, kde nejpočetnější skupinou byli svobodní lidé, ve vztahu k populaci by mohlo představovat asi 46,39% až 62,36%, a to za předpokladu 95CI (46.39,62.36). Rozvedených osob bylo sečteno 38,3%, v mém vzorku ve vztahu k populaci

se může pohybovat mezi 23,45% až 38,29% v případě 95CI (23.45,38.29). Ženatých a vdaných osob bylo sečteno 9,5%, kdy v porovnání s mým výzkumem na vzorku vztaženém na populaci zastoupení osob bez přístřeší využívajících uvedené sociální služby se může nacházet mezi 4,71% až 14,09% v případě 95CI (4.71,14.09).

Obecně lze konstatovat, že pojem tradiční rodina je v současné době na ústupu, rodina má v dnešní době více podob. „Z hlediska fenoménu bezdomovectví je největšímu riziku bezdomovství vystavena osoba osamělá, izolovaná, která rodinu opustila či ji byla opuštěna.“¹⁸²

4.7.4 Trvalé bydliště osob bez přístřeší

Trvalé bydliště osob je dalším ukazatelem demografické struktury, s jehož pomocí lze v rámci evidence obyvatelstva určit, jaké je proporční zastoupení osob v danou dobu sčítání s trvalým pobytem na území České republiky.

U uváděného vzorku respondentů, kteří vyplňovali dotazník, se blíže specifikovala otázka na trvalý pobyt na území hlavního města Prahy a mimo Prahu v dotazovaných sociálních službách pro osoby bez přístřeší v Praze. Z obdržených 149 vyplněných dotazníků (N=149) bylo po vyhodnocení odpovědí zjištěno, že 108 osob (N=108) ze vzorku jsou osoby s trvalým pobytem na území hlavního města Prahy a 41 respondentů (N=41) osob s trvalým pobytem mimo Prahu.

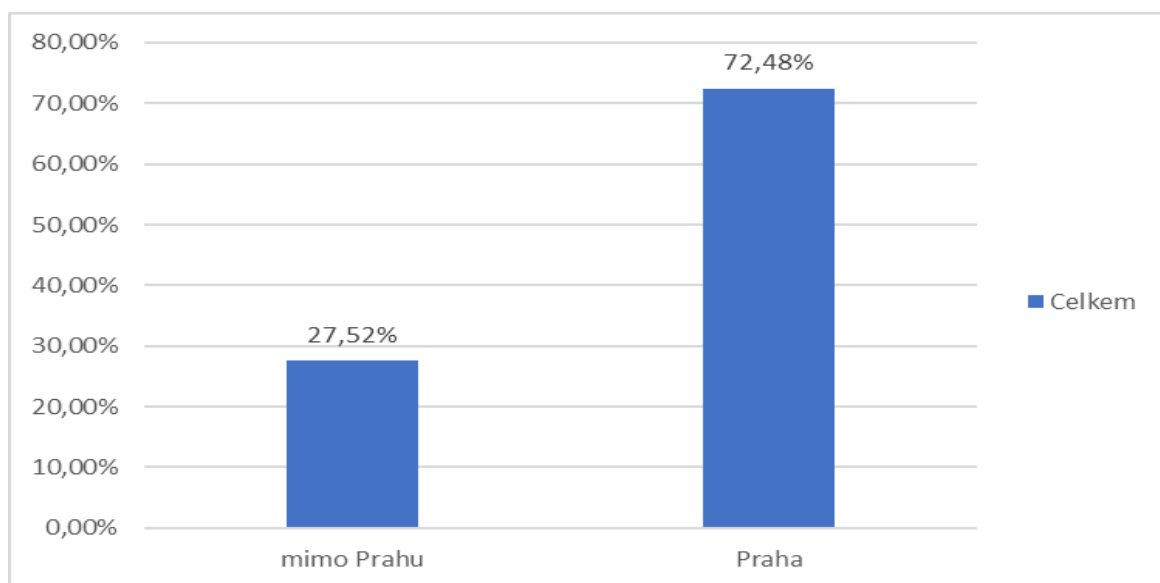
Můžeme očekávat, že zastoupení v populaci osob bez přístřeší v Praze je podle trvalého bydliště mimo hlavní město Praha okolo 20,35% až 34,69%, pakliže platí 95CI (20.35,34.69). Valnou většinu osob bez přístřeší na území Prahy s trvalým pobytem v hlavním městě, které využívají sociálních služeb, pravděpodobně tvoří 65,31% až 79,65% za předpokladu 95CI (65.31,79.65).

Ve Sčítání lidu z roku 2011 bylo v Praze sečteno 62,7% osob s trvalým pobytem v Praze, ve vztahu k mému vzorku z obdržených dotazníků se zastoupení v populaci může pohybovat od 65,31% po 79,65% za předpokladu 95CI (65.31,79.65), zatímco u mimopražských osob je zastoupení asi okolo 20,35% až 34,69%, pakliže platí 95CI (20.35,34.69). Přičemž ve Sčítání lidu vyšlo 37,3% osob, což se procentně příliš neliší v obou případech.

---

¹⁸² HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996, str. 50

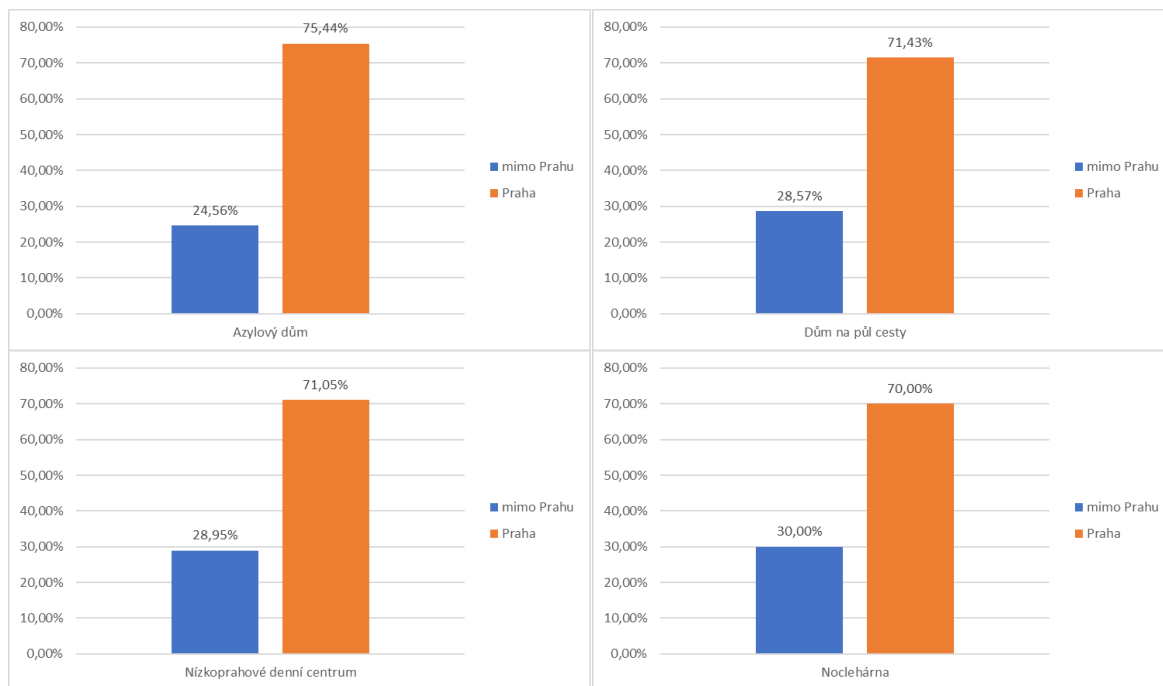
Graf č. 7: Trvalé bydliště respondentů

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Z dotazníků, které respondenti vrátili, bylo v azylových domech zastoupeno 57 osob (N=57), ze kterých 14 respondentů (24,56%) uvedlo trvalý pobyt mimo Prahu a 43 lidí (75,44%) potvrdilo svůj trvalý pobyt v Praze.

Graf č. 8: Četnost osob podle trvalého bydliště v dotazovaných službách

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

V domech na půl cesty bylo získáno celkem 14 respondentů (N=14), u nichž 4 osoby (28,57%) uvedly své trvalé bydliště mimo Prahu. 10 lidí ve vzorku (71,43%) bylo s trvalým pobytem na území hlavního města Prahy.

Nízkoprahová denní centra ve vzorku lidí byla zastoupena v počtu 38 osob (N=38), kde 11 dotazovaných (28,95%) uvedlo trvalé bydliště mimo Prahu, ovšem 27 osob (71,05%) z celkového počtu vzorku vyplnilo svoje trvalé bydliště v Praze.

Noclehárny představovaly ve vzorku zastoupení 40 respondentů (N=40). S trvalým bydlištěm mimo Prahu jich bylo 12 (30%), zatímco s trvalým pobytem na území Prahy vrátilo dotazník celkem 28 osob (70%).

Zastoupení osob bez přístřeší v populaci v Praze, které využívají sociálních služeb, by mohlo být v procentním zastoupení následující:

Osoby s trvalým pobytem mimo Prahu:

- azylové domy v zastoupení cca 13,39% až 35,73% v případě 95CI (13.39,35.73)
- domy na půl cesty v rozmezí 4,91% až 52,23% pokud platí 95CI (4.91,52.23)
- nízkoprahová denní centra od 14,53% po 43,37% při 95CI (14.53,43.37)
- noclehárny mezi 15,80% až 44,20%, za předpokladu 95CI (15.80,44.20)

Osoby s trvalým pobytem na území hlavního města Prahy:

- azylové domy v mezích 64,27% až 86,61% při předpokladu 95CI (64.27,86.61)
- domy na půl cesty zhruba od 47,77% po 95,06% pokud platí 95CI (47.77,95.06)
- nízkoprahová denní centra přibližně 56,63% až 85,47% v případě 95CI (56.63,85.47)
- noclehárny v procentním zastoupení 55,80% až 84,20% v 95CI (55.80,84.20)

Z důvodu anonymity Prahy a dostatku služeb pro osoby bez přístřeší využívají tyto služby i mimopražští bezdomovci, kteří často utíkají před svými předchozími nežádoucími či konfliktními kontakty s vidinou lepšího zdroje obživy než na vesnicích či malých městech.¹⁸³

---

¹⁸³MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

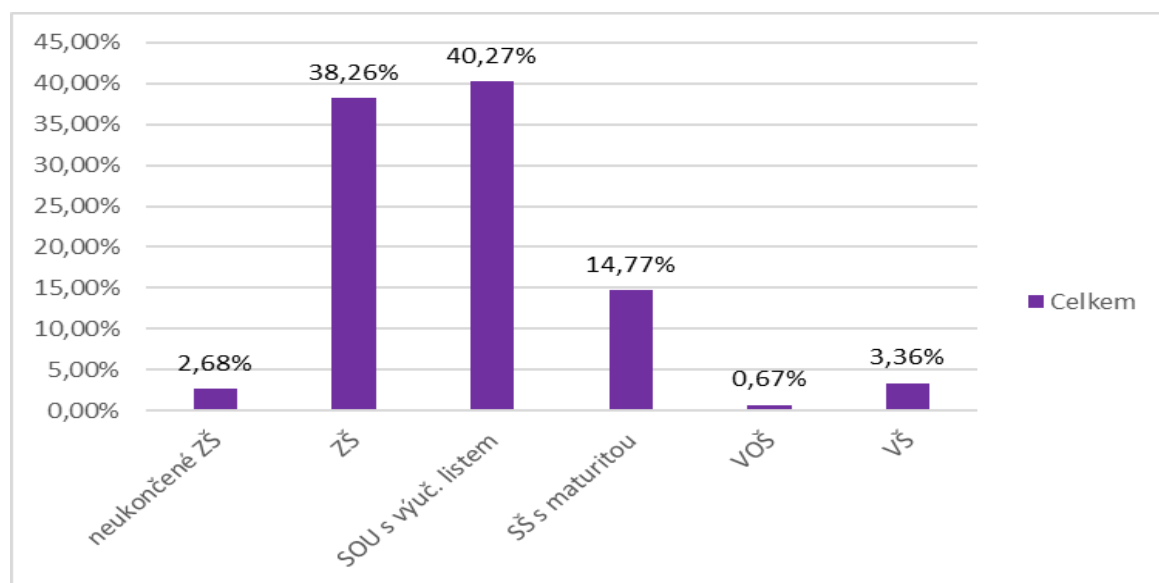
4.7.5 Vzdělání osob bez přístřeší

V demografické struktuře obyvatelstva patří vzdělání mezi údaje, které nejsou ověřovány při sčítání lidu doklady o vzdělání, a bere se v potaz hodnota nejvyššího dokončeného vzdělání. Tento ukazatel nelze dost dobře bilancovat, a to z důvodu, že se může velmi často měnit v mezidobí jednotlivých sčítání lidu. Z výše uvedeného důvodu se nebere často jako ukazatel zcela nej přesnější a nepřikládá se mu takový význam.

Ze zkoumaného vzorku 149 respondentů ($N=149$) bylo vyhodnoceno celkem 6 kategorií nejvyššího dokončeného vzdělání. Neukončené základní vzdělání bylo zjištěno u 4 osob (2,68%), dokončená základní škola u 57 respondentů (38,26%), odborné učiliště s výučním listem u 60 osob (40,27%), maturitu mělo ve vzorku celkem 22 lidí (14,77%), vyšší odborné vzdělání pouze 1 osoba (0,67%) a vysokoškolské vzdělání (bez ohledu na stupeň) mělo 5 osob (3,36%).

V populaci osob, které využívají sociální služby pro lidi bez domova na území hl. m. Prahy může být očekáváno, a to na základě vyhodnocených dat od respondentů, že lidé s neukončeným základním vzděláním se mohou pohybovat v rozmezí 0,09% až 5,27%, v případě 95CI (0.09,5.27). Osoby s dokončeným základním vzděláním mohou být v procentním zastoupení 30,46% až 46,06%, za předpokladu 95CI (30.46,46.06). Osoby s výučním listem by se v procentním vyjádření pohybovaly asi od 32,40% po 48,14% při 95CI (32.40,48.14). Zde se může nacházet, spolu s lidmi s ukončeným základním vzděláním, nejpočetnější skupina osob bez přístřeší využívajících sociálních služeb v Praze. Menší početní zastoupení je pravděpodobné u osob s maturitním oborem, kde je pravděpodobné zastoupení přibližně mezi 9,07% až 20,47% u 95 CI (9,07.20.47). Nejméně osob by mohla zřejmě představovat skupina lidí s vyšším odborným vzděláním, kde procentní zastoupení může být nejspíše mezi -0,64% až 1,98%, ovšem za předpokladu 95CI (-0.64,1.98). Vysokoškolsky vzdělaní lidé by podle vyhodnocených dat od respondentů mohli mít své zastoupení v populaci pravděpodobně od 0,47% po 6,25%, v případě 95CI (0.47,6.25).

Graf č. 9: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Z obdržených dotazníků od respondentů v dotazovaných sociálních službách se až tolik nelišilo zastoupení v jednotlivých stupních vzdělání, až na dům na půl cesty, kde s ohledem na věk do 26 let chybělo v zastoupení dosažené vysokoškolské vzdělání.

V azylových domech bylo zjištěno, že neukončené základní vzdělání z 58 osob (N=58) měly 2 osoby (3,51%), 1 respondent (1,75%) uvedl vysokoškolské vzdělání, nejvíce zastoupených osob bylo se základním vzděláním – 21 lidí (36,84%) a osob s výučním listem – 20 lidí (35,09%). Střední školu s maturitou uvedlo celkem 13 respondentů (22,81%).

Sociální služba domu na půl cesty obsahovala pouze dva stupně vzdělání, a to z počtu 14 osob (N=14) v rozdělení na respondenty se základním vzděláním – 5 lidí (35,71%) a 9 osob (64,79%) s výučním listem.

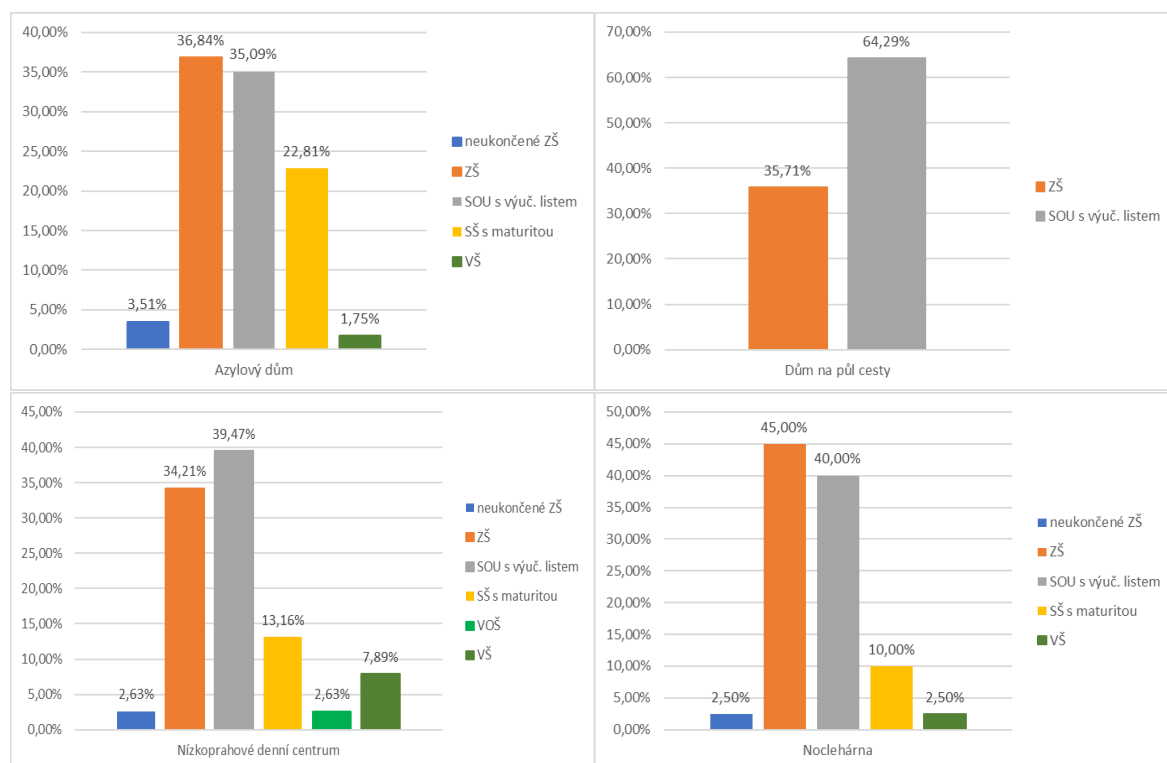
V sociální službě nízkoprahového denního centra bylo, jako v jediné službě, zastoupení všech stupňů vzdělání dle možných kategorií uvedených v dotaznících. Z 38 osob (N=38) 1 osoba (2,63%) uvedla neukončené základní vzdělání a stejně tak 1 osoba (2,63%) vyšší odborné vzdělání (toto vzdělání v jiné sociální službě nebylo zjištěno). Dva následující stupně vzdělání byly početně nejvíce zastoupeny. Základní vzdělání uvedlo 13 respondentů (34,21%) a odborné vyučení s výučním listem 15 osob (39,47%). Střední vzdělání s maturitou bylo zastoupeno u 5 dotazovaných (13,16%) a vysokoškolské vzdělání u 3 osob (7,89%).

Noclehárna byla druhou nejpočetněji zastoupenou sociální službou v odevzdaných a vyplněných dotaznících. Z počtu celkem 40 respondentů (N=40) se zjistilo, že u

nedokončeného základního vzdělání, stejně jako u vysokoškolského vzdělání bylo zastoupení v každé po 1 osobě (2,50%). Opět nejpočetněji zastoupené byly osoby se základním vzděláním – 18 respondentů (45%) a lidé s výučním listem – 16 respondentů (40%). Vzdělání s maturitou uvedly 4 osoby (10%).

Graf č. 10: Četnost osob podle nevyššího dosaženého vzdělání v dotazovaných službách

Zdroj: Jana Havlíková (MS Office 365)

Pokud by se obdržené vyhodnocené výsledky z dotazovaných sociálních služeb v Praze měly vyjádřit k procentnímu zastoupení osob bez přístřeší v hlavním městě Praze, mohla by se populace těchto osob pohybovat pravděpodobně v následujících mezích.

Nedokončené základní vzdělání:

- azylové domy: mezi -1,23% až 8,25%, pokud platí 95CI (-1.23,8.25)
- nízkoprahová denní centra: od -2,33% po 7,59%, v případě 95CI (-2.33,7.59)
- noclehárny: v rozmezí -2,34% až 7,34%, u 95CI (-2.34,7.34)

Základní vzdělání:

- azylové domy: od 34,32% po 49,36%, jestliže platí 95CI (34.32,49.36)
- domy na půl cesty: v intervalu 10,61% až 60,81%, při 95CI (10.61,60.81)

- nízkoprahová denní centra: mezi 19,13% až 49,29%, za předpokladu 95CI (19.13,49.29)
- noclehárny: od 29,58% po 60,42%, v případě 95CI (29.58,60.42)

Odborné vyučení s výučním listem:

- azylové domy: mezi 22,70% až 47,48%, pokud platí 95CI (22.70,47.48)
- domy na půl cesty: od 39,19% po 89,39%, při 95CI (39.19,89.39)
- nízkoprahová denní centra: v rozmezí 23,93% až 55,01%, za předpokladu 95CI (23.93,55.01)
- noclehárny: od 24,82% do 55,18%, u 95CI (24.82,55.18)

Středoškolské vzdělání s maturitou:

- azylové domy: od 12,01% do 33,61%, při 95CI (12.01,33.61)
- nízkoprahová denní centra: mezi 2,41% až 23,91%, v případě 95CI (2.41,23.91)
- Noclehárny: v rozmezí 0,70% až 19,30%, pakliže platí 95CI (0.70,19.30)

Vyšší odborné vzdělání:

- nízkoprahová denní centra: od -2,33% po 7,59%, v případě 95CI (-2.33,7.59)

Vysokoškolské vzdělání:

- azylové domy: v mezi -1,62% až 5,12%, pakliže platí 95CI (-1.62,5.12)
- nízkoprahová denní centra: od -0,68% po 16,46%, v případě 95CI (-0.68,16.46)
- noclehárny: v zastoupení od -2,34% po 7,34%, u 95CI (-2.34,7.34)

Z pohledu vzdělání byla nejpočetněji zastoupena ve Sčítání lidu z roku 2011 v Praze skupina osob se středním vzděláním s výučním listem a to 47,20%. V mém demografickém šetření vzorku osob bez přístřeší v Praze se může z výše uvedených výsledků pohybovat zastoupení populace od 32,40 % po 48,14% při 95CI (32.40,48.14). Na druhé příčce byla skupina osob se základním vzděláním (28,5%), přičemž s vypočtených dat ze vzorku populace v mém šetření může odpovídat zastoupení populace v této skupině pravděpodobně 30,46% až 46,06%, za předpokladu 95CI (30.46,46.06). Úplné středoškolské vzdělání s maturitou uvedlo 10,1% respondentů, přičemž v mém šetření se skupina osob ze vzorku v procentním zastoupení populace může vyskytovat mezi 9,07% až 20,47% u 95 CI (9.07,20.47). Vysokoškolské vzdělání bylo zjištěno pouze u

2,6% a ve zkoumaném vzorku mé práce by procentní zastoupení populace bez přístřeší v Praze mohlo být od 0,47% po 6,25%, v případě 95CI (0.47,6.25).

Nižší stupeň dosaženého vzdělání u některých osob bez přístřeší v souvislosti s chybějícími pracovními zkušenostmi jsou velkou překážkou k dosažení „lepšího sociálního statusu“¹⁸⁴ a „významným rizikovým faktorem, který přispívá k sociálnímu propadu, včetně bezdomovectví“.¹⁸⁵ Příčina může být v motivaci jedince, který není ochoten pracovat a učit se novým poznatkům. Může se jednat o revoltu v dospívajícím věku či absenci vzoru v rodině, kdy člověk není ke vzdělání řádně veden. Důvody školního neúspěchu jsou obvykle nahromaděním různých faktorů např. závislostí, problémovým chováním, špatnými vztahy v rodině.¹⁸⁶

4.7.6 Ekonomická struktura osob bez přístřeší

Důležitým ukazatelem sociálního pilíře je ekonomická aktivita obyvatelstva. S pomocí tohoto ukazatele můžeme zjišťovat a porovnávat výsledky dvou základních skupin v procentním zastoupení populace, a to ekonomicky aktivní populace (nezaměstnaní – hledající 1. zaměstnání, na mateřské dovolené, ostatní nezaměstnaní a zaměstnaní lidé – pracující důchodci a studenti, zaměstnanci) a ekonomicky neaktivní (důchodci, studenti, osoby s vlastním zdrojem obživy a osoby v domácnosti).¹⁸⁷

Z navrácených dotazníků, které byly distribuovány v dotazovaných službách, bylo získáno celkem 149 vyplněných dotazníků (N=149).

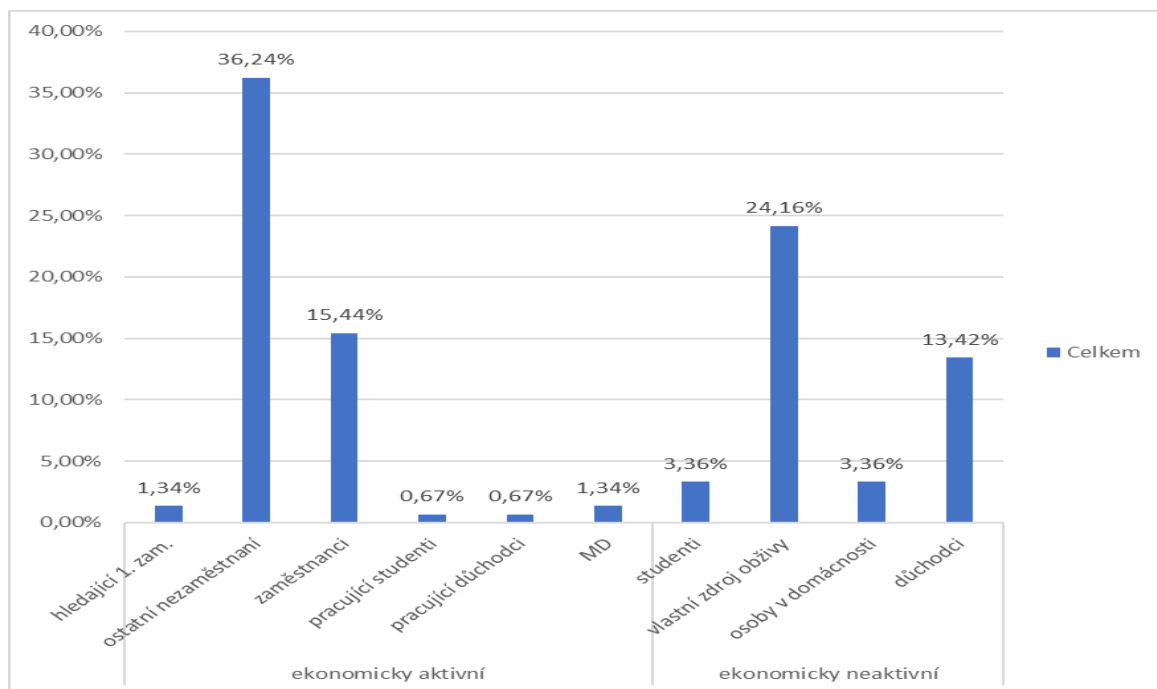
¹⁸⁴VÁGNEROVÁ, M. Životní příběhy mladých bezdomovců. In: VÁGNEROVÁ, M. CSÉMY, L. MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013, str. 45

¹⁸⁵Tamtéž, str. 45

¹⁸⁶Tamtéž.

¹⁸⁷Český statistický úřad [online]. ©2018 [cit. 2018-07-07]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-1134-07-2006_3_2_1_ekonomicka_aktivita_obyvatel.

Graf č. 11: Ekonomická struktura respondentů

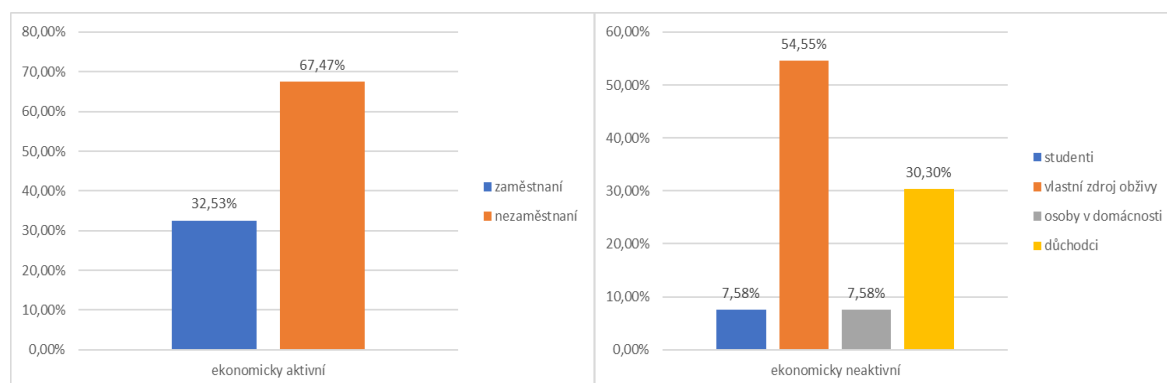
Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Ekonomicky aktivních respondentů bylo 83 (55,70%) a ekonomicky neaktivní respondenti představovali ve vzorku celkem 66 osob (44,30%).

V procentním zastoupení osob bez přístřeší v Praze by se mohla skupina ekonomicky aktivních osob pohybovat od 47,72% až po 63,68%, a to v případě platnosti 95CI (47.72,63.68). Zatímco skupina ekonomicky neaktivních osob by mohla být mezi 36,32% až 52,28%, u 95CI (36.32,52.28).

První skupina, tedy ekonomicky aktivní osoby (N=83), byla rozdělena ve vzorku na zaměstnané v počtu 27 osob (32,53%) a nezaměstnané osoby v počtu 56 lidí (67,47%). V případě druhé skupiny - ekonomicky neaktivních osob (N=66) byl vzorek osob rozdělen na 5 studentů (7,58%), 36 osob s vlastním zdrojem obživy (54,55%), 5 osob v domácnosti (7,58%) a 20 důchodců (30,30%).

Graf č. 12: Ekonomická aktivita respondentů

Zdroj: Jana Havlíková (MS Office 365)

V případě této bližší segmentace obou ekonomických skupin by se mohla populace osob bez přístřeší v hl. městě Praze nacházet následovně:

Ekonomicky aktivní osoby:

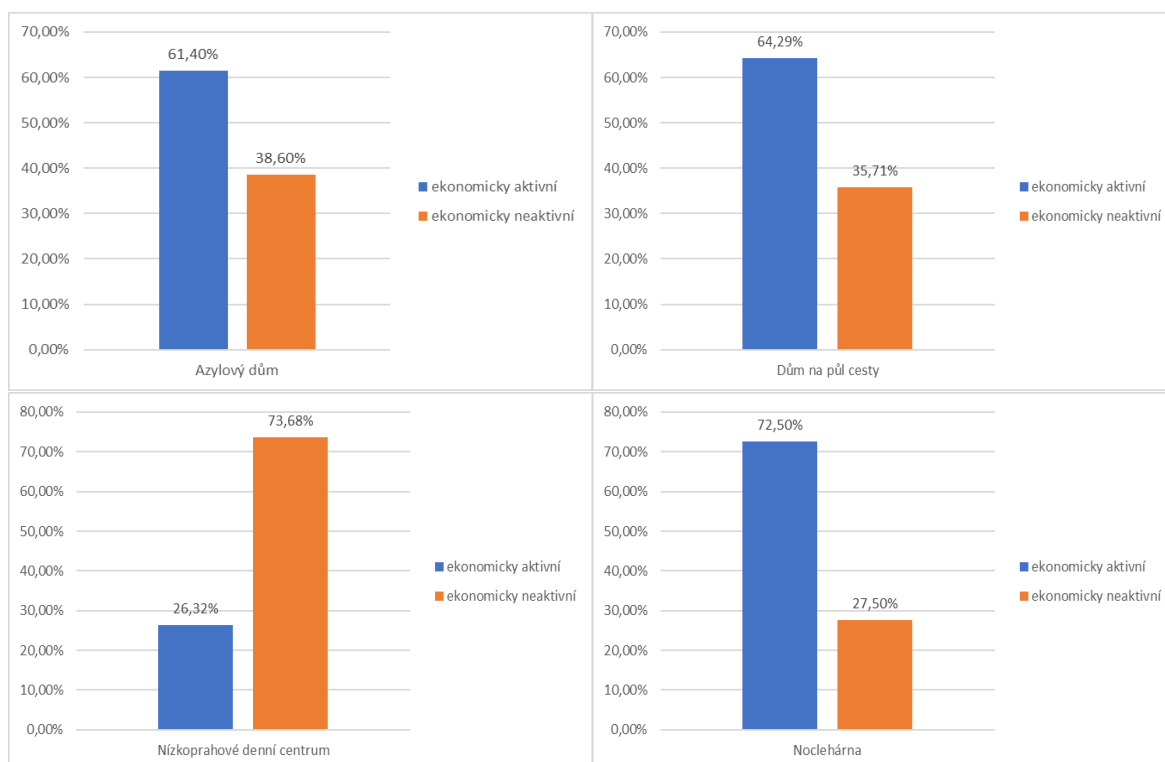
- zaměstnaní: od 22,45% až po 42,61%, v případě 95CI (22.45,42.61)
- nezaměstnaní: mezi 57,39% až 77,57%, u 95CI (57.39,77.57)

Ekonomicky neaktivní osoby:

- studenti: v rozmezí 1,19% až 19,97%, za předpokladu 95CI (1.19,19.97)
- osoby s vlastním zdrojem obživy: od 42,54% po 66,56%, při 95CI (42.54,66.56)
- osoby v domácnosti: mezi 1,19% až 19,97%, za předpokladu 95CI (1.19,19.97)
- důchodci: přibližně mezi 19,21% až 41,39%, pakliže platí 95CI (19.21,41.39)

V následujícím grafickém znázornění s využitím dvou ukazatelů ekonomické aktivity (aktivní nebo neaktivní) je porovnáváno zastoupení ve vzorku navrácených dotazníků, jaká byla četnost osob bez přístřeší v Praze v dotazovaných sociálních službách.

Graf č. 13: Ekonomická aktivita osob v dotazovaných službách

Zdroj: Jana Havlíková (MS Office 365)

Z obdržených 57 dotazníků (N=57) z azylových domů bylo ekonomicky aktivních celkem 35 osob (61,40%) a ekonomicky neaktivních 22 respondentů (38,60%).

V doporučením zastoupení osob bez přístřeší v Praze by se mohla procentně vyskytovat skupina ekonomicky aktivních lidí v azylových domech přibližně od 48,76% do 74,04%, u 95CI (48.76,74.04). Ekonomicky neaktivní osoby mezi 25,96% až 51,24%, při 95CI (25.96,51.24).

V domě na půl cesty bylo ve vzorku osob celkem 14 lidí (N=14). Ekonomicky aktivní respondenti byli celkem v počtu 9 osob (64,29%) a ekonomicky neaktivních respondentů bylo celkem 5 (35,71%).

Osoby bez přístřeší v Praze by se mohly v rámci ekonomické aktivity v domech na půl cesty vyskytovat pravděpodobně mezi 39,19 až 89,39% u ekonomicky aktivních osob, při 95CI (39.19,89.39). Ekonomicky neaktivní osoby od 10,61% po 60,81%, za předpokladu 95CI (10.61,60.81).

V případě služeb nízkoprahových denních center by mohlo být procentní zastoupení u osob bez přístřeší v Praze mezi 12,32% až 40,32% u ekonomicky aktivní skupiny osob, v případě 95CI (12.32,40.32). Ekonomicky neaktivní skupina by procentní zastoupení mohla mít v rozmezí 59,68% až 87,68%, za předpokladu 95CI (59.68,87.68).

U nocleháren v Praze je možné očekávat procentní zastoupení u ekonomicky aktivních osob od 58,66% po 86,34%, pakliže platí 95CI (58.66,86.34). Ekonomicky neaktivní osoby by v procentním zastoupení byly asi mezi 13,66% až 41,34%, u 95CI (13.66,41.34).

Ve Sčítání lidu z roku z roku 2011, bylo procentní zastoupení osob bez přístřeší na území hl. města Prahy v případě nezaměstnaných 40,2%. V mém šetření demografické struktury vzorku osob vztaženého k populaci se procentní zastoupení nezaměstnaných osob může vyskytovat mezi 57,39% až 77,57%, u 95CI (57.39,77.57). Zaměstnanost činila ve Sčítání lidu z roku 2011 28,5%. Zatímco v mém vzorku obyvatel se procentní zastoupení osob bez přístřeší v Praze může u zaměstnaných osob pohybovat pravděpodobně od 22,45% až po 42,61%, v případě 95CI (22.45,42.61).

*„Ztráta zaměstnání je ve většině případů doprovodným jevem bezdomovectví“.*¹⁸⁸

V rámci sociální práce s osobami bez přístřeší je hledání a udržení zaměstnání jedním z hlavních témat. Bezdomovci častokrát tvrdí, že chtějí pracovat, ale bohužel jim to dle jejich sdělení systém v oblasti zaměstnanosti neumožňuje. Překážky vidí v požadavcích zaměstnavatelů na čistý trestní rejstřík, určitý stupeň vzdělání či v nabídce nízkého platového ohodnocení. Mnoho osob bez přístřeší je evidováno na úřadu práce, aby mohly pobírat dávky hmotné nouze, a nemají motivaci si práci hledat, či si ji po nalezení snažit udržet. Častokrát si přivydělávají sběrem či jinými činnostmi, které jsou nelegální. Problémem u osob bez přístřeší je především dlouhodobá nezaměstnanost spojená se ztrátou pracovních návyků.¹⁸⁹

---

¹⁸⁸ MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012, str. 21

¹⁸⁹ MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

4.7.7 Doba a důvod bezdomovectví osob bez přístřeší

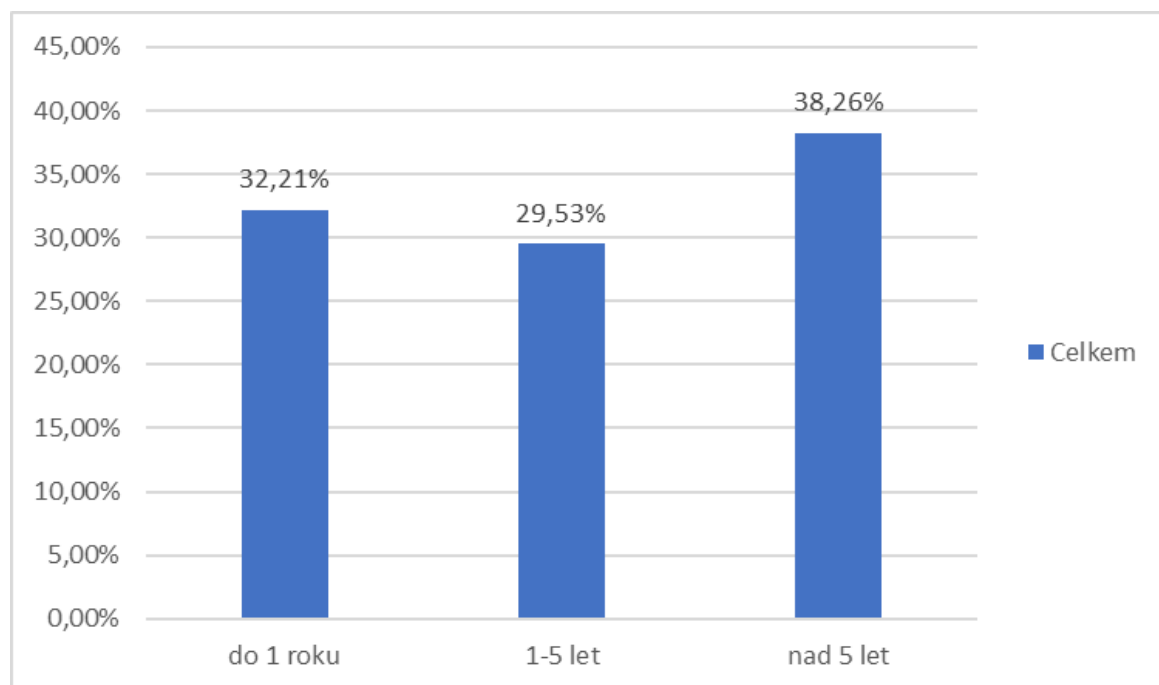
Jak již bylo na začátku této kapitoly sděleno, následující dvě otázky nemají demografický charakter, ovšem pro celý kontext bezdomovectví je jejich zodpovězení přínosem pro samotnou práci.

V této podkapitole není rozdělení respondentů podle četnosti v dotazovaných službách, ale zkoumání vzorku osob bez přístřeší v hl. městě Praze podle důvodu a času, respektive doby jejich bezdomovectví. Tyto data jsou následně prezentována v možném procentním zastoupení populace osob bez přístřeší v Praze.

Doba bezdomovectví

Ze vzorku populace osob bez přístřeší bylo obdrženo celkem 149 vyplněných dotazníků (N=149). 49 osob (32,31%) uvedlo svou dobu bezdomovectví do 1 roku, 44 osob (29,53%) je osobou bez přístřeší od 1 do 5 let a zbylých 57 osob (38,26%) ze vzorku je spjato s bezdomovectvím více jak 5 let.

Graf č. 14: Doba bezdomovectví respondentů

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Z výše uvedených údajů je možné očekávat procentní zastoupení osob bez přístřeší v Praze ve vztahu ke vzorku respondentů a době strávené bez domova v možném zastoupení u osob do 1 roku přibližně v rozmezí 24,80% až 39,82%, v případě 95CI

(24.80,39.82). Osoby bez přístřeší 1-5 let mohou zaujímat procentní zastoupení od 22,21% po 36,85%, pokud platí 95CI (22.21,36.85) a osoby bez přístřeší nad 5 let ve 30,46% až 46,06%, v případě 95CI (30.46,46.06).

Z výše prezentovaných výsledků na dobu bezdomovectví nelze jednoznačně říci, která období bezdomovectví převládá či nikoliv. Odborníci tyto období vymezují následovně:

Dobu bez domova do jednoho roku lze vymezit jako neobtížnější, jelikož se bezdomovec vyrovnává se ztrátou svého stabilního zázemí, ať už materiálního či vztahového a poté si začíná zvykat na svůj nový životní styl. Období bezdomovectví od jednoho roku do pěti let se charakterizuje adaptací na tento životní styl, kdy člověk může ztrácet motivaci se vrátit zpět do společnosti. Častokrát se zhoršuje u těchto osob zdravotní stav, narůstají dluhy, může docházet i k trestné činnosti. Někteří bezdomovci se úplně sociálně izolují do své rodiny a přátel.¹⁹⁰ „Po pěti letech bezdomovectví může vlivem rezignace těchto osob docházet např. k nepříznivým jevům:

- změny zdravotního stavu dlouhodobého nebo trvalého charakteru (vznik chronických onemocnění),
- pokročilý alkoholismus,
- vysoké dlužné pohledávky (neřešitelné zadlužení),
- ztotožnění se s životním stylem osob bez přístřeší,
- narůstající pasivita v řešení problémů,
- rezignace na změnu své sociální situace atd. “¹⁹¹

Závěrem lze říci, že „dříve či později se vliv bezdomovectví na jedinci projeví převážně v negativním slova smyslu.“¹⁹²

Důvod bezdomovectví

Z navrácených 149 dotazníků (N=149) bylo vyhodnoceno celkem 9 kategorií, které mohli respondenti v dotazníku uvést jako důvod jejich bezdomovectví. 3 respondenti (2,01%) uvedli, že důvodem bezdomovectví bylo domácí násilí. Etnický původ byl důvodem u 5 osob (3,36%), kdy stejné proporční zastoupení uvedli i respondenti s jiným než uvedeným důvodem v dotazníku. U 12 respondentů (8,05%) byl důvodem špatný vztah v rodině. Závislosti představovaly ve vzorku zastoupení 13 lidí (8,72%). Trestnou činnost

---

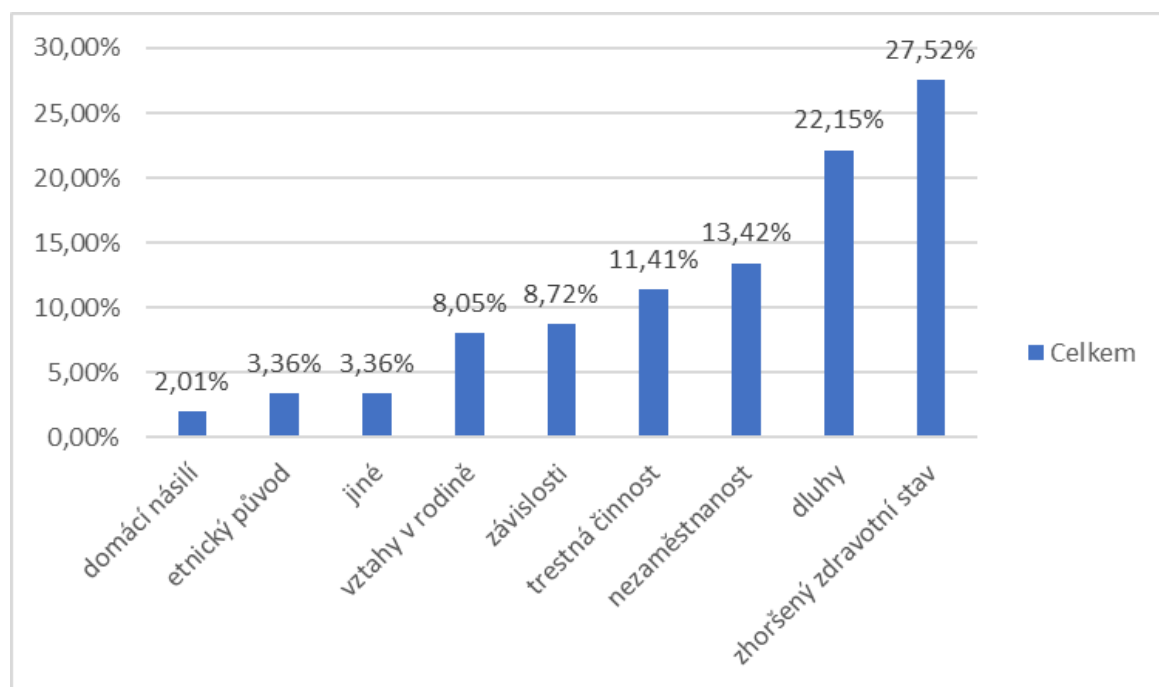
¹⁹⁰PĚNKAVA, P. *Výchovně vzdělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší*. Praha: Filosofická fakulta UK v Praze, 2010. Rigorózní práce.

¹⁹¹*Tamtéž*, str. 48

¹⁹²*Tamtéž*, str. 48

uvedlo 17 osob (11,41%) jako důvod jejich bezdomovectví. Nezaměstnanost, jako příčina bezdomovectví, byla důvodem u 20 lidí (13,42%). Poslední dvě odpovědi patřily k nejvýše zastoupeným u vzorku s téměř polovinou odpovědí, a to dluhy s 33 lidmi (22,15%) a zhoršený zdravotní stav u celkem 41 respondentů (27,52%).

Graf č. 15: Důvod bezdomovectví respondentů

Zdroj: Jana Havrlíková (MS Office 365)

Z vyhodnocených výsledků je možné předpokládat, že možné zastoupení v populaci osob bez přístřeší v Praze dle důvodu jejich bezdomovectví je:

Domácí násilí:

- v rozmezí -0,24% až 4,26%, v případě 95CI (-0.24,4.26)

Etnický původ a jiné ostatní důvody:

- v obou případech od 0,47% po 6,25%, u 95CI (0.47,6.25)

Vztahy v rodině:

- přibližně mezi 3,68% až 14,42%, za předpokladu 95CI (3.68,14.42)

Závislosti:

- pravděpodobně od 4,19% po 13,25%, pokud platí 95CI (4.19,13.25)

Trestná činnost:

- mezi 6,31% až 16,51%, jestliže souhlasí 95CI (6.31,16.51)

Nezaměstnanost:

- v mezích hodnot 7,95% až 18,89%, pakliže platí 95CI (7.95,18.89)

Dluhy:

- od 15,48% po 28,82%, u 95CI (15.48,28.82)

Zhoršený zdravotní stav:

- zřejmě mezi 20,35% až 34,69%, v případě (95CI (20.35,34.69)

Oslovení respondenti spatřovali mezi hlavními důvody své situace především zhoršený zdravotní stav a dluhovou situaci, ve které se ocitli. Tyto dva faktory, jak již bylo několikrát popsáno, jsou úzce spojeny s kontextem bezdomovectví.

Pokud se zaměříme na duševní zdraví, je patrné, že mnoho osob bez přístřeší trpěly různými psychickými problémy už v době, kdy měly ještě kde bydlet a vedly běžný život. Tento faktor se mohl podílet na jejich situaci a propadu ke statusu bezdomovce.¹⁹³ „Mezi nejčastěji se vyskytující duševní choroby u bezdomovců jsou uváděny závislosti, psychotická onemocnění, depresivní a úzkostné poruchy, posttraumatická stresová porucha, pokusy o sebevraždy, poruchy chování a poruchy osobnosti.“¹⁹⁴

Zhoršený zdravotní stav ovlivňuje pracovní schopnosti, člověk může během dlouhé doby hospitalizaci ztratit finanční a bytové zázemí a může se ocitnout na ulici. „Zdravotní stav může být tedy příčinou bezdomovectví, a to jak primární, sekundární i terciární.“¹⁹⁵

Dluhy rovněž spadají do příčin bezdomovectví. Většina osob bez přístřeší má pohledávky vůči zdravotní pojišťovně či dopravním podnikům za jízdu na černo. Častokrát si také bez rozmyslu půjčují u nebankovních institucí částky, které nejsou spolu s úroky, schopni splácet. Bezdomovci většinou nemají přehled o své dluhové situaci a ani nechtějí svoji situaci řešit. Uvědomují si však, že pokud by legálně pracovali, bude jim dlužná částka formou exekuce strhávána ze mzdy či platu. Úkolem sociálního pracovníka je klienta motivovat k řešení dluhové situace, pomoci s mapováním dluhů a jejich splácením.¹⁹⁶

---

¹⁹³MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

¹⁹⁴*Tamtéž*, str. 42

¹⁹⁵*Tamtéž*, str. 50

¹⁹⁶MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012.

4.8 Shrnutí výzkumu

V poslední kapitole bych chtěla shrnout interpretované výsledky mého výzkumu a zhodnotit metodologickou část diplomové práce, která měla za cíl odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „Jaká je demografická struktura osob bez přístřeší, které využívají sociální služby v Praze?“.

Ve svém výzkumu jsem použila deskriptivní statistiku, která mi umožnila pomocí inferenční statistiky interpretovat data za použití intervalů spolehlivosti s určitou pravděpodobností v populaci z naměřené hodnoty vzorku. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, je potřeba zdůraznit, že výsledná data mají z důvodu použité metody Cluster sampling pouze orientační platnost.

V interpretaci demografických dat jsem popsala výsledky dílčích výzkumných otázek, které uvádím v tabulce Operacionalizace. U každé zkoumané otázky jsem použila zmiňované meze intervalů spolehlivosti a snažila jsem se porovnat výsledná data s dostupnými výsledky ze Sčítání lidu 2011.

Poslední dvě otázky, na které jsem se ptala respondentů, se nezaměřují na demografickou strukturu osob bez přístřeší, ale jsou důležité v rámci kontextu bezdomovectví. Opět jsem výsledky interpretovala pomocí meze intervalů spolehlivosti.

Z interpretovaných výsledků bych chtěla shrnout ty zásadní:

Ze vzorku osob, kterým byl dotazník distribuován, a navrátily ho vyplněný, je pravděpodobné, že v rámci populace využívá sociálních služeb v Praze více mužů mezi 61,71% až 76,55%, v případě 95CI (61.71,76.55) než žen, u kterých je možné zastoupení 23,54% až 38,22%, za předpokladu 95CI (23.54,38.22).

V populaci osob, jež využívají sociální služby pro osoby bez přístřeší v Praze, lze ze získaných údajů od respondentů předpokládat, že pravděpodobně nejpočetnější skupina osob je zastoupena v kategorii 38-47 let, která se pohybuje mezi 21,58% až přibližně 36,14%, za předpokladu 95CI (21.58,36.14).

Z rodinného stavu respondentů, kteří využívají sociální služby v Praze, vyplynulo, že nejpočetnější skupinu v populaci mohou pravděpodobně představovat svobodní lidé, a to v procentním zastoupení asi 46,39% až 62,36%, v případě 95CI (46.39,62.36).

U 6 kategorií nejvyššího dokončeného vzdělání, je možné se domnívat, že v populaci osob bez přístřeší v hl. městě Praze může být i zastoupení vysokoškolsky vzdělaných lidí, a to přibližně od 0,47% až po 6,25%, pokud platí 95CI (0.47,6.25). Naopak odborné učiliště s výučním listem je možné zřejmě očekávat jako jedno z

nejčastějších vzdělání osob bez přístřeší v mezi 32,40% až 48,14%, u 95CI (32.40,48.14). Podobného výsledku je možné se domnívat u osob s dokončeným základním vzděláním v procentním zastoupení 30,46% až 46,06%, za předpokladu 95CI (30.46,46.06).

V procentním zastoupení osob bez přístřeší v Praze by se mohla skupina ekonomicky aktivních osob pohybovat od 47,72% až po 63,68%, a to v případě platnosti 95CI (47.72,63.68). Můžeme očekávat, že u ekonomicky aktivních lidí mírně převládají v populaci nezaměstnaní, a to přibližně od 45,32% po 66,68%, za předpokladu 95CI (45.32,66.68), zatímco zaměstnaní mohou představovat procentní zastoupení pravděpodobně od 22,45% po 42,61%, v případě platnosti 95CI (22.45,42.61). Zatímco skupina ekonomicky neaktivních osob by mohla být v populaci mezi 36,32% až 52,28%, u 95CI (36.32,52.28). Je tedy pravděpodobné, že obě skupiny mohou být vyrovnané.

V případě druhé skupiny - ekonomicky neaktivních osob, se dá očekávat, že nejpočetnější skupinou v ní jsou lidé s vlastním zdrojem obživy, kteří by mohli v populaci být zastoupeni od 42,54% po 66,56%, v případě 95CI (42.54,66.56).

Možné očekávání procentního zastoupení osob bez přístřeší v Praze ve vztahu ke vzorku respondentů a době strávené bez domova je velmi vyrovnané v závislosti na četnosti a čase bezdomovectví, což koresponduje zřejmě s fázemi, kterými osoby bez přístřeší po dobu bez domova musejí procházet. Jako hlavní důvody bezdomovectví uvedli respondenti své dluhy a zhoršený zdravotní stav. Je proto možné předpokládat, že procentní zastoupení v populaci osob bez přístřeší v Praze může odpovídat 15,48% až 28,82%, u 95CI (15.48,28.82) u zadlužených lidí, což byl důvod vzniku jejich bezdomovectví a v případě 20,35% až 34,69%, pokud platí 95CI (20.35,34.69) je důvodem bezdomovectví zřejmě i zhoršený zdravotní stav.

Závěr

Předložená diplomová práce se zabývá bezdomovectvím, především situací osob bez přístřeší na území hlavního města Prahy. Vycházím z poznatků dostupné odborné literatury zkoumající tuto problematiku.

Cílem mé diplomové práce bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku, která zní: „Jaká je demografická struktura osob bez přístřeší, které využívají sociální služby v Praze?“.

V průběhu psaní diplomové práce jsem zjistila, jak mnohohrstevná je tato problematika, dochází zde k nejrozličnějším kombinacím specifíků, příčin, vlivů, i důsledků. Odborné, ale i laické veřejnosti je jasné, že bezdomovectví, jakožto sociálně patologický jev, je imanentní každé demokratické společnosti. Protože se však jedná o jev, který je společností vnímán jako negativní, je v jejím zájmu rozvoj, ochrana a stabilita, tedy vytváření nástrojů a opatření k prevenci a řešení bezdomovectví.

Ve všech velkých městech, Prahu samozřejmě nevyjímaje, je zvýšená koncentrace osob bez přístřeší (což potvrzuje i předložený průzkum ze Sčítání lidu 2011) a právě na služby, v lokalitě Prahy, jsem se zaměřila, a to i ve vztahu k jevům, které bezdomovectví provázejí, či stojí u jeho vzniku. Služby pro osoby bez přístřeší mají pomáhat a doprovázet k pozitivní změně každého jednotlivce, který se ocitl z nejrozličnějších důvodů v Praze v nějaké náročné životní situaci. Z mnoha studií, ale i z této práce vyplývá, že bez motivace a pomoci společnosti je situace mnoha jedinců této cílové skupiny prakticky neřešitelná.

Služby, které jsou v Praze pro bezdomovce určené, pomáhají v nejrozličnějších oblastech při řešení individuální situace klientů tak, aby byly uspokojeny bazální potřeby jedinců a prostřednictvím dalších návazných kroků, aby se situace každého klienta stabilizovala a měla i perspektivu v souladu se zájmy společnosti. Do určité míry se to v Praze daří - služby pro osoby bez přístřeší od roku 1989 prošly velkým rozvojem a došlo k jejich zkvalitnění, nicméně ve všech oblastech se daří uspokojivě pokrýt. Je to z nejrozličnějších důvodů, a to od ekonomických až po legislativní překážky. Nejcitelněji je to znát v oblasti politiky zaměstnanosti - zejména tato oblast potřebuje ještě větší společenskou podporu, protože zejména nedostupnost vhodného pracovního uplatnění negativním způsobem ovlivňuje životní příběhy a utlumuje motivaci poměrně velké části osob bez přístřeší.

Pouze taková pomoc, která je cílená, účelná a přiměřená, může být také účinná. V pomoci nejde primárně o to, hledat chybu, nebo pátrat po tom, kde se stala, ale stavět na tom pozitivním, co je možné pochytit a rozvíjet, hledat jedinečnost každého člověka a motivovat ho k pozitivní změně. Zde vidím velkou úlohu pracovníků popisovaných služeb, protože právě setkání s nimi bývá pro klienty často klíčové. Toto těžiště by předvídavá společnost měla podporovat více, než je tomu dosud.

I osoby bez přístřeší mají svou důstojnost, svá lidská práva a respektování těchto premis je v práci s touto cílovou skupinou to nejtěžší a současně i zásadní. Ty nejlepší metodiky, koncepce, odborná pojednání jsou jedna věc, zůstanou-li však na papíře, aniž by byly promítnuty do praxe, anebo naopak nezahrnují-li zpětnou vazbu z jejich aplikace v praxi, jsou jen líbivou proklamací, nic víc.

Demografická data týkající se osob bez přístřeší, která byla zjištěna ve Sčítání lidu v roce 2011, přispěla k rozvoji Koncepce sociálního bydlení, na jejímž základě byl vypracován návrh zákona o sociálním bydlení. Tento zákon měl být účinný již od roku 2017, ale prozatím neprošel ve své podobě úspěšně Poslaneckou sněmovnou. Zákon měl upravovat dostupné bydlení pro sociálně slabé občany s dobrovolným zapojením obcí a vytvořením Sociálního bytového fondu.

V metodologické části práce jsem zjišťovala demografická data pomocí dotazníkového šetření ve vybraných sociálních službách. Data jsem dále prezentovala pomocí meze intervalu spolehlivosti a následně porovnávala s daty, které byly zjišťovány ve sčítání osob bez přístřeší v rámci Sčítání lidu 2011. V této části jsem popisovala použité metody, interpretovala výsledky a shrnula výzkumné šetření.

Lze tedy závěrem konstatovat, že demografická data o osobách bez přístřeší přispívají k řešení problematiky bezdomovectví, a to nejen podpory týkající se přístupu k bydlení, ale i ve zdravotní péči, zvyšování informovanosti veřejnosti o tomto fenoménu a rozvoji sociálních služeb. Každý z bezdomovců, který aktivně řeší svou nepříznivou situaci, by měl mít možnost s určitou podporou společnosti k návratu do běžného života.

Seznam použité literatury

BURIÁNEK, J. Metody kriminologického výzkumu. In: KUČTA, J. VÁLKOVÁ, H. A. KOL. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005, 568 s. ISBN 80-7179-813-4.

HENDL, J. REMR, J. *Metody výzkumu a evaluace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2017, 376 s. ISBN 978-80-262-1192-1.

HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996, 107 s. ISBN 80-902292-0-4.

MAREK, J. Proces reintegrace mladých bezdomovců do společnosti. In: VÁGNEROVÁ, M. CSÉMY, L. MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013, 339 s. ISBN 978-80-246-2209-5.

MAREK, J. STRNAD, A. HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních a sociálních služeb*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.

MAŘÍKOVÁ, H. PETRUSEK, M. VODÁKOVÁ, A. *Demografie (nejen) pro demografy*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, 128 s. ISBN 80-85850-30-3.

MATOUŠEK, O. Služby pro nezaměstnané, služby reagující na chudobu a bezdomovectví. In: MATOUŠEK, O., eds. *Sociální služby*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.

MATOUŠEK, O. KOLDINSKÁ, K. Účel a definice sociálních služeb. In: MATOUŠEK, O., eds. *Sociální služby*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.

NAVRÁTIL, P. Antiopresivní přístupy. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 309 s. ISBN 80-7178-473-7.

NEŠPOR, K. *Jak překonat hazard: Prevence, krátká intervence a léčba*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 160 s. ISBN 978-80-262-0009-3.

NETÍK, K. Kriminální recidiva. In: KUCHTA, J. VÁLKOVÁ, H. A KOL. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005, 568 s.
ISBN 80-7179-813-4.

PILÁT, M. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015, 200 s. ISBN 978-80-262-0932-4.

PRŮDKOVÁ, T. NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008, 93 s.
ISBN 978-80-7387-100-0.

ROUBÍČEK, V. *Úvod do demografie*. Vyd. 1. Praha: Codex Bohemia, 1997, 352 s.
ISBN 80-85963-43-4.

SCHWARZOVÁ, G. Sociální práce s bezdomovci. In: MATOUŠEK, O. KOLÁČKOVÁ, J. KODYMOVÁ, P., eds. *Sociální práce v praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 352 s.
ISBN 978-80-7367-818-0.

TOMEŠ, I. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Vyd. 1. Praha: Sociopress, 1996, 213 s. ISBN 80-902260-0-0.

TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.

VÁGNEROVÁ, M. Životní příběhy mladých bezdomovců. In: VÁGNEROVÁ, M. CSÉMY, L. MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013, 339 s. ISBN 978-80-246-2209-5.

VÁLKOVÁ, H. Vývoj názorů na příčiny kriminality, jednotlivé kriminologické směry a trendy. In: KUCHTA, J. VÁLKOVÁ, H. A KOL. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005, 568 s. ISBN 80-7179-813-4.

Sekundární literatura

BEZOUŠKOVÁ, A. *Násilí proti bezdomovcům*. Praha: Zpravodaj BKB, 2004.

DAVIDOVÁ, I. A KOL. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010, 150 s. ISBN 978-80-7368-628-4.

HRONOVÁ, M. Rosa – centrum pro týrané a osamělé ženy. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*. Praha: CSSP, 2010.

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. Vyd. 1. Praha: MPSV, 2014, 70 s. ISBN 978-80-7421-062-4.

Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025. Praha: MPSV, 2015.

PĚNKAVA, P. *Výchovně vzdělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší*. Praha: Filosofická fakulta UK v Praze, 2010. Rigorózní práce.

ŠTĚDRONĚ, J. Legislativní podpora a praktické uplatňování afirmativních akcí v České republice. In: SULITKA, A. UHEREK, Z. (eds.) *Praha a menšiny*. Vyd. 1. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i., 2015, 224 s. ISBN: 978-80-87112-95-3.

ŠUSTEROVÁ, M. Intervenční centrum a systém ochrany před domácím násilím. In: *Sborník textů k problematice domácího násilí*. Praha: CSSP, 2010.

V Praze doma bez domova: pouliční průvodce Prahou. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, 2016.

Výsledky sčítání lidí bez domova, Praha: Český statistický úřad, 2012.

Zákon č. 2/1993 Sb. - Listina základních práv a svobod

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Elektronické zdroje

Bussiness Info [online].©2018 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z:
<http://www.businessinfo.cz/cs/legislativa-pravo/prehled-zakonu.html>.

CSSP: Pražské centrum primární prevence [online].©2015 [cit. 2015-11-29].
Dostupné z: <http://www.csspraha.cz/24842-prazske-centrum-primarni-prevence>.

CSSP: Resocializační a reintegrační programy [online].©2015 [cit. 2015-12-10].
Dostupné z: <http://www.csspraha.cz/24827-resocializacni-a-reintegracni-programy>.

Český statistický úřad [online].©2017 [cit. 2017-05-29]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/csu/sldb/vysvetlivky_scitaci_list_osob.

Český statistický úřad [online].©2017 [cit. 2017-05-29]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/csu/sldb/jak_data_slouzi.

Český statistický úřad [online].©2018 [cit. 2018-07-07]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/csu/czso/13-1134-07-2006_3_2_1_ekonomicka_aktivita_obyvatel.

Dismas o.p.s. [online].©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z:
<http://dismas.cz/neziskovka-dismas/>.

Dům otevřených možností, o.p.s. [online].©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z:
<http://dom-os.cz/kosara/socialni-firma-kosara/>.

Dům otevřených možností, o.p.s. [online].©2015 [cit. 2015-11-29].
Dostupné z: <http://dom-os.cz/sluzby/dum-na-pul-cesty-dom-8/>.

Fokus Praha z.ú. [online].©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z:
<http://www.fokus-praha.cz/index.php/cz/pomahame/centrum-podskali/dum-u-libuse>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. ©2017 [cit. 2017-06-02]. Dostupné z:
<http://www.mpsv.cz/cs/29312>.

Nový prostor [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://novyprostor.cz/o-nas>.

Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. ©2018 [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz>.

Rubikon centrum [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/>.

Sdružení azylových domů [online]. ©2016 [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/?stranka=0>.

Sociální podnikání. info [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.socialnipodnikani.info/jak-na-socialni-firmu/>.

Učebnice statistiky [online]. ©2018 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: <https://publi.cz/books/201/01.html>.

Za branou, z.s. [online]. ©2015 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.zabranou.cz>.

Zákony pro lidi [online]. © 2017 [cit. 2017-05-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>.

Seznam grafů

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Graf č. 2: Věk respondentů

Graf č. 3: Četnost osob podle věkové kategorie v dotazovaném azylovém domě

Graf č. 4: Četnost osob podle věkové kategorie v dotazovaném nízkoprahovém denním centru

Graf č. 5: Četnost osob podle věkové kategorie v dotazované noclehárně

Graf č. 6: Rodinný stav respondentů

Graf č. 7: Trvalé bydliště respondentů

Graf č. 8: Četnost osob podle trvalého bydliště v dotazovaných službách

Graf č. 9: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Graf č. 10: Četnost osob podle nejvyššího dosaženého vzdělání v dotazovaných službách

Graf č. 11: Ekonomická struktura respondentů

Graf č. 12: Ekonomická aktivita respondentů

Graf č. 13: Ekonomická aktivita osob v dotazovaných službách

Graf č. 14: Doba bezdomovectví respondentů

Graf č. 15: Důvod bezdomovectví respondentů

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník – demografická struktura osob bez přístřeší

Příloha č.1

DOTAZNÍK – demografická struktura osob bez přístřeší

Vážení uživatelé, prosím o vyplnění předloženého anonymního dotazníku, který se zabývá demografickou strukturou bezdomovectví. Dotazník bude sloužit pro účely mé diplomové práce. Předem Vám děkuji za Váš čas.

Jana Havrlíková, studentka UK HTF

Pořad. číslo.

Datum /

Sociální služba:

Otázka č. 1: Jakého jste pohlaví?

☐ muž

☐ žena

Otázka č. 2: Jaký je Váš věk?

☐ 18 - 27

☐ 28 - 37

☐ 38 - 47

☐ 48 - 57

☐ 58 - 67

☐ 68 - 78

☐ 79 a více

Otázka č. 3: Jaký je Váš rodinný stav?

☐ svobodný/á

☐ ženatý/vdaná

☐ rozvedený/á

☐ vdovec/va

registrované partnerství ☐trvajících ☐zaniklé rozhodnutím soudu ☐zaniklé úmrtím
partnera/ky

Otázka č. 4: Kde máte trvalé bydliště?

- ☐ Praha
- ☐ mimo Prahu

Otázka č. 5: Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

- ☐ bez vzdělání
- ☐ neukončené základní vzdělání
- ☐ základní vzdělání
- ☐ střední odborné vzdělání s výučním listem
- ☐ střední vzdělání s maturitou
- ☐ vyšší odborné
- ☐ vysokoškolské

Otázka č. 6: Jaká je Vaše ekonomická situace?

- ☐ pracuji – práce na smlouvu, DPP a DPČ
- ☐ pracuji – jsem student, učeň
- ☐ pracuji – jsem důchodce
- ☐ jsem na mateřské dovolené – předtím jsem pracovala
- ☐ jsem bez práce, aktivně hledám první zaměstnání
- ☐ jsem bez práce, aktivně hledám, chci nastoupit okamžitě
- ☐ nepracuji, mám důchod
- ☐ jsem student, učeň
- ☐ mám vlastní zdroj obživy (práce bez smlouvy, dávky, žebrání, sběr, prodej Nového prostoru atd..)
- ☐ jsem v domácnosti tzn. závislý/á na jiném členu domácnosti

Otázka č. 7: V čem vidíte hlavní důvod, že jste aktuálně osobou bez přístřeší?

- ☐ trestná činnost
- ☐ domácí násilí
- ☐ závislosti
- ☐ dluhy
- ☐ nezaměstnanost
- ☐ zhoršený zdravotní stav
- ☐ etnický původ
- ☐ vztahy v rodině
- ☐ jiné

Otázka č. 8: Jak dlouho jste osobou bez přístřeší?

- ☐ do 1 roku
- ☐ 1-5 let
- ☐ nad 5 let

Děkuji za vyplnění dotazníku. Dotazník po vyplnění předejte příslušnému sociálnímu pracovníkovi.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem „Systém služeb pro osoby bez přístřeší v Praze“ je zaměřena na zodpovězení hlavní výzkumné otázky, která zní: „Jaká je demografická struktura osob bez přístřeší v Praze, které využívají sociální služby?“.

První kapitola je věnována teorii bezdomovectví, jeho vývoji, formám, kauzálním souvislostem a reakcím společnosti na tento sociálně patologický jev.

Druhá část diplomové práce se věnuje sociálním službám pro osoby bez přístřeší. Nejprve je popsána definice sociálních služeb, dále se zaměřuji na služby sociální prevence, které danou problematiku pomáhají řešit. Popisuji zde i problémové okruhy bezdomovectví a jejich řešení v rámci sociálních služeb, jejichž cílem je minimalizace negativních dopadů bezdomovectví, zabránění jeho rozvoje, ale i preventivnímu působení.

Třetí část je zaměřena na vysvětlení pojmu demografie, jeho zkoumání a interpretace základních pojmů, jejichž vymezení je nezbytné pro pochopení výzkumné části diplomové práce. Prezentuji zde výsledky prvního oficiálního sčítání osob bez přístřeší, které se uskutečnilo v roce 2011.

V poslední kapitole práce je realizováno vlastní výzkumné šetření, v němž se snažím odpovědět na hlavní a dílčí výzkumné otázky. Je zde použito kvantitativní šetření, které formou dotazníku mapuje konkrétní znaky demografické struktury osob bez přístřeší v sociálních službách v Praze. V práci rovněž komparuji výsledky demografických dat vlastního výzkumného šetření a oficiálního sčítání osob bez přístřeší, jež proběhlo v rámci Sčítání lidu v již zmíněném roce 2011.

Abstract

The Diploma thesis called "The system of services for homeless people in Prague" is focused on answering the main research question: „What is the demographic structure of homeless people in Prague using social services?“.

The first chapter is devoted to the theory of homelessness, its development, changes and society's responses in according to this socially pathological phenomenon.

The second part of the Diploma thesis focuses directly on the situation of homeless people. Firstly, the definition of social services is described, I also focus on social prevention services that help solve the problem. I also describe problematic areas of homelessness and their solutions in the context of social services aimed at minimizing the negative effects of homelessness, preventing its development, as well as preventive action.

The third part is focused on explaining the notion of demography, its exploration and interpretation of basic terms, the definition of which is necessary for the understanding of the research part of the Diploma thesis. I present here the results of the first official Census 2011 of homeless people in the Czech Republic.

In the last chapter of my thesis, my own research survey is conducted, in which I try to answer the main and partial research questions. A quantitative survey is used, which, in the form of a questionnaire, maps specific features of the demographic structure of homeless people in social services in Prague. The thesis also compares the results of the demographic data of my own research survey and the official Census 2011.